

YIL 21 SAYI 78 2011/3

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından üç ayda bir yayınlanır. Yerel Süreli Yayın

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Üyelerine ücretsiz gönderilir.

YayınlayanMimarlar Odası İzmir Şubesi adına;
Yayın Komitesi**Sahibi** Hasan Topal**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü** Nilüfer Çınarlı Mutlu**Yayın Sekreteri** Tuba Çakıroğlu Özerim**Grafik Tasarım** Emre Çıkınoğlu**Grafik Uygulama** Güler Özsakarya Ertan**Yayın Komitesi**H. İbrahim Alpaslan
T. Didem Akyol Altun
Erdal Onur Diktaş
Ebru Türkdamar Diktaş
Hikmet Gökmen
Güngör Kaftancı
Emel Kayın
Nezihat Köşklük
Seçkin Kutucu
Nilüfer Çınarlı Mutlu
İlker Özdel
Tuba Çakıroğlu Özerim
Hasan Topal
Gürhan Tümer
(Soyadına göre alfabetik)**Tarandığı Veritabanları**

DAAI - Design and Applied Arts Index

Yayın Yeri1456 Sokak No: 8/10 Alsancak İzmir
Tel: (232) 463 66 25 (pbx)
Faks: (232) 463 52 12
egemim@izmimod.org.tr
www.izmimod.org.trAkhisar Temsilciliği: (0236) 414 86 50
Aydın Temsilciliği: (0256) 213 45 33
Didim Temsilciliği: (0256) 811 57 74
Dikili Temsilciliği: (0232) 671 85 02
Kuşadası Temsilciliği: (0256) 612 00 91
Manisa Temsilciliği: (0236) 232 68 07
Nazilli Temsilciliği: (0256) 312 84 83
Ödemiş Temsilciliği: (0232) 545 73 73
Salihli Temsilciliği: (0236) 715 08 23
Turgutlu Temsilciliği: (0236) 312 04 21
Uşak Temsilciliği: (0276) 212 29 57
Alaşehir Oda Temsilcisi: (0236) 654 50 18
Aliağa Oda Temsilcisi: (0232) 616 20 21
Bergama Oda Temsilcisi: (0232) 633 28 71
Menemen Oda Temsilcisi: (0232) 832 90 32
Selçuk Oda Temsilcisi: (0232) 892 09 85
Soma Oda Temsilcisi: (0236) 613 10 08
Söke Oda Temsilcisi: (0256) 518 48 88
Tire Oda Temsilcisi: (0232) 511 17 66
Torbalı Oda Temsilcisi: (0232) 856 22 83**Yayın Koordinatörü** Yasemin Keskin Enginöz**Teknik Hizmetler, Reklam Pazarlama ve Basım Dağıtım**Yapı-Endüstri Merkezi
Fulya Mah. Yeşilçimen Sok. No: 12 / 430
(Polat Kulesi Yanı) 34394 Fulya / İstanbul
Tel: (0212) 266 70 70
Faks: (0212) 266 70 10
yayinpazarlama@yem.net
www.yem.net**Baskı**Mas Matbaacılık AS
Hamidiye Mahallesi Soğuksu Caddesi No: 3
34408 Kağıthane / İstanbul
Tel: (0212) 294 10 00
Faks: (0212) 294 90 80
www.masmat.com.tr
Baskı Tarihi: 25 Mart 2011**Yayın Koşulları**

- Gönderilecek yazılar 1600 sözcüğü geçmemelidir.
- Görsel malzeme, teknik işlemlere uygun orijinal fotoğraf, dia olabilir (Dijital ortamda iletiliyor ise min. 20 cm. eninde, gerçek 300 dpi çözünürlükte olmalıdır). Çizimler, küçültüklerinde okunabilir olmalıdır.
- Yazıların her türlü sorumluluğu yazarına aittir.
- Yazı ve fotoğraflar için kaynak gösterilmesi zorunludur.
- Yayın Komitesi'nin kararı yazara yazılı olarak iletilir.

KAPAK **Cysus 2 Evi**FOTOĞRAF **Erdem Yıldırım**

BAŞYAZI ...2

İNGİLİZCE ÖZET ...4

HABERLER ...5

KENT GÜNDEMİ

Mimarlar Odası İzmir Şubesi
Yönetim Kurulu**İnciraltı Turizm Merkezi 1/25000
Ölçekli Çevre Düzeni Planı Revizyonu
Hakkında Rapor ...6**

MAKALE

Meltem Özçakı

**Güncel Sanat ve 1. Uluslararası
İzmir Sanat Bienali ...10**

MAKALE

Nezihat Köşklük Kaya

**Osmanlı Kentinde Arsa
Parçalanmasına Bağlı Olarak Üst
Yapının Değişme Süreci: Bir Kırılma
Noktası Olarak Tanzimat Dönemi ...14**

MAKALE

Mine Tanaç Zeren

**19.Yüzyıl Kordelyası'nda
Gayrimüslim Dini Yapıları ...18**

MAKALE

Hayat Zengin

**Yoksulluk ve “Sağlık – Mekân” İlişkisi
Üzerine... İzmir, Karşıyaka Örneği ...23**

MAKALE

F. Nurşen Kul

**İzmir'de Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar
Tarafından Tasarlanan Köy Okulları ...28**

MAKALE

Z. Tuğçe Kazanasılmaz

**Mevcut Binaların Enerji Verimliliğinin
Artırılması ...34**

YAPI TEKNOLOJİSİ

Ahmet Vefa Orhon

**Sanat ve Zanaatın Buluştuğu Bir Yapı
Malzemesi: Karosiman ...38**

ÖĞRENCİ ÜYE

Nur Gayretli

Nur Neredeydi? ...42

YAPI TANITIM

Özel Kılıç

**Modüllerden Uyumlu Bütüne
(Cysus 2 Evi) ...44**

YAYIN TANITIM ...48

İnciraltı'nın yapılaşmaya açılmasına yönelik girişimler sürmektedir. Son olarak 2011 yılı Nisan ayında, yine aynı bölgeyi kapsayan ve yargı tarafından yürütmesinin durdurulmasına karar verilmiş olan plan çok küçük değişiklikler yapılarak "İnciraltı Turizm Merkezi 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Revizyonu" olarak yeniden onaylanarak askıya çıkarılmıştır. Askıda bulunan 1/25000 ölçekli İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı Revizyonu planı, plan raporu ve plan notları erişilebilen sınırlı belgeler üzerinden incelenmiştir.

Yapılmış olan 1/25000 ölçekli İzmir İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı Revizyonu, kent için çok önemli bir alanı yapılaşmaya açarak İzmir kentinde büyük olumsuzluklara ve geri dönülemez yanlışlara neden olacaktır, biran önce iptal edilmelidir. Kentin mekansal oluşumu sürecinde büyük bir yanlışın önüne geçilmesi açısından bu planın iptal edilmesi yerel yönetimler için de kentsel ve tarihsel bir sorumluluktur. EXPO alanı olarak İnciraltı'nın belirlendiği basına ilgililer tarafından yansıtılmış olmasına rağmen, planda EXPO için yer ayrılmadığı görülmüş, 12 Haziran Genel Seçimlerinin ardından yine aynı "ilgililer" yeni yer arayışında olduklarını açıklamışlardır. Bu da Şubemizin "EXPO İnciraltı planlama çalışmalarını meşrulaştırmak için amaç değil, araçtır" söyleminin haklılığını ortaya koymaktadır.

Hükümetin meslek odalarını susturmak amacıyla Odalara "çekidüzen verme" niyeti çok uzun zamandan beri bilinmektedir. TBMM tatile girmeden önce 6 Nisan 2011 tarihli oturumda, "Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev ve Yetkileri İle Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu"nu kabul edilerek Hükümete Kanun Hükmünde Kararname (KHK) çıkarma yetkisi verilmiştir.

8 Haziran 2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan "Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile meslek odaları teslim alınmak istenmektedir. Anayasa'ya açıkça aykırı olan bu uygulamadan vazgeçilmesi gerekmektedir.

Gelenekselleşen ve mimarlık ortamında, kent ortamında ses getiren "Mimarlık Haftası 2011" etkinlikleri 3-10 Ekim tarihleri arasında gerçekleşecektir. Hafta boyunca sergiler, söyleşiler, geziler, atölye çalışmaları ile "Mimarlık ve İnsan Hakları" teması işlenecektir. Tüm üyelerimizi, öğrencileri ve kent halkını etkinliklerimize davet ediyoruz.

YÖNETİM KURULU

ŞUBE'DEN

SAĞDA
Cumhuriyet Bulvarı'ndan
görünüm
Fotomaraton 2009
Sergileme Ödülü
FOTOĞRAF
Oğulcan Çakran

EGE MİMARLIK'TAN

1/25000 ölçekli İzmir İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı Revizyonu'nun kent için çok önemli bir alanı yapılaşmaya açarak İzmir kentinde büyük olumsuzluklara ve geri dönülemez yanlışlara neden olacağı ve bir an önce iptal edilmesi gerektiği Şubemiz Yönetim Kurulu tarafından Kent Gündemi bölümünde ele alınmakta ve konu ile ilgili görüşleri de ayrıntılı olarak bu sayımızda sizlerle paylaşılmaktadır.

Kentimizde geçtiğimiz günlerde ilki düzenlenen "İzmir Sanat Bienali"nin güncel sanata ilişkin düşündürdükleri Meltem Özçakı tarafından ele alınırken; Nezihat Köşklük Kaya Osmanlı kentinde üst yapının değişme sürecini, alt yapı-üst yapı ilişkilerini ivmelendiren ve "Batılılaşma" olarak adlandırılan döneme odaklanan "Osmanlı Kentinde Arsa Parçalanmasına Bağlı Olarak Üst Yapının Değişme Süreci: Bir Kırılma Noktası Olarak Tanzimat Dönemi" başlıklı yazısında irdelemektedir. Mine Tanaç Zeren ve Begüm Erdoğmuş "19.Yüzyıl Kordelyası'nda Gayrimüslim Dini Yapıları" başlıklı yazıda günümüze adar ulaşmış ve ulaşamamış örnekleri okuyucularımıza sunarken; Hayat Zengin "Yoksulluk ve "Sağlık - Mekân" ilişkisi Üzerine... İzmir, Karşıyaka Örneği" başlıklı yazısında konu hakkındaki görüşlerini bizlerle paylaşıyor. F. Nurşen Kul ise "İzmir'de Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar Tarafından Tasarlanan Köy Okulları'nın elde edilme sürecini okuyucularımıza sunmaktadır.

Güncel bir konu olan binalarda enerji verimliliğinin artırılması Z. Tuğçe Kazanasmaz tarafından dış jaluzi kullanımı ile birlikte ele alınırken; Ahmet Vefa Orhon "Sanat ve Zanaatın Buluştuğu Bir Yapı Malzemesi: Karosiman" başlıklı yazısıyla geçmişe bir yolculuk sunan yapı malzemesinin tarihçesini, nasıl üretildiğini ve İzmir'deki örneklerini aktarıyor.

Bu sayımızda ilk kez ele aldığımız Öğrenci Üye bölümümüzde; Nur Gayretli kentin her gün önünden geçip gittiğimiz yerlerine keşfedici gözlerle bakarak gerçekleştirdiği keyifli bir kent gezisini bizimle paylaşıyor.

Yapı Tanıtım bölümünde ise Mimar Özel Kılıç tarafından tasarlanan modüller içerisinde bir yaşam kurgusu sunan Cyssus 2 Evi sizlerle paylaşıyor.

Bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle, iyi okumalar...

YAYIN KOMİTESİ

NEWS Architectural Week annually organized by our Chamber will be celebrated under the theme of “Architecture and the Human Rights” on the dates between Oct. 03-Oct. 09. 2011

World Architecture Day which is celebrated on the first Monday of October in each year, will be realized on the 3rd of October this year and the theme is depicted as “Architecture and the Human Rights”. During the week following the World Architecture Day, various activities will be performed by our Chamber.

NEWS Tabanlıoğlu Architects won the 2011 RIBA Award

Tabanlıoğlu Architects, with “Loft Garden” project appeared in the list of those projects whose architects are acknowledged as world’s most prestigious designers. This is a first time record where a company from Turkey ranks in the list.

CITY AGENDA A Report on the 1/25000 Scaled Revision of Landscape Plan of İnciraltı Tourism Center

The Executive Board of Chamber of Architects

The topic matters, such as the 1/25000 scaled İzmir İnciraltı Tourism Center Landscape Plan Revision would open up a very important segment of the city to construction and thus lead to negative and desperate mistakes and that the operation should be cancelled at once, are the issues under debate.

ARTICLE Contemporary Art and 1st International Art Biennial

Meltem Özçakı, Res. Asst. İstanbul Kültür University, Faculty of Engineering and Architecture, Department of Architecture

The thoughts on the First International Art Biennial which was realized in May, 4-1, 2011 constitute the subject of this article.

ARTICLE The Process of Transformation of the Superstructure Related to the Fragmentation of Building Site in the Ottoman City: Tanzimat Era as the Breaking Point

Nezihat Köşklük Kaya, Res. Asst. PhD. DEU Faculty of Architecture Department of Architecture

The article describes the transformation of buildings’ superstructure through focusing on the era of “Westernization” where there was a dynamic relationship between the sub and the super structures.

ARTICLE The Non Muslim Religious Buildings in the 19th Century Cordelia

Mine Tanaç Zeren, Asst. Prof. PhD. DEU Faculty of Architecture Department of Architecture Field of Restoration

Begüm Erdoğan, Postgraduate DEU Faculty of Architecture Department of Architecture Field of Restoration

In the article, the religious buildings of non Muslims in the 19th Century Cordelia are evaluated through the existing and non existing building samples.

ARTICLE On Poverty and “Health and Space” Relationships... The Case of Karşıyaka- İzmir

Hayat Zengin, Asst. Prof. PhD. DEU Faculty of Architecture Department of City Planning

The studies on health and space relationships which are on the agenda of poverty issues are evaluated through the case of İzmir-Karşıyaka.

ARTICLE The Country Schools Designed by Asım Mutlu and Ahsen Yapanar in İzmir

F. Nurşen Kul, Res. Asst. PhD. İYTE Department of Architectural Restoration

The article evaluates and describes how the spatial expectations of education policies are resolved in the generic projects designed by Mutlu Yapanar through the examples built in İzmir.

ARTICLE The Increase of Energy Productivity in the Existing Buildings

Z. Tuğçe Kazanasmaz, PhD. İYTE Faculty of Architecture, Department of Architecture

In the article, the efforts of increase in energy productivity are scrutinized along with the existing juridical arrangements as well as the importance of use of exterior Venetian blind.

BUILDING TECHNOLOGY A Building Material in which arts and craftsmanship meet: Karosiman

Ahmet Vefa Orhon Asst. Prof. PhD. DEU Faculty of Architecture Department of Architecture

The Karosiman building material which used to be manufactured since the middle of 19th century is described along with its history, how it is produced and the examples in İzmir.

A PUPIL MEMBER Where was Nur?

Nur Gayretli, DEU Faculty of Architecture Department of Architecture 2nd year student

With an exploring creative glimpse to the places where we pass by every day, Nur Gayretli is sharing her pleasant day trip in the city.

ARCHITECTURES From Modules to a Coherent Whole (Cysus 2)

Özel Kılıç, Architect

Regarding the wide front yard requisition of the employer, The Cysus 2 House in Çeşme İzmir, located in the far back of the lot, offers a life within modules.

Şubemiz Tarafından Her Yıl Düzenlenen Mimarlık Haftası Bu Yıl 03-09 Ekim 2011 Tarihleri Arasında "Mimarlık ve İnsan Hakları" Temasıyla Kutlanacak

HER YIL EKİM AYININ İLK PAZARTESİ GÜNÜ KUTLANAN VE BU YIL 3 EKİM'DE DÜZENLENECEK OLAN DÜNYA MİMARLIK GÜNÜ TEMASI "MİMARLIK VE İNSAN HAKLARI" OLARAK BELİRLENDİ. ŞUBEMİZ DE DÜNYA MİMARLIK GÜNÜ İLE BAŞLAYAN HAFTA İÇERİSİNDE ÇEŞİTLİ ETKİNLİKLER DÜZENLEYECEKTİR

Mimarlık Haftası'11

03 04 05 06 07 08 09 EKİM
ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ / KONAK

Her yıl Ekim ayının ilk pazartesi günü Dünya Mimarlık Günü olarak kutlanmaktadır. Mimarlar Odası İzmir Şubesi, bu pazartesiye izleyen hafta boyunca çeşitli etkinlikler düzenlemektedir.

2006 yılından beri düzenlenen etkinlikler gelenekselleşerek devam etmiş olup, 2011 yılında da Düzenleme Komitesi yoğun bir etkinlik programı hazırlamaktadır. Hafta boyunca gerçekleşecek etkin-

liklerle mimar-öğrenci kentli ilişkisinin yoğun olarak yaşandığı bir ortam sunulması amaçlanmaktadır. Aktivite merkezi olarak seçilen Ege Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi'nde atölye çalışmaları, yapılan çalışmaların sergi ve sunumları ile çeşitli söyleşiler gerçekleştirilecektir. Aktivite merkezi dışında mimarlığın kentli ile buluşmasını sağlamak amacıyla kent ve yapı gezileri düzenlenecek, Metro İstasyonları, Kordon gibi kentin odak noktalarında sergiler ve çeşitli etkinlikler yapılacaktır. Halkı bilgilendirmek ve mimarlığa olan duyarlılığını artırmak için Alsancak-Dominik Caddesi'nde hafta boyunca çeşitli etkinlikler düzenlenecektir. Bu yıl gerçekleşecek etkinlikler UIA tarafından Dünya Mimarlık günü teması olarak belirlenen "Mimarlık ve İnsan Hakları" temasıyla gerçekleşecektir.

Tabanlıoğlu Mimarlık 2011 RIBA Ödülü'nü Kazandı

DÜNYANIN EN SAYGIN MİMARLARI OLARAK KABUL EDİLEN İSİMLERE AİT PROJELERİN YER ALDIĞI LİSTEDE BU YIL KAZANANLAR ARASINDA İLK KEZ TÜRKİYE'DEN TABANLIOĞLU MİMARLIK "LOFT GARDEN" PROJESİ İLE YER ALDI

Tabanlıoğlu Mimarlık tarafından gerçekleştirilen "Loft Bahçe" Uluslararası RIBA Ödülü'ne layık bulundu. RIBA üyesi mimarların Birleşik Krallık dışında gerçekleştirdikleri yapılarını onurlandıran ödüle, bu yıl 13 proje layık görüldü. Foster and Partners, Zaha Hadid, David Chipperfield gibi dünyanın en saygın mimarları olarak kabul edilen isimlere ait projelerin yer aldığı listede bu yıl kazananlar arasında ilk kez Türkiye'den Tabanlıoğlu Mimarlık Loft Gardens Projesi ile yer aldı.

2007 yılında RIBA imtiyazlı üyeliğine kabul edilen Murat Tabanlıoğlu ve Mel-

kan Gürsel Tabanlıoğlu'nun liderliğinde çağdaş projeler geliştiren Tabanlıoğlu Mimarlık, sahibi olduğu birçok ulusal ve uluslararası ödüle bu kez dünyanın en saygın mimarlık ödülünü katarak, Türkiye'de gerçekleşen fikir ve mimarlık üretiminin ölçeğini yeni bir çizgiye taşıyor. Jüri, Levent Bahçe projesini, ana biçimine ustaca müdahalelerle esnek bir yaşam formuna dönüştürülmek suretiyle zarifce insani ölçeğe taşındığına dikkat çekti.

İnciraltı Turizm Merkezi 1/25000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Revizyonu Hakkında Rapor

YAPILMIŞ OLAN 1/25000 ÖLÇEKLİ İZMİR İNCİRALTI TURİZM MERKEZİ ÇEVRE DÜZENİ PLANI REVİZYONU'NUN KENT İÇİN ÇOK ÖNEMLİ BİR ALANI YAPILAŞMAYA AÇARAK İZMİR KENTİNDE BÜYÜK OLUMSUZLUKLARA VE GERİ DÖNÜLEMEZ YANLIŞLARA NEDEN OLACAĞI VE BİR AN ÖNCE İPTAL EDİLMESİ GEREKTİĞİ ŞUBEMİZ YÖNETİM KURULU TARAFINDAN ELE ALINMAKTADIR

İnciraltı Turizm Merkezi Planlama alanının uydu görüntüsü

Planlama Süreci

İzmir kenti, Balçova – İnciraltı bölgesi İzmir Körfezinin güneyinde, Çeşme otoyolu ile deniz arasında bulunan yaklaşık 700 hektar büyüklüğünde ve hali hazırda büyük oranda örtüaltı tarımı ve dikili tarım üretiminin sürdüğü bir alandır. Son yıllarda bölgenin yapılaşmaya açılmasına yönelik çok yoğun çabaların, spekülasyonların ve planlama girişimlerinin gerçekleştirildiği izlenmektedir. Önce İzmir 2015-Expo için bölgenin 2008 yılında 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planı yapılmış, onaylanmıştır. Bu plan yargıya taşınmış ve yargı aşaması sürerken 2009 yılı Nisan ayında "1/25000 ölçekli İzmir İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı Revizyonu" adı altında yeni bir revizyon plan onaylanmıştır.

Bu plan için kamu yararı ve planlama ilkelerine aykırı olması eleştirileri kapsamında dava açılmıştır. Dava sürerken yine 2009 yılı Eylül ayında 1/25000 ölçekli İzmir İnciraltı Turizm Merkezi çevre Düzeni Planı Revizyonunun revizyonu olan yeni bir plan onaylanmıştır. Bu planda aynı eleştirilerle idari dava konusu edilmiştir.

Danıştay Altıncı dairesince 22.09.2010 gün E: 2010/794 sayılı kararlar, dava konusu plan için hukuka uygun olmadığı gerekçesiyle yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığınca yürütmeyi durdur-

ma kararının kaldırılması için itiraz edilmişse de, Danıştay idari Dava Daireleri Kurulu 13.01.2011 günlü kararıyla itirazı reddetmiş, yürütmeyi durdurma kararı kesinleşmiştir.

İnciraltı'nın yapılaşmaya açılmasına yönelik girişimler sürmektedir. Son olarak 2011 yılı Nisan ayında, yine aynı bölgeyi kapsayan ve yargı tarafından yürütmesinin durdurulmasına karar verilmiş olan plan çok küçük değişiklikler yapılarak "İnciraltı Turizm Merkezi 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Revizyonu" olarak yeniden onaylanarak askıya çıkarılmıştır. Askıda bulunan 1/25000 ölçekli İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı Revizyonu planı, plan raporu ve plan notları erişilebilen sınırlı belgeler üzerinden incelenmiştir.

Plana Eleştirilerimiz

Planlamanın konusu olan "İzmir İnciraltı Turizm Merkezi"nin Bakanlar Kurulu kararıyla sınırları genişletilmiş olup, 30.06.2007 tarihli 26568 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Planlama Alanının Statüleri:

- Planlama Alanı, değişik tarihlerde sınırları büyütülen, yaklaşık 950 ha." İzmir İnciraltı Turizm Merkezi " alanının 690 ha.lık kısmını kapsamaktadır.
- Planlama Alanı İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından farklı tarihlerde, I. derece, II. derece ve III. derece Doğal Sit

Alanı olarak tescil edilmiştir. Alanın tamamı Doğal Sit statüsündedir. Yürürlükte bulunan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında öncelikle Doğal Sit Alanlarının Koruma Amaçlı Planlarının yapılması gerekmektedir.

- Planlama alanının tamamına ilişkin, İzmir Tarım İl Müdürlüğü tarafından hazırlanan 03.07.2008 tarih 3306-16723 sayılı yazıda " 5403 sayılı Toprak koruma ve Arazi kullanımı Kanunu'nun 13. maddesinin 2. fıkrası ile 25.03.2005 tarih ve 25766 sayılı resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren tarım Arazi- lerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik'in 8. maddesine göre 547 hektar kuru mutlak tarım arazisinin (KMT) tarım dışı amaçla kullanılması uygun görülmemiştir." denmiştir.

Bu karar ve yazı plan revizyonu raporunda da yer almaktadır. Neredeyse bütün planlama alanının tarım dışı amaçla kullanılamayacağı görüşüne rağmen, bu planla Tarım Müdürlüğü görüşüne uyulmadan mutlak tarım alanları yapılaşmaya açılmaktadır.

- Planlama alanının güney kesimi MTA tarafından Balçova Termal Kaplıca Alanı raporlarında "Termal Kaplıca Koruma Zonu" olarak belirlenmiştir. Ancak plan revizyonunda kaplıca koruma zonları sınırları dikkate alınmamıştır.

Öneri Plan Revizyonu'nun Arazi Kullanış Oranları

Yapılaşma Önerilen alanlar : (Plan raporundan alınmıştır)

Turizm Tesis Alanları	183,56 ha
Turizm Tesis ve 1/3 konut tercihli alanlar	73,81 ha
Ticaret Alanları (merkezi iş alanı)	20,41 ha
Kür Merkezi Alanı	22,50 ha
Günübirlik Tesis Alanı	2,77 ha
Sosyal Tesis Alanları	27,46 ha
İskele ve Kruvaziyer Liman	7,26 ha
TOPLAM	37,77ha

Doğa Parkı (I.Derece Doğal Sit Alanı)	92,44 ha
Bölge Parkı (I.Derece Doğal Sit Alanı)	11,13 ha
TOPLAM	103,57ha

Yeşil Alan	131,82 ha
Askeri Alan	13,50 ha
Yollar	97,98 ha
Dere Yatakları	5,36 ha

Toplam yaklaşık 690 ha planlama alanında, 1. derece Doğal Sit, Askeri Alan, dere yatakları ve yol olarak ayrılmış olan zaten yapılaşmaya açılmayacak kısımlarının haricinde kalan 469,59 ha. alanın 337,77 ha. bölümünde planla yapılaşma önerilmektedir. Bir başka ifadeyle İnciraltı alanının %72 si yapılaşmaya açılmaktadır.

Planda Önerilen Yapı Yoğunlukları

Önerilen Turizm Tesis, Tercihli Turizm + Rezidans (Konut) , Kür Merkezi, Ticari Kullanım, Günübirlik Tesisler ve Spor

alanlarının yapı yoğunlukları, nüfus yoğunluğu :

- Turizm Tesis Alanlarında E:0,80, Kür merkezi ile birlikte yapılırsa E:0,96 olarak belirlenmiştir. Ancak, plan notlarıyla, yatak ünitelerinin dışındaki mekanlar için bodrum katlarında emsale %50 ilave edilebileceği belirtilmiştir. Gerçek yapılaşma emsali en az E:1,44 olarak gerçekleşecektir. Bu durumda alanda : $1.835.600 \text{ m}^2 \text{ Turizm Alanı} \times E:1,44 = 2.643.264 \text{ m}^2$ Turizm Tesis yapılacaktır. Turizm Tesis alanlarında ve diğer yapılaşma önerilen alanlarda yapı yüksekliği 4 katla sınırlandırıldığı için TAKS değeri verilmemiştir. Tanımlanan yoğunlukta turizm kullanımları önerisiyle, bütün alanda yatayda çok yoğun bir yapılaşma gerçekleşecektir. Bu gelişme ise İnciraltı'nın Balçova ve İzmir kenti peyzajının ve kent mikro iklimasının yok olmasına neden olacaktır.

- Tercihli Turizm + Rezidans (Konut) alanlarında da aynı yapı yoğunluğu önerilmiştir.

$738.100 \text{ m}^2 \text{ Tercihli Turizm Alanı} \times E:1,44 = 1.062.864 \text{ m}^2$
Tercihli Turizm alanlarının, 1/3 ü Rezidans (Konut) olabilir plan koşuluna göre: Tercihli alanda, 708.576 m^2 Turizm Tesis, 354.288 m^2 Rezidans (Konut) yer alacaktır.

Konut Alanı: $948.960 \text{ m}^2 / 3 = 316.320 \text{ m}^2$
 $354.288 \text{ m}^2 / 100 \text{ m}^2 \text{ konut} = 3543 \text{ konut}$ olacaktır. $3543 \text{ konut alanı} \times 4 \text{ kişi/konut} = \text{yaklaşık olarak } 14.171 \text{ kişi}$ yaşayacaktır)

(Planda bu nüfusun gereksinimi olan teknik ve sosyal altyapı alanları ayrılmamıştır. İmar Kanununun eki yönet-

melikler uyarınca bu nüfus için kişi başına minimum 36 m^2 kentsel teknik ve sosyal altyapı alanı ayrılması zorunlu olup, bu işlevler için 510.156 m^2 ($51,05 \text{ ha}$) alan ayrıldığında ise bölgenin turizm amacından söz edilemeyecektir)
• Toplam olarak konut hariç $3.351.840 \text{ m}^2$ turizm tesisi yapı alanı önerilmektedir. Nitelikli bir turizm tesisi ortalama yaklaşık 40.000 m^2 alanı içerse bu planla $3.351.840 / 40.000 \text{ m}^2 = \text{yaklaşık } 84$ adet turizm tesisi önerilmektedir. Bu kadar sayıdaki Turizm Tesisinin hangi kaynakla gerçekleştirileceğine dair plan otoritesi bir kaygı taşımamakta ve planın da bir yöntem ve uygulama araçları önerisi bulunmamaktadır.

Ticaret alanı (Merkezi İş Alanı) olarak yaklaşık $20,41 \text{ ha}$. alan ayrılmış olup toplamda 204.100 m^2 dir. E : 0,60 yapılaşma önerilmiştir. Ticaret yapı alanı toplamı 122.460 m^2 olup Balçova'da, iki yol arasındaki mevcut iş merkezleriyle bütünleştğinde kentin ticaret merkezi bu bölgeye kaymış olacaktır. Kaldı ki öneri plan Balçova ilçesi ile de ulaşım dahil hiçbir bütünlük ve mekansal ilişki kuramamaktadır.

Dünyanın hiçbir yerinde, 690 ha. alanda ve kentin içinde bu sayıda Turizm Tesisleri gerçekleşmemiştir. İzmir'de de gerçekleşmeyecek, alan gelecekte, kentlerimizde sürekli yaşamakta olan plan değişiklikleri alışkanlığı ile başka fonksiyonlara dönüşecek, İnciraltı bütün özelliklerini kaybedecektir. Bu plan, bu sürecin tetikçisi olacaktır.

Üst Ölçek Planlarla İlişkisi ve İzmir Kent Formunda Planlama Alanı

Çevre ve Orman Bakanlığınca hazırlanmış olan 1/100000 ölçekli Manisa Kültür Varlıklarını Koruma Bölgesi Çevre Düzeni Planı kararlarıyla, önerilen bu plan uyumsuzdur. Çevre Düzeni Planının İzmir kentine dair projeksiyonlarında ve hedeflerinde bu planla önerilen yapı yoğunlukları ve arazi kullanışları yer almamaktadır. İnciraltı Turizm Merkezi Planının, İzmir Büyükşehir Belediyesince hazırlanmış olan 1/25000 ölçekli İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı ile hiçbir ilişkisi kurulmamış, öneri plan kent bütünü ile ilişkilendirilmemiş plan da kentin bütünü yok sayılmıştır. Planın adı Çevre Düzeni Planı olmakla birlikte Turizm Merkezi'nin bütünü

İnciraltı'nda plan revizyonu ile yapılaşma kararı önerilen alan

Alsancak-Liman arkası bölgenin uydu görüntüsü

dahi kapsamadan mevzii, parçacı olarak yapılmış bir plandır. Bu niteliği ile çevre düzeni planı kavramına uygun değildir. Çevre düzeni planlarının bütüncül ele alınması, kararlarının kentin diğer sektörlerine etkisi, ulaşım gibi diğer kentsel teknik ve sosyal alt yapıya dair irdelemelerden ve önerilerden yoksun olması nedenleriyle planlama ilkelere uygun değildir.

Bu bölge, İzmir kentinin 2015 EXPO adaylığı sürecinde Expo Alanı olarak planlanmış, bu karar da kentte tartışmalara yol açmıştır. Ancak, İzmir'in Expo'ya tekrar aday olduğunun belli olmasına rağmen, Turizm Merkezi amaçlı revizyon olarak yapıldığı ifade edilen bu plan, Expo süreciyle ilişkilendirilmekte, Expo düzenlenmesi için gereken en az 200 hektar büyüklüğünde bir

alanı da tanımlamamaktadır. Bir başka ifadeyle bu plan Expo hedefini içermektedir. Bu nedenle de planlamanın bütüncül yaklaşımı ve öngörülerini taşımaktan uzak ve planlama ilkelerine aykırıdır.

Kenti irdilemeden, alanın İzmir kenti için önemi araştırılmadan, yalnızca turizm boyutunda getirmiş olduğu kararları sağlıklı analiz ve projeksiyonlara dayandırılmadan, İnciraltı bölgesine yapılaşma öneren 338 ha. alansal büyüklüğü ile bu plan İzmir kentinde son elli yılda yapılmış en büyük yapılaşmaya açma faaliyetidir, en büyük kentsel müdahale girişimidir.

Örneğin, bir başka ifadeyle bu planla yapılaşmaya açılan 338 ha. alan, uydu fotoğrafında görüldüğü gibi, Fevzi Paşa bulvarı, Mürsel Paşa Bulvarı, Liman

Caddesi, Kordon ve Pasaport da deniz sınırlarının çevrelediği bütün Çankaya, Alsancak, Punta, Umurbey, Kahramanlar, Basmane, Ege Mah. Pasaport, Kültürpark ve Liman gerisi bölgenin toplam 320 ha. alanından daha büyüklüktür.

Bir başka örnek olarak, plan revizyonu ile İnciraltı bölgesinde imara açılmak istenen (planla yapılaşma önerilen alan), Girne Caddesi, Anadolu caddesi, deniz arasında kalan Karşıyaka merkezinin 320 ha. alanından daha büyüktür. Balçova ve Narlıdere İlçelerinin yapılaşmış alanından da büyüktür. Bu örneklerden anlaşılabileceği gibi; İnciraltı'nın tamamını içerecek şekilde, Çevre Düzeni Planı revizyonu adı altında yapılaşmaya açılmak istenen alanının, kent formundaki alansal büyüklüğünün ve önerilen yapı yoğunluklarının, planla alana önerilen nüfus için, İmar Kanunu uyarınca ayrılması zorunlu olan (eğitim, sağlık, kültür, sosyal vb.) diğer mekansal gerekliliklerin, planı hazırlayan otorite tarafından da algılanmadığı ortadadır.

Planda, Kruvaziyer liman kararı getirilmiş olan yer büyük bir rastlantı sonucu; bir süredir bazı özel sektör temsilcileri tarafından İzmir kentinin gündemine getirilen kruvaziyer liman önerisi ile birebir çakışmaktadır. Kentde pek çok kesim tarafından olumsuz bulunan bu önerinin bu kez planlama erkine sahip otoriterler tarafından dayatılması katılımcı ve demokratik planlama anlayışı ile örtüşen bir tutum değildir. Diğer yandan ;

Ulaştırma Bakanlığı, Demiryolları, Limanlar ve Havameydanları İnşaatı Genel Müdürlüğünün 04.07.2008 tarih 14295 sayılı ve plan raporunun ekinde de örneği bulunan yazısında " söz konusu alanda 1971 yılında tamamlanmış İnciraltı Körfez vapurları betonarme iskelesi dışında mevcut, inşa halinde veya öneri durumunda başka bir yatırımımızın bulunmadığı tespit edilmiştir." denmektedir.

Başbakanlık, Denizcilik Müsteşarlığı, Deniz Ulaştırması Genel Müdürlüğünün 02.07.2008 tarih 23112 sayılı ve plan raporunun ekinde örneği bulunan yazılarında " yapılan inceleme neticesinde bahse konu bölgede müsteşarlığımızca yapımı gerçekleştirilmiş veya gerçekleştirilmesi düşünülen herhangi bir pro-

Karşıyaka Merkez alanı uydu görüntüsü

je bulunmamaktadır.” denmektedir. İlgili yatırımcı kuruluşların bu yazılarında ve programlarında yer almadığı halde İnciraltı Üçkuyular vapur iskelesi önünde kruvaziyer liman planlanması rasyonel ve bilimsel olmayan bir öngörüye ve stratejiye dayanmayan ve kamu yararı içermeyen bir karardır. Ulaştırma Bakanı Yıldırım, özelleştirme süreci tıkanan İzmir Limanı’nı yük ve yolcu gemilerine ayrı olmak üzere ikiye ayıracağını ve konuyla ilgili ÖYK kararını imzaladığını söyledi.

ÖYK Kararı İmzalandı

İzmir Limanı’nın kısa vadede düzenlenmesi için vali, belediye başkanı ve yetkililerle karar alındığını hatırlatan Yıldırım, “Şimdi Liman’ı ikiye ayırıyoruz. Biri yük, biri yolcu limanı olacak. ÖYK kararını bugün gelmeden imzaladım. Yolcu yanaşan iskeleyi yük kısmından ayırıyoruz. 2 tane daha parmak iskele yapacağız. Orta ve kısa vadede yap-işlet-devret modeliyle İzmir turizmine hizmet verecek tesisi devreye alacağız. Yıllardan beri ‘kruvaziyer limanı oraya mı yapılınsın, buraya mı yapılınsın?’ tartışmaları devam eden projeye böylece başlamış oluyoruz” diye konuştu. Bakan Yıldırım, liman için 400 milyon liralık bir yatırım yapılacağını belirtti. (31 Temmuz 2010 tarihli Gazeteler)

Ulaştırma Bakanlığının programına ve açıklamasına göre; İzmir körfezinde Alsancak limanının halen yolcu rıhtımları olarak kullanılan kısmı Kruvaziyer liman olarak düzenlenmekte, rıhtımlar çok sayıda kruvaziyer geminin aynı anda yanaşmasına olanak verecek şekilde geliştirilmektedir, limana ulaşım için, yarım kalmış viadükler limana hizmet verecek şekilde yeniden inşa edilmektedir. Bu nedenle körfezin inciraltı kesiminde ikinci bir kruvaziyer limana ihtiyaç bulunmamaktadır.

İzmir Körfezi’nde, Pasaport Limanı, Alsancak Konteyner Limanı ve Alaybey Tershanesi gibi yoğun işlevlere ve körfez içi ulaşım iskelelerine ek olarak Üçkuyular bölgesinde de ikinci bir kruvaziyer liman önerilmesi, körfezin kirlenmesine ve kentin doğal peyzajına büyük olumsuzluklar getirilmesine neden olacaktır.

İzmir’de, körfeze ve kente yeni olumsuzluklar getirecek yeni bir kruvaziyer liman için planda belirlenen yer İz-

mir Körfezi’nin en sığ bölgelerinden olup, aynı zamanda İnciraltı Lagünü 1.Derece Doğal Sit alanına komşu konumdadır.

Bu planın plan raporunun ekinde bulunan Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünün 06.06.2008 tarih,4542 sayılı yazısında “ Çevre Düzeni Planı yapılacak olan alan sınırları içinde Dalyan Sulak Alanı bulunmaktadır.” denmektedir. Planda belirlenmiş olan kruvaziyer limanının, doğal sit alanına ve Dalyan sulak alanına ve mendirek dolgusu ile platformlarının, körfezin deniz dibi akıntılara yapacağı olumsuz etki göz ardı edilmektedir.

Alanın Doğal Sit özelliklerini, Dalyan Sulak alanını, inciraltı alanının büyük bölümünün tarım dışı amaçla kullanılmayacağına dair ilgili yetkili kurum görüş ve raporlarını, İnciraltı’nın pasif yeşil alan karakteri ile İzmir kent peyzajındaki rolünü ve mikroklimatik özelliklerini, İzmir metropoliten alanının gereksinimlerini, üst ölçekli 1/100000 Çevre Düzeni Planı ve 1/25000 İzmir Kentsel Bölge Nazım Plan kararları ile uyumunu dikkate almayan çalışmanın, bir Çevre Düzeni Planı Revizyonu olduğundan ve bu şekliyle planlama ilkelerine ve kamu yararına uygunluğundan söz edilemez.

Sonuç

Şehircilik İlkeleri açısından: Balçova - İnciraltı’nda belirlenmiş olan yaklaşık 950 ha. Turizm Merkezi alanının 690 ha. Kısımının, turizm amaçlı bu planla yapılaşmaya açılması, İzmir kenti bütünü, Balçova’yı, Narlıdere’yi nasıl etkileyeceği belirlenmeden (düşünülmeden), Çevre Düzeni Planı kavramının kapsamlı içeriği ve temel yaklaşımı dikkate alınmadan, yatak kapasitesi ve plan hedefleri belirlenmeden, aralarında işlevsel ilişkiler kurulmayan çok büyük alanların turizm alanı sınırı olarak planda aynen tanımlanması ve turizm merkezinin Balçova kesiminin plan kapsamına alınmamış olmasıyla parçacı olarak çevre düzeni planı yapılması şehircilik ve planlama ilkelerine uygun değildir.

Kamu Yararı İlkesi açısından: Turizm bir dinlenme olgusu ve önemli bir döviz kaynağıdır. Sağlıklı geliştirilip işletilmesi esastır. Konuya salt turizm sektörü açısından ve mülkiyet sahiplerinin mağdu-

riyetini giderme temelinde yaklaşmak, koruma kullanma dengesini olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda doğal sit alanlarının korunması ilkesini gözetmeyen bir yaklaşım, tarım alanlarını dikkate almayan bir tutum, kent peyzajına önem vermeyen bir anlayışla yapılacak planlama, turizmin kendi kaynağını tüketmesi sonucunu yaratacaktır.

Açıklanan nedenlerle, kentin bütünüyle ve diğer sektörlerle ilişkisi ve etkisi irdelenmeden yalnızca turizmi hedefleyen ve diğer planlama girdilerini ve değerleri ve eşikleri yok sayan revizyon plan kamu yararı ilkesine uygun değildir.

Yapılmış olan 1/25000 ölçekli İzmir İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı Revizyonu, kent için çok önemli bir alanı yapılaşmaya açarak İzmir kentinde büyük olumsuzluklara ve geri dönüşülemez yanlışlara neden olacaktır, biran önce iptal edilmelidir. Kentin mekansal oluşumu sürecinde büyük bir yanlışın önüne geçilmesi açısından bu planın iptal edilmesi yerel yönetimler için de kentsel ve tarihsel bir sorumluluktur.

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu

Planla yapılaşmaya açılan alanın peyzaj ve dikili tarım dokusu

Güncel Sanat ve 1. Uluslararası İzmir Sanat Bienali

METİN, 4-11 MAYIS 2011 TARİHLERİNDE GERÇEKLEŞEN 1. ULUSLARARASI İZMİR SANAT BİENALİ'NİN GÜNCEL SANAT ÜZERİNE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİNDEN YOLA ÇIKILARAK YAZILMIŞTIR

Meltem Özçakı FOTOĞRAFLAR Meltem Özçakı

ÜSTTE Halit Şekerçi'nin bir çalışması
"Mimar" Sinan ve "İmar" Sinan

SAĞ ÜSTTE Maria Sezer'in "Orient and Occident (Doğu ve Batı)" isimli çalışması Kurutulmuş üzümle yapılan çalışmada, farklı üzüm çeşitlerinin renk farklılığından yararlanarak, bir doku oluşturulmuştur.

SAĞ ALTTA İzmir Uluslararası Fuar Alanı'ndaki sergiden görünüm

İzmir Sanat Bienali, İstanbul'da bu yıl düzenlenecek 12. İstanbul Bienali'nin yanında başka bir kentimizde ilk defa bir bienalin gerçekleşmesi nedeniyle önemlidir. Bu yıl ekim ayında Antalya'da düzenlenecek olan Mimarlık Bienali'nin varlığı da düşünüldüğünde, bu tür etkinliklerin yurtdışında olduğu gibi sayıca ve nitelikçe artması, bir sanat dalı olan mimarlığın da kendini yeniden konumlandırması açısından büyük önem taşımaktadır. Bienaller, gösteri toplumunun sanattaki uzantılarıdır ve yeni, farklı sanat eğilimleri sunarak, geleneksel sanat algısı ile karşılaşma ortamı yaratmaktadır (Başarır, 2011 Ocak-Şubat, 76)¹.

Günümüzdeki sanat anlayışını şekillendiren değişimler 19. yüzyıla tarihlenmektedir. Bu döneme kadar sanat dışsal kurallar, teknikler olarak ifade edilen akademik kurallar ve uygulamalar ile öznel görsel deneyimlere dayanmaktaydı. 19. yüzyılla birlikte yoğunlaşan teknolojik gelişmeler, bireysel deneyim ile dışsal süreçler ve araçlar arasındaki bu ilişkinin aşınmasına neden olmuştur. Makine kullanımının artması; algı ve enformasyon tekniklerinin çoğalmasının gündelik hayatlarımızda yarattığı paradokslar ve süreksizlikler, enstalasyon sanatına ilham vermiştir (Crary, 2005, 8-9). Geleneksel dünyanın aksine hızın yarattığı etki ile parçalanmış, bölünmüş ve kolajlardan oluşmuş bir dünyada yaşamamızla birlikte, sanat da kendini, yöntemlerini, araçlarını, anlamını sorgulamaya başlamıştır.

Enstalasyon sanatı en temelde, gündelik hayatla kurduğu bağlantı, kullanılan malzeme çeşitliliği, eserlerin taşıdıkları anlam ya da diğer bir değişle eserin anlatmak istediği ve izleyicinin eserle kurduğu ilişki yönünden geleneksel sanattan farklılaşır.

Bugün sanatın ilgilendiği bir ideal değil, gündelik hayatın karışıklığı ve kabalıdır. Parçası olduğu durum geçmiş ya da zamansızlık değil; bu andır. Şimdiki zamanın bir parçası olmaya çalışmaktadır. Enstalasyon sanatı, teknoloji, değişimin getirdiği yenilikler, iletişimin yarattığı bilgi fazlalığı sayesinde var olabilmektedir. Dünyanın olduğu ve olmak istediği haller arasındaki gerilimi yansıtan bir karşıtlığa dayanmaktadır. Çağdaş, teknolojiye dayalı kültürün yaydığı enformasyon sonucu üretilen gerçeklik ile bedenlerimizin içinde bulunduğu dünyaya verdiği cevaplar arasındaki zıtlık ve gerilim ise bu karşıtlığın nedenidir (Çalikoğlu, 2005, 7).

Başlangıcı 19. yüzyıla tarihlenen dönüşümlerin yarattığı, değişimlerin bir boyutu, algılama, yaşama ve hareket etme tarzlarımızı değiştirerek, gündelik hayatımızı estetikleştirmeleridir². Diğer bir boyutu, estetik yönü vurgulanmış metaların, çağımızın tüketim kültürü içinde gittikçe daha çok üretilmesi ve tüketilmesidir. Değişimlerin diğer bir boyutu ise gündelik hayat içinde kullanılagelen sıradan nesnelerin, sanat eseri olarak sergilenmesidir (Yardımcı, 2005, 35). Enstalasyon sanatçıları da geleneksel olarak görsel sanatlarda kullanılmayan malzeme ve metotlarla çalışmaktadır (De Oliveira, Oxley, Petry, 2005, 14). Hazır (ya da en azından ne

olduğu hemen anlaşılan) nesneleri yeni anlamlar oluşturacak şekilde düzenlerler (Stallabrass, 2009, 139). Dünyanın görselliğine ve anlamına gerilim katan her türlü nesne ve anlatım, enstalasyonların bir parçası olabilmektedir (Çalıköğlu, 2005, 7).

Badiou, emperyal olmayan sanatı, matematiksel bir kanıtlama kadar sağlam, bir gece baskını kadar şaşırtıcı, bir yıldız kadar yükseltilmiş olmalı şeklinde tanımlar (Badiou, 2010, 360). Bu açıdan bakıldığında günümüzde sanat ve reklamcılığın birbirine benzer özellikleri vardır. Stallabrass'a göre, her ikisi de izleyiciyi şok etmek, eğlendirmek ya da en azından onun ilgisini çekmek zorundadır. Ona göre her ikisinin de temel tekniklerinden biri, her şeyi yerinden sökmek ve yerini değiştirmektir. Ancak kullanım ve yerli yerine koymak sanat ile reklamcılığı birbirinden ayırır (Stallabrass, 2009, 142). Arthur Danto'ya göre: Warhol'un Brillo kutuları, görsel olarak gerçek Brillo kutularından ayırt edilemiyorsa, bu sanatın görsel farklılığıyla tanımlanamaz hale geldiğini gösterir. Bundan dolayı da sanatın felsefi olarak tanımlanması gerekir (Stallabrass, 2009, 146). Stallabrass'a göre, enstalasyonlar gelişigüzel ve keyfilik

taşımaktadır ve ürettikleri anlam da anlık ve yüzeyseldir (Stallabrass, 2009, 144). Enstalasyonların önemli bir diğer özellikleri de resim, heykel gibi ayrımların ortadan kalkmış olmasıdır (Duben ve Yıldız, 2008, 25).

Enstalasyonlarda eserin algılanmasından, izleyicinin algısı önemlidir. Her bir izleyici kendi estetik algısı ile bağlantılı olarak eserleri yeniden ve yeniden yorumlar, anlamlandırır. Miwon Kwon izleyicinin önemini şu sözlerle ifade eder: "Sergi alanı, artık mekânsal olmaktan ziyade

metinler(arası) olarak kurgulanmakta ve bir harita değil de bir yolculuk günlüğü biçiminde, mekânlar arasında parçalar halinde süren bir olaylar ve aksiyon sekansı olarak şekillenmektedir; yani rotası sanatçının yokluğu sırasında çizilen göçebe bir alandır" (De Oliveira, Oxley, Petry, 2005, 31-32).

4-11 Mayıs 2011 tarihinde gerçekleşen 1.Uluslararası İzmir Sanat Bienali'ne baktığımızda kurutulmuş üzümler, barbie bebekler, kumaş parçalarına değin pek çok farklı malzemenin sanat eseri olarak bir araya

“GÜNDELİK HAYATLA BAĞLANTI, KULLANILAN MALZEME ÇEŞİTLİLİĞİ, ANLAM VE İZLEYİCİNİN ESERİ DENEYİMLEMekteKİ ROLÜ BAĞLAMLARINDA GÜNCEL SANATIN DEĞERLENDİRİLDİĞİ YAZIDA; İZMİR BİENALİ ÜZERİNDEN GÜNCEL SANATA BAKILMASININ ARDINDAN İZMİR BİENALİ’NİN GENEL BİR DEĞERLENDİRMESİ YAPILMIŞTIR”

getirildiklerini görüyoruz. Eserlerin anlatmak istediklerine gelince, sanal hayatlarımızı simgelemek için klavyenin üstünde yer alan minik insan heykelleri, gölgeme basma yazısını tutan heykel, kuş kafesinin içinde ellerini dışarıya uzatmış kara çarşafly barbie bebekler, demir konstrüksiyon üstündeki adak bezleri, insanların hayatlarını ifade eden yerde ve havada asılı duran kutular; bunların yanında bir sanatçının kartvizit yerine kullandığı iskambil kağıtları, farklı sanatçıların eserlerini ayırmak için kullanılmış kum torbaları ve dikenli teller. Fotoğraf, heykel, resim hepsi iç içe, bir arada. Hepsinin bir derdi, bir

sözü var. Onları bir araya getiren de, sanatsal açıdan değer kazandıran da bu.

İzmir Bienali³ kapsamında sergilenen tüm eserler enstalasyon değildi, ama enstalasyon çalışmaları söyledikleri söz ile sergi genelinde, bir adım daha öne çıkmıştı. Bunun nedeni serginin düzenindeki parçalı yapı olabilir. Bienal (sanatçıların kartvizitlerinin eserlerinin yanında yer alması ve çoğu sanatçının eserlerinin yanına konulmuş masa ve sandalyelerde oturması açısından) ismini duyurmak isteyenler açısından bir olanak yaratmış ve (bazı eserlerin yanında fiyatlarının yer alması ile) tanınmış kişilerin eserlerinin satılması için de bir olanak oluşturmuş olabilir; ama bu durumun ortamı aynı zamanda satış galerisine de çevirdiği bir gerçektir. Klasik müzecilik mantığıyla düzenlenmiş sergi de, eserlerin mekânla kurduğu ilişkiyi zayıflatmıştı. Eserlerin belirli bir bağlamda seçilmemiş olması (yani bienalin bir sözünün olmaması) da eserler arasındaki geçişleri süresiz kılmış, her bir eserin kendi sanatçısı özelinde algılanmasına neden olmuştu.

İzmir Bienali'nin Fuar alanındaki etkinliklerinde sunucu, sanatı iletişim ve duyguların, düşüncelerin ortaya çıkması için araç; sanatçıyı dünya barışı için çalışan ve ifadesinde yıkıcılık ve şiddet olmayan kişi; sanat eserini dil, din farkının gözetilmediği obje; sanat etkinliklerini de o şehrin ya da ülkenin dünya çapında tanınması için gerçekleştiren olay şeklinde tanımlamıştı. Bienalde görülen aksaklıkların nedeni bu bakış açısına da bağlı olabilir.

Günümüz değişen dünyasında gündelik hayatımızı şekillendiren tüm faktörler estetik algımızda da değişim yarattığı gerçeğinden hareketle doğru ve güzel değil, sıradan olanın da sanat eseri olarak değer kazandığı bir ortamda sanatın tanımını doğru yapmak gerekiyor. Günümüzde istemediğimiz kadar bilgiye ı ışık hızında ulaşabiliyoruz. İnternet erişimli cep telefonlarımıza aradığımız kelimeyi yazmak bilgiye ulaşmak için yeterli. Körfez Savaşı görüntülerinin televizyonlar aracılığıyla canlı olarak yayınlanmasının ilk başta yarattığı şaşırtıcı etki ise; günümüzde 19.00 haberlerinde savaş görüntüleri ve ölen insanları, ailece yediğimiz akşam

yemekleri eşliğinde seyrettiğimizi düşündüğümüzde gayet alışıldık hale geldi. Yani istemesek de bilgi bize ulaşıyor. Beynimizin patlamaması içinse sadece bize yetecek kadarını almaya çalışıyoruz. Eğitim hayatımız boyunca bize öğretilen, hiçbir zaman işimize yaramayacak ve en kısa zamanda da unuttuğumuz onca gereksiz bilgiye rağmen bunu yapmak da en doğrusu. Enstalasyonların bu bilgi bombardımanı içinde bir an için durup baktığımız ve bir an için üzerinde düşündüğümüz şeyler olduğunu söyleyebiliriz. Yani mevcut olanı değil, olmayanı düşündüren şey. Bu bağlamda bence güncel sanat bizi bir an için içine çekip ardındaki (algılayabileceğimiz) gerçeğe fırlatıp yine aynı hızla gündelik hayatımıza bırakan şeydir. ■

Meltem Özçakı, Arş. Gör. İstanbul Kültür Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

DİPNOTLAR

1 Bienal (biennale), İtalyanca "her bir diğer yıl" anlamına gelir ve iki yılda bir düzenlenen etkinlikleri tanımlar. Çoğunlukla kültürel veya sanatsal faaliyetler için kullanılır. En eski bienal 1895'ten beri düzenlenen Venedik Bienali'dir. İstanbul Bienali, 1987 yılından beri düzenlenmektedir (<http://tr.wikipedia.org/>).

2 Gündelik hayatımızın estetikleşmesi, caz festivali afişlerinde mutfak aletlerinin yer alması veya beş yıldızlı otel menülerinde caz festivali programlarının yer alması üzerinden örneklenebilir (Yardımcı, 2005, 35).

3 İzmir Bienali'nin gerçekleştiği yerler İzmir Uluslararası Fuar Alanı, Ege Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi (AKM), Devlet Resim ve Heykel Müzesi ve Ahmed Adnan Saygun Sanat Merkezi'dir.

KAYNAKLAR

- Badiou, A. (2010), "Çağdaş Sanat Üzerine On Beş Tez", Sanat Manifestoları, Avantgar Sanat ve Direniş, Artun, A. (der.), Gen, E. (çev.), İletişim Yayınları, İstanbul, 356-361
- Başarır, G. (2011 Ocak-Şubat), "12. İstanbul Bienali'ne Doğru", Artist Actual, 76-79
- Cray, J. (2005), "Önsöz", Yeni Milenyumda Enstalasyon Sanatı, Duyular İmparatorluğu, De Oliveira, N., Oxley, N., Petry, M., Akbank Sanat, İstanbul, 8-9
- Çalıkoğlu, L. (2005), "Türkçe Basıma Önsöz", Yeni Milenyumda Enstalasyon Sanatı, Duyular İmparatorluğu, De Oliveira, N., Oxley, N., Petry, M., Akbank Sanat, İstanbul, 7
- De Oliveira, N., Oxley, N., Petry, M. (2005), Yeni Milenyumda Enstalasyon Sanatı, Duyular İmparatorluğu, Akbank Sanat, İstanbul
- Duben, İ. ve Yıldız, E. (edt.) (2008), Seksenlerde Türkiye'de Çağdaş Sanat: Yeni Açılımlar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, İstanbul
- Stallabrass, J. (2009), Sanat A.Ş., Çağdaş Sanat ve Bienaller, Soğancılar, S. (çev.), İletişim Yayınları, İstanbul
- Yardımcı, S. (2005), Kentsel Değişim ve Festivalizm: Küreselleşen İstanbul'da Bienal, İletişim Yayıncılık, İstanbul

SOL ÜSTTE "Gölgeme Basma" yazan kağıdı tutan heykel

EN ÜSTTE Mediha Tekin'in "Havva'nın Elma Bahçesi-1" isimli çalışması Kutuların altında "Bir avuç gökyüzü altında insana dair depolanmış hayatlar 2011" yazmaktadır.

ÜSTTE Zerrin Tuluğ'un "Adak" isimli çalışması

Osmanlı Kentinde Arsa Parçalanmasına Bağlı Olarak Üst Yapının Değişme Süreci: Bir Kırılma Noktası Olarak Tanzimat Dönemi

MAKALE, OSMANLI KENTİNDE ÜST YAPININ DEĞİŞME SÜRECİNİ, ALT YAPI-ÜST YAPI İLİŞKİLERİNİ İVMELENDİREN VE "BATILILAŞMA" OLARAK ADLANDIRILAN DÖNEME ODAKLANARAK AKTARMAKTADIR

Nezihat Köşklük Kaya

ÜSTTE İzmir Limanı (Rubellin, 1880). (Resim 1)

SAĞ ÜSTTE Osmanlı mimari örgütlenmesini tasvir eden bir minyatür (Topkapı Sarayı Müzesi). (Resim 2)

SAĞ ALTTA Yangın sonrası düzenlenen alan, İzmir (<http://www.izmiraktuel.net>). (Resim 3)

Osmanlı kentinde arsa parçalanmasına bağlı olarak üst yapının değişme sürecinde kırılma noktası 18. yüzyıl başlarıdır. Tanzimat Dönemi ile 20. yüzyıl başlarında I. Dünya Savaşı arasında ise örgütlenmedeki değişimler ile süreç hızlanmıştır. Tanzimat Dönemi'nin kolaylaştırdığı bu örgütsel değişimler Ebniye Nizamnameleri ve kanunlarıyla olabilmektedir.

Günümüzden geriye doğru bakıldığında, 19. yüzyıl başlarından sonlarına kadar görülen belirgin kentsel değişim, yeni nizamname maddeleriyle getirilmiş olan bina boyutları ve kitlelerin ölçeğinde olduğu kadar, sokak mekânlarının orantılarında ve giderek kentsel ölçeğin büyümesinde noktalanmıştır. Öncelikle İstanbul'da görülen böyle bir değişime rağmen Anadolu kentlerinde 19. yüzyılın son çeyreğinden sonra yerel yönetim kanunu uygulanmasıyla ve yeni örgütlenmeyle, daha geç olarak, farklı bir süreç görülür. Özetle, İmparatorluğun başkenti oluşu nedeniyle İstanbul kenti bu değişimi, 19. yüzyıl sonunda oluşan kentsel mekânlardaki boyutların ve ölçeğin büyümesinde, yapı gruplarındaki üslup farklılıklarında ve tek yapıda izlenen plan ve süsleme değişikliklerinde, Anadolu kenti ve mimarisinden önce yansıtır.

Osmanlı kentinde arsa parçalanmasına bağlı olarak üst yapının değişme sürecini ele alırken, öncelikle alt yapı-üst yapı ilişkilerini ivmelendiren ve "Batılılaştırma" olarak adlandırılan, yukarıda söz edilen dönemi ve olaylarını tanımak gereklidir.

Osmanlı Batılılaştırması

"Batılılaştırma" olarak adlandırdığımız ve 19. yüzyıla tarihlenen değişimler dizisi birçok olayı birden içerir. Bu olaylar, Osmanlı Devleti'nin siyasal egemenliğinin ve kuvvetinin 18. yüzyıl başlarında azalmasıyla başlamış, batıdaki Endüstri Devrimi'ne katılamayan Osmanlı teknolojisi ve ekonomisinin gelişme zorluklarına ek olarak, batı ile zorunlu bir karşıtlaşma içinde karşılıklı savaş, ticaret ve kültür ilişkilerinin zorlamasıyla sürmüştür.

III. Selim döneminde ikamet elçilerinin atanmaları dış ilişkilerde bir dönüm noktası olmuştur. 1835'te ise daimi elçilikler kurulması kararı alınmış, giderek karmaşılaşan yabancı ilişkilere düzen ve denetim getirilmek istenmiştir. Hâlbuki Osmanlılarla ticaret amaçları olan devletler, kurdukları daimi elçiliklerle danışman görünümünde kendi çıkarlarını gözetmiş ve geliştirmişlerdir (Akin, 2002). Bu yeni yabancı güçler, pazar olanaklarını artırmak amacıyla Osmanlı sınırları içinde eylemlerini yoğunlaştırmışlardır. Bu eylemler, İstanbul Limanı yoluyla ithalat, Trabzon yoluyla Rusya-İran arasında transit taşımacılığı, Beyrut'la ihracat, Selanik ve İzmir Limanları ile de ithalat ve ihracatta yoğunlaşmıştır (Kurmuş, 2008) (Resim 1).

Batının anlaşılabilen bu ilerlemesinin görüntüsü karşısında yenileşme gerektiği düşünülmüş ve Osmanlı yönetiminin dayandığı din hukuku ve yasa zihniyeti bir taraftan sürdürülürken, değişme ve yenileşme genelde askeri yönde aranmıştır (1839 Tanzimat ve 1856 Islahat Fermanları).

Avrupa'daki değişikliklerin dayandığı ekonomik ve teknolojik etkenlerin niteliği üzerinde ise durulmamıştır (Sencer, 1999). Böylece Tanzimat bir ikilem içinde bulunmaktadır. Yöneticiler hem ulemayı darıltmamak, hem de batının onayını sağlamak için şeriat, eski kanun ve nizamlara dayanan eski kurumları; batıdan alınan ve Osmanlıca'ya çevrilen yeni kanun ve nizamlara dayanan yeni kurumlarla birlikte yaşatma yoluna girmişlerdir. Bu durum, dünya görüşü ve davranışların sonucu olarak fiziksel çevreye de yansımış, mimaride ve kentsel çevrede de benzer ikilemi ortaya çıkarmıştır. İlk

aît yerleri inşa etmek, onarmakla yükümlüdür. Büyük binaların yapımı sırasında "bina eminleri" görevlendirildiği de bilinmektedir (Ortaylı, 1974).

Şehremini ve mimarbaşının görevleri ve eylemleri zaman zaman karıştığından, 1822 tarihinde kaldırılıp, daha kesin bir örgütlenme yoluna gidilmiş, Ebniye-i Hassa Müdürlüğü kurulmuştur. 1829 yılına gelindiğinde, mahallenin kent içinde bir toplum birimi olarak tanınması ve muhtar örgütlenmesi, kentsel gelişmede bir aşama sayılabilir. Bu uygulamanın diğer kentlere de yayılmasına çalışılmıştır.

“MİMARİDE GELENEĞİN BIRAKILARAK, YAZILI HÜKÜMLERE UYULMA GİRİŞİMLERİ TANZİMAT DÖNEMİ'NDE GÖRÜLMEKTEDİR”

bakışta karmaşık görüldüğü halde, değişimin farklı gruplarda belirli özellikler göstermesi, Osmanlı bünyesi içinde nüfus ve yaşamdaki ikilemin mekânlara yansımaları ve dış etkilerin görsel olarak ortaya çıkması bir ilişkiler dizisinin belirlenmesine olanak vermektedir.

Osmanlı'da Kentsel Çevrenin Değişme Sürecinde Tanzimat Dönemi'nin Önemi ve Mimari Örgütlenme

İstanbul'da veya başkent dışında savunma, savaş ve imar yapılarını inşa eden örgüt, Selçuklu Dönemi'ne kadar uzanan inşaat geleneğini sürdürmüş, diğer esnaflar gibi örgütlenemedikleri halde, usta-çırak ilişkisiyle sürdürmüşlerdir. İstanbul'un alınmasıyla inşaat gereksiniminin artmasından sonra, devletin merkezci örgütü içinde "Hassa Mimarlığı" oluşturularak, yükselme döneminin bayındırlık işlerini yürütmüşlerdir (Resim 2). Merkezi örgüte bağlı mimarların yanında özel olarak çalışanların da varolduğu Sinan'ın mimarbaşılığından kalan bir hükümden anlaşılmaktadır (Safer 980/1572 tarihli hüküm). Osmanlı mimari örgütü olan "Hassa Mimarları Ocağı", saraya bağlı dört emniyetten biri olan "Şehremini" kapsamında Topkapı Sarayı'nda bir yere de sahiptir. Ocağın başı olan "Mimarbaşı" sarayları, camileri, diğer hayır işleri ya da kamuya

1852-1853 yıllarında batılı biçimde bir belediye kurulması çabaları görülmektedir. İlk adım yine İstanbul'dan gelmiştir. Galata ve Pera'nın Avrupa etkisinde büyüyen bir bölge olmasına dayanması nedeniyle seçilerek "Altıncı Daire" adı ile bilinen "Galata ve Beyoğlu Numune Dairesi"nin kurulması, ismen bile olsa batıya, özellikle Paris'e benzemeye çalışmanın kanıtı olmuştur (Akin, 2002). Beyoğlu'nda denenen yeni belediye uygulaması, İstanbul'un diğer bölgelerine de yayılmaya çalışılmış, 1868'de kent 14 daireye ayrılmıştır. Altıncı Daire'de yapılabilen bazı imar faaliyetleri, azınlık ve Osmanlı burjuvazisine ayrıcalık getirmesine rağmen, 1876'dan sonra çıkartılacak, İstanbul'u ve diğer vilayetleri kapsayacak olan belediye kanunlarının uygulanmasında örnek sayılabilmektedir. 1876'da biri İstanbul'a, diğeri de diğer Osmanlı kent ve kasabalarına uygulanmak üzere iki ayrı belediye kanunu çıkartılmış, hem kentsel yaşam, hem de yapı etkinlikleri düzenlenmeye çalışılmıştır.

Özetle, 15. yüzyıldan beri inşaat eylemlerini oldukça tekdüze sürdüren örgütler ve kişiler, toplumun diğer kesimlerinde görülen değişimin içine 19. yüzyılın başlarında girmişlerdir. Bu değişim sosyo-ekonomik nedenlerden etkilenmiş olsa da batıdan doğrudan ve dolaylı olarak gelen zorlamalarla

hızlanmış, Tanzimat'ın ilanından sonra kesin kurallara bağlanmak istenmiştir. Geleneğin bırakılarak, yazılı hükümlere uyulma girişimleri bu dönemde görülmektedir.

Yangın ve ayaklanmalarla tahrip olan yerlerin yeniden yapımı (Resim 3), yolların genişletilmesi ve yeni yollar açılması sırasında beliren istisnâ ve inşaat gereği, görkemli bina yaptırmak, şehri imar ederek güzelleştirme isteği gibi nedenlerle bu dönemde inşaat işleri oldukça yoğunlaşmıştır. Bu sırada düzenli kuralların uygulanmasına geçilerek,

- Bir dizi Ebniye Nizamnamesi ve kanunuyla,
- Belediye Nizamnameleriyle,
- İstisnâ, kat ve yol genişliğini içeren hükümlerle,
- Gayrimüslim taba ve mallarını ilgilendiren,
- Kent içinde ve sur dışında yapılacak imarla
- ve bütün bunları denetleyecek zabıta talimatnameleriyle ilgili kararlar çıkartılmıştır (Denel, 1982). Ayrıca standart inşaat yapabilmek için, her türlü ölçü ve ayarın belirlenmesi,

ÜSTTE Devlet tarafından yaptırılan resmi yapılarda izlenen değişim: Osmanlı Bankası, İstanbul (Osmanlı Bankası Müzesi Arşivi). (Resim 4)

Geleneksel sokak-avlu-ev şeması, Buldan, Denizli FOTOGRAF **Nezihat Köşklük Kaya** (Resim 5)

ALTTA Geleneksel sokak-avlu-ev şemasının yerini alan dar parselasyon-yüksek yapı düzeni, Yüksek Kaldırım, İstanbul (Öncel, 2010). (Resim 6)

SAĞ ÜSTTE Alt-üst kat farklılaşması: dükkân+konut, konut ve çarşı dokularının griftleşmesi, Üsküdar, İstanbul (Abdullah Freres, 1890). (Resim 7)

SAĞ ALTTA Büyük bulvarların açılması sonucu değişen parselasyon düzeni: Simkeşhane, İstanbul (Kuban, 2000). (Resim 8)

malzemenin nitelikleri ve fiyatının saptanması, vergi, resim ve gerekli borçlanmanın düzene sokulması çalışmaları Tanzimat Dönemi'nin uğraşlarındandır. Bu gelişmeler, kent mekânlarında 19. yüzyılın ortalarından sonra görülen değişmelerin örgütsel ve hukuksal değişmeyi izlediğini ortaya koymuştur.

Osmanlı Kentinde Arsa Parçalanmasına Bağlı Olarak Üst Yapının Değişme Süreci

Bu gelişmelere baktığımız zaman sırasıyla, devlet tarafından yaptırılan resmi ve topluma ait yapılarda, ekonomik gücü olanların yaptırdıkları varlıklı konutlarda ve ticari yapılarda, halkın büyük çoğunluğunun barındığı sivil mimari örneklerinde bir değişim sürecini izleyebiliriz (Resim 4). Fiziksel çevrenin uzunca bir süre içinde değiştiğini düşünürsek, bu değişimlerin süreç içinde toplumdan yansıdığını, kullananların yaklaşım ve davranışlarından etkilendiklerini, kişilerin seçimlerinin mimarlıkta somut olarak belirlendiğini görebiliriz. Bu da, mimari çevrenin toplum ve ekonomi tarihine koşut olarak geliştiği savını desteklemektedir.

Birbirlerini, giderek de kent çevresini etkileyen binalar, gerçekte “batılılaşma” dönemi dediğimiz büyük dalgalanmalar dizisi içinde izleyeceğimiz eğilimlere uyarak şekillenmişlerdir. Batılılaşma, yapı alanında batılı biçimlerin Osmanlı tasarım kalıplarına uyarlanması ve yorumlanması şeklinde olmuştur. Tanzimat'ın hemen öncesinde ve sonrasında ise, tümünden batıya dönüş çabasının paralelinde bir yaklaşımla, Avrupa'nın 19. yüzyıl seçmeciliğinin örnekleri batıdan oldukları gibi ithal edilerek uygulanabilmışlerdir. Özellikle Tanzimat döneminin yaygın bir uygulaması olarak, sadece görsel elemanları değil, kanun, tüzük ve batılı kurumların da olduğu gibi çeviri ya da uyarlama yoluyla ithal edildikleri görülmektedir.

Tüm bu sayılanlarla birlikte, Osmanlı kentinde arsa parçalanmasına bağlı olarak üst yapının değişme sürecini ele alırken “mülkiyet” kavramı ve imar ile ilgili kanun, tüzük gibi hukuki boyut önemli bir yer kapladığı için Tanzimat'ın bu anlamda getirdiği yeniliklerin ortaya konulması önemlidir.

Özellikle mülkiyet kavramı ve kişisel mülkiyet hakkının sınırlı olması durumu, kent dokusunu şekillendiren etmenlerin en önemlilerinden biridir. Kısmen kullanılan yapı teknolojisine, kısmen hala inceleme alanı açık bazı etkenlere bağlı olarak başlangıçta evlerin ucuza mal edilmesi, basitliği, geçiciliği mülkiyetin devamsızlığı ile iç içedir. Kamu ve özel mülkiyet arasındaki sınırın net bir şekilde tarif edilmemesi, kent dokusunu sürekli olarak değişime uğratmıştır. Ne sosyal sınıfların kendine özgü özellikleri, ne de tüzel kurumlara ve kadastroya ait bir yapı kitlesi, mülkiyet sınırlarının korunmasını sağlamaz. Kısacası tarımsal olmayan mülkiyet anlayışını değerlendirebilecek ne ideolojiler ne de yapısal faktörler vardır. Aslında 19. yüzyılın ortasında beliren yeni burjuva sınıfı ve Batılı güçler tarafından ısrarla istenen Tanzimat reformlarının en önemli kilit noktası, şahsa ait ve özel mülkiyetin tüzel durumu olacaktır. Yukarıda söz edildiği gibi 1856'da (Islahat Fermanı ile) Osmanlı uyruklu vatandaşlar için olduğu kadar yabancılar için de toprakların ve taşınmaz varlıkların kişisel mülkiyeti hakkı kabul edilmiş, bunu hemen toprak spekülasyonu izlemiştir (Cerasi, 2001).

Kentin büyümesi, doğal gelişimi Osmanlı toplumu içindeki etnik ve dini grupların belirli yerlerde oturmaya teşvikiyle yüzyıllar boyunca denetlenmiştir. Bu denetleme, kent içindeki belirli yerlerde bina kitlelerinin giderek yoğunlaşması ve boyutlarının büyümesi gibi görsel bir sonuç getirmiştir. Bunun nedeni ise sınıfsal farklılaşmadan çok, etnik ve dini farklılaşmaya göre biçimlenen geleneksel yerleşme yerlerinde, azınlık cemaatlerinin doğal nüfus çoğalmasından dolayı konut alanlarının genişlemesi, yeni binaların sayıca artması ve yeni gereksinimlere göre varolan binalara ek yapılması ile büyütülmesinin Osmanlı yönetimince istenmemesidir. Böylece konut alanları sınırlı kalmış, arsa fiyatları artmış, varolan binalar kısıtlı arsa içinde dış alanlardan yer alarak büyümüşlerdir. Buna genel olarak yangın sonrası yeniden yapılan inşaata konan; çıkma, yoldan geri çekirme, yükseklik sınırlamaları ile önlem getirilmek istenmişse de uygulamada pek başarılı olunmamıştır (Denel, 1982).

Yukarıda da söz edildiği gibi, Osmanlı'nın azınlık cemaatlerin fiziksel çevresini sınırlı tutma kaygısı ve buna ek olarak özel mülkiyet hakkının elde edilmesi sonrasında arsa fiyatları artmış, parseller küçülmüş ve kent sistemi çözülmeye başlamıştır. 19. yüzyılda parsel yüzölçümünün küçültülmesi ile evin planimetrik ve mimari tipi değişime uğramış; başlangıçta ikinci dereceden işlevlere ayrılmış giriş katı bütün yönleri ile konut katı haline gelmiştir. Sokağa açılan bahçenin yok olması ile parsel ana giriş evin içinden olmuştur. Özellikle İstanbul Pera'da bu değişimi okumak mümkündür. Dar parselasyon üzerinde yükselen yapılarla, geleneksel sokak-avlu-ev ilişkisinden farklı gelişen sıkışık bir kent dokusu ve yeşili az bir görünüm sergilemektedir (Akin, 2002) (Resim 5, 6).

Çok dar parsellerde, alt katı dükkân üst katlarda büro veya konut olan Avrupa tipi bazı ticaret sokakları oluşmuştur (Resim 7). Ayrıca 19. yüzyılın ilk dönemlerinde, Avrupa çıkarlarına bağlı veya tam tersi, esnafıktan yetişip sanayiciliğe kadar yükselen tüccarların oluşturduğu gerçekten burjuva sayılan bir sınıf Anadolu-Balkan sahnesinde belirecektir. Bu açıdan, örneğin İzmir'in ve Selanik'in Avrupalılaştırılmış yeni konut mahalleleri, 18. yüzyılın sonlarında toplumsal yapı içinde yaşanan doruktaki değişimlerin kentteki izleridir.

Cerasi, Osmanlı modelinin bozulma işaretlerinin, üslupsal niteliklerin değişmesinde değil, daha çok onu büyük ölçüde karakterize eden çizgilerin terk edilmesinde okunması gerektiğini belirtir: Karmaşık birimler halindeki kamusal yapılar veya konut yerleşimlerinde, bahçeli ev ve düşük yoğunluktaki yapılanmasında, konut ve ticaret bölgeleri arasındaki katı ayrım (Cerasi, 2001).

Kent dokusundaki kalite atlayışı ise 19. ve 20. yüzyıllar arasında, mühendislik bazında, soyut ve kültürel işaretlerden yoksun dik açılı düzenin benimsenmesiyle olmuştur. Bu yol düzeni, sonraki yirmi-otuz yıl içinde, bürokrasinin kültürel ve teknik dayanakları ile halkın arasındaki farkı ortaya koyarak, geleneksel konut tipleri ile dolmuştur. Daha yakın

zamanlara gelindiğinde ise, büyük bulvarların açılması gibi nedenlerle tarihi ada-parselasyon düzeni değişikliğe uğratılmış, birçok tarihi yapı istismâl edilmiş ve yıkılmıştır (Resim 8). Bu ve benzeri parçalanmalar günümüzde de devam etmektedir ve görünen o ki devam edecektir.

Sonuç

Tanzimat döneminde uygulanan yeni kuralların çevreyi şekillendirmede katkıları büyük olmuştur. Böylece Tanzimat mimaride, görsel elemanlarda ve tasarımda batılılaşmaya geçişin tamamlanmasını, yeni örgütlerle de

“BU DÖNEMDE ARSA FİYATLARI ARTMIŞ, PARSELLER KÜÇÜLMÜŞ VE KENT SİSTEMİ ÇÖZÜLMEMEYE BAŞLAMIŞTIR”

kentsel çevrenin değişimini simgelemektedir. Özellikle; vilayetlerle ilgili kanunlar, 1856 yabancılara toprak mülkiyeti hakkı, 1858 Arazi Kanunu, 1862 Ticaret Mahkemeleri, 1864 Deniz Ticareti Kanunu, 1864-1865 Ebniye Nizamname ve Kanunu, 1870-1876 Medeni Kanun Taslağı arsa parçalanma sürecini etkilemişlerdir ve makale Tanzimat'ın getirdiği bu yenilikler doğrultusunda ele alınmıştır. ■

Nezihat Köşklük Kaya, Araş. Gör. Dr.
DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

KAYNAKLAR

- Akin, Nur (2002), 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera, Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Cerasi, Maurice M. (2001), Osmanlı Kenti Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi, (Aslı Ataöv, Çev.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Denel, Serim (1982), Batılılaşma Sürecinde İstanbul'da Tasarım ve Dış Mekânlarda Değişim ve Nedenleri, ODTÜ Yayınları, Ankara.
- Kuban, Doğan (2000), Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama, YEM Yayın, İstanbul.
- Kurmuş, Orhan (2008), Emperyalizmin Türkiye'ye Girişi, Yordam Kitap, İstanbul.
- Ortaylı, İlber (1974), "Eski Türk Şehirlerinde Yapı İşlerinin Fonksiyonel Düzenleniş ve Yapı Örgütü", Mimarlık 7, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayınları.
- Öncel, Ayşe Derin (2010), Apartman Galata'da Yeni Bir Konut Tipi, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Sencer, Muzaffer (1999), Osmanlı Toplum Yapısı Eleştirel Bir Yaklaşım, Sarmal Yayınevi, İstanbul.

19.Yüzyıl Kordelyası'nda Gayrimüslim Dini Yapıları

YAZIDA 19. YÜZYIL KORDELYASI'NDAKİ GAYRİMÜSLİM DİNİ YAPILARI GÜNÜMÜZE KADAR ULAŞMIŞ VE ULAŞAMAMIŞ ÖRNEKLERİYLE İRDELENMEKTEDİR

Mine Tanaç Zeren, Begüm Erdoğan

ÜSTTE Kilise yapılarının kent içerisindeki konumları

SAĞDA 19. yüzyılda Alaybey'de inşa edilmiş kilisenin Papaz Evi (Karşıyaka Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi'nden T.C. Kültür Bakanlığı İzmir Müzesi Müdürlüğü 6.7.1976 tarih ve 470 sayılı kararının eki)

Dini yapılar, etnik grupların yaşam alanlarına ait birer temsiliyetin sembolüdür. Birden fazla etnik grubun bir arada yaşayabildiği yerlerde ise birden fazla sembolle karşılaşmaktadır. Kordelya kentine yani bugünkü Karşıyaka metropolünün tarihsel geçmişine bakıldığında da birden fazla etnik grubun temsil edildiği yapıların varlığı görülmektedir. Bu yapıların bazıları günümüze taşınabilmiştir. Günümüze taşınamayan örneklerle ilişkin fazla veriye ulaşılamasa da bu eserlerin varlığının ve mimari ifadesinin ortaya konabilmesi oldukça önemlidir. Çalışmanın amacı da bu dini yapıları deşifre etmektir.

Karşıyaka, Yamanlar Dağı'nın eteği ile deniz arasında kalan bölgede eskilerin "Kordelya" dedikleri bir alandır. 18. yy.'da kurulmuş olup, 19. yy. ortasına kadar bir eğlence ve dinlenme yeri olmuştur. Rumların, Ermenilerin, Levantenlerin, İngilizlerin ve Yahudilerin hep birlikte yaşadığı bu sayfiye kenti İzmir diye tanımlanan karşı-taraftan biraz daha farklı bir yaşantıya sahip olmuştur. Beldenin prestij bölgesini oluşturan sahil bandında varlıklı Levanten aileler yılın belirli dönemlerinde yaşamaktadır (Gündüz O. Tanaç M, 2006, s.83). O dönemde gayrimüslim olarak nitelendirilebilecek tebaanın örgütlediği dini yapıları, Katolik toplumun örgütlediği Katolik Kilisesi, Rum toplumunun örgütlediği Ortodoks Kiliseleri, Ermeni Kiliseleri ve Yahudi Cemaatinin örgütlediği Havra yapısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca 1900 Yılı İzmir Ticari Rehberi'nde Karşıyaka'da 1 adet Rum

Okulu'nun ve bir adet de Fransız Kız Okulu'nun (Dame de Sion) varlığı belirtilmektedir. (Beyru, 2000, s.55). Cumhuriyet dönemine geçilmesi, sonrasında bazı yapılara geç tescil kaydının gelişi, yeni dönemde ise kentin rant, küreselleşme gibi etkiler altında kalması ile tarihi eserlerin yok olduğu ve de kentin bir metropol haline geldiği görülür. Günümüze ise bu yapılardan sadece 1728 Kilise Sokağı'nda konumlanan Katolik Kilisesi ve Alaybey'de yer alan Havra taşınmış, korunamayan örneklerle ilgili olarak da çeşitli bilgiler ulaşılmıştır. Özellikle İzmir'in Kurtuluşu sürecinde Rum toplumun kenti terk etmelerinin devamında Ortodoks kiliselerinin yok olmasının ardından ortaya çıkan manzara kent içinde kalan büyük boşluklardır. Cumhuriyet yıllarında, bu büyük boşluklara ilköğretim yapıları yapılmıştır. Karşıyaka'nın köklü ilköğretim kurumlarının Ortodoks kiliselerinin yerlerinde inşa edildiği bilinmektedir.

Kordelya'nın günümüzde mevcut olan ve olmayan dini yapıları üzerinden etnik çeşitliliği de okumak mümkündür. Cumhuriyet öncesi dönemde kıyıda Levantenler, iç kesimde Rumlar, Soğukkuyu'da Türkler yaşamıştır. Dini yapılara da bu bölgelerde rastlanılmıştır.

Yapılan araştırma kapsamında, tarihsel süreç içerisinde Kordelya'da Alaybey'den Papaz'a yani günümüzdeki Bostanlı'ya kadar uzanan bölgede varlık gösterdiği bilinen ve yukarıda bahsedilen 5 Ortodoks, 2 Ermeni ve 1 Katolik kilisesinden, sadece 3 Ortodoks kilisesi ve 1 Katolik kilisesi hakkında bilgiye ulaşılabilmektedir. Katolik kilisesi

zaten günümüzde varlık

göstermektedir. Ermeni kiliseleri hakkında ise herhangi bir bilgiye erişilememiştir. Bu anlamda;

- Bugünkü Selçuk Yaşar Alaybey İlköğretim Okulu'nun arkasında kalan parselde, 1 adet Rum Ortodoks Kilise Yapısı,
- Ankara İlkokulu'nun yerinde, 1 adet Rum Ortodoks Kilise Yapısı,
- Bostanlı Deresi'nin arkasında, 1 adet Rum Ortodoks Kilise Yapısı,
- Günümüzde Kilise Sokağı'nda konumlanan St. Helen Kilisesi, 1 adet Katolik Kilise Yapısı olduğu bilinmektedir.

“1728 KİLİSE SOKAĞI'NDA KONUMLANAN KATOLİK KİLİSESİ VE ALAYBEY'DE YER ALAN HAVRA GÜNÜMÜZE ULAŞMIŞTIR”

Tahir Türetken ile yapılan sözlü tarih çalışmasından (2007) Cumhuriyet İlkokulu'nun günümüzde konumlandığı parselde geçmişte dini eğitim veren, gayrimüslimlere ait okulun yer aldığı ve günümüzde varlık göstermeyen kiliselerin ve bağlantılı yapılarının Rum Cemaate ait olduğu saptanmıştır.

Tarihsel Süreçte Kordelya'da Üretilen Gayrimüslim Dini Yapıları

Kozmopolit İzmir'de farklı mahallelerde yaşayan farklı toplulukların, 19. yüzyıl başlarından itibaren dışa açılmaya başladıkları ve ikamet yeri konusunda eskisi kadar tutucu olmadıkları, kentte farklı mahallelerde ikamet etseler de özellikle sayfiye yerlerinde birlikte yaşamaya başladıkları görülür. Bu durum bir sayfiye yeri olarak önem kazanan Kordelya'da daha da belirginleşir. Yukarıda da tariflendiği üzere, tarihsel süreç içerisinde Kordelya'da birçok gayrimüslim ibadet mekânı cemaatlerine hizmet etmek ve onları temsil etmek üzere yerleşmenin farklı bölgelerinde inşa edilmiştir. Bu yapılardan günümüze sadece ikisi taşınabilmiştir. Mimari biçimlenişleri hakkında bilgi okuyabildiğimiz bu iki örnek; periferide üretilen dini yapıların ölçek olarak kent merkezinde üretilen diğer dini yapılara görece daha mütevazı boyutlarda yapılandıklarını gösterir. Örneğin Kaal Kadoş Sinagogu;

kendisi ile aynı dönemde inşa edilmiş ve Karataş'ta konumlanan Beit İsrail Sinagogu ile karşılaştırıldığında, çok mütevazı boyutlarda kalır. Aynı durum Saint Helen Katolik Kilisesi için de geçerlidir. Dikkat edilmesi gereken bir başka nokta da kilise yapılarına özgü bir özelliktir, o da, kilise yapılarının çevrelerinde papaz evleri veya eğitim kurumları ile bir arada örgütlenen yapılar bütünü olarak üretilmeleridir. Aşağıda izleri günümüze aktarılmaya çalışılan örnekler de bu bağlamda çevrelerindeki ilişkili yapılar ile bir bütün olarak örgütlenmişlerdir.

Geçmişte Alaybey'de konumlanan ve günümüzde varlık göstermeyen kilise; Alaybey Çarşısı'ndan cephe alan Selçuk Yaşar Alaybey İlköğretim Okulu arkasında kalan parselde yer almaktaydı. Kilisenin yerinde günümüzde bir apartman bulunmaktadır. Burada bir kilisenin mevcut olduğu eski imar planlarından okunmaktadır (Karşıyaka Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi) ve de kentte yaşayan kişiler sözlü bir şekilde tarih içinde bu yapının mevcudiyetini birbirine aktarmıştır. Yapılan arşiv çalışmalarında kilise ile ilgili herhangi bir fotoğrafa rastlanılamamıştır ancak kilisenin bitişğinde konumlanan dönemin mimari üslubunu yansıtan bir konutun varlığına dair belgelere ulaşılmıştır. Söz konusu bu konut yapısı da bugün

yerinde mevcut olmayıp parselini bir apartman yapısına teslim etmiş durumdadır. Bu yapının kilisenin papaz evi olarak kullanıldığı daha sonraki süreçte ise Durmuş Yaşar'ın hemşiresine yani kız kardeşine tahsis edildiği bilinmektedir. Geçmişte papaz evi olarak kullanılmış bu yapıya ait rastlanılan arşiv bilgileri şöyledir: *“Planda Tersane'ye oldukça yakın olan okul bahçesi ve bir kilise ile komşu olan parsel görülmektedir. Kilisenin yıkılmasından sonra, boş kalan parseli okulun parseline dahil edilmiştir. Kilise yapısının mimarisi ile ilgili bir belge bulunmamaktadır. Ancak Kilise yapısının bitişğinde konumlanan Papaz Evi 1976 yılına kadar varlık gösterebildiğinden bu yapıya ait fotoğraf ve bilgiler günümüze taşınabilmiştir. Konut çevresinde yer alan yüksek avlu duvarları ile çevrelenmektedir. Yoldan tek katlı gibi görünse de bahçeden çekilen fotoğraflarda yapının bodrum katı görülmektedir. İzmir Müzesi'nin 1976 yılında yaptığı yerinde incelemeler sonrasında kaleme aldığı raporunda... Ev iki katlı olup yığma kargir bir yapıdır. Alt katta orta sahına açılan iki adet oda ve mutfak yer almaktadır. Üst kata giriş dışarıdan merdivenlerle olmaktadır. Kapıdan girişte kare planlı bir salon ve bu salona kapılarla açılan iki oda ve bir koridor yer alır. Koridora iki oda, banyo ve sonradan tadilat görmüş banyo açılmaktadır. Pencerelerin üstü yarım yuvarlak kemer şeklinde olup, ahşap ızgaralı panjurlarla örtülmektedir. Evin yer döşemesi alt kat taş, üst kat ahşaptır. Tavan döşemeleri ahşap olup, iki odada ufak rozet şeklinde göbek yer*

alır. 1975 Depreminde ev hasar görmüş olup, oldukça harap durumdadır...” denilmektedir (Karşıyaka Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi’nden T.C. Kültür Bakanlığı İzmir Müzesi Müdürlüğü 6.7.1976 tarih ve 470 sayılı kararı ve ekleri).

Alaybey’de varlık gösteren kilise ve ilişkili yapıları hakkında günümüze taşınanlar böyleyken, günümüzde Ankara İlköğretim Okulu olarak kullanılan yapının da geçmişte varlık gösteren bir başka kilise ve ilişkili yapılar arazisine yapıldığı bilinmektedir. 72 ada 32 parselde Karşıyaka’nın köklü ilkokullarından biri olan Ankara İlköğretim Okulu bulunmaktadır. Tarihçesine bakıldığında; Cumhuriyetten önce okulun konumlandığı yerde bir Rum evi bulunduğu, evin sahibinin evi geliştirerek büyük bir kütüphaneye dönüştürdüğü, daha sonra bahçe kapısının olduğu yere Papa tarafından bir Ortodoks kilisesi yaptırıldığı, kütüphanenin de bu kiliseye bağlı okula dönüştürüldüğü, 9 Eylül 1922’de Rumlar İzmir’i terk edip gittiklerinde okul ve kilisenin Türklere kaldığı bilgisi öğrenilmektedir. Yapı o tarihten sonra ilkokul fonksiyonu ile kullanım görmüştür. 1961 yılında okulun bahçesinde yer alan kilise yapısı yıkılmış, yerine müzik salonu ve yemekhane binası inşa edilmiştir (www.ankaraio.meb.k12.tr Erişim tarihi: 12.08.2010). İmar planında görülen plan şemasına göre kilise haç şemasında olup, dikey aksı yola paralel olarak yerleşmiştir (Karşıyaka Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi).

Bu iki Rum Ortodoks kilisesinden başka, Bostanlı Deresi’nden Çamaltı Tuzlası’na kadarki “Papaz” diye adlandırılan bölgede de gazinoların ve bir kilise yapısının olduğundan bahsedilmektedir ancak bu kilise yapısına ait bir arşiv belgesine ulaşılamamıştır. Yapılan sözlü tarih çalışmalarına paralel olarak da, söz konusu yapının günümüzde 1795 Sokak’ta konumlanan yine Karşıyaka’nın köklü ilkokullarından biri olan Mustafa Reşit Paşa İlköğretim Okulu’nun parselinde bulunduğu düşünülmektedir.

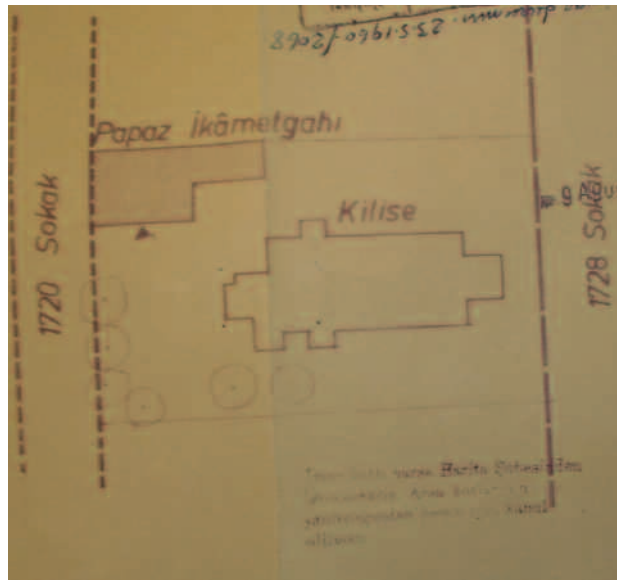
Karşıyaka’nın Katolik Kilisesi olan ve günümüze kadar korunagelmış St. Helen Katolik Kilisesi’nin inşaatına, 1882 yılında 850 nüfuslu Don Alfonso Vallery Banaz Cemaatine tahsis edilen arsada, Kont Allioti’nin girişimiyle Sultan II. Abdülhamid’in izin fermanı ile başlanmıştır. Yapının kuzeydoğu köşesinde bulunan yazıtta; kilisenin 1915-1918 yılları arasında Konak Saat Kulesi’nin de mimarı olan Raymond C. Pere tarafından inşa edildiği yazılmaktadır. Kont Aliotti Ailesi kilisenin inşasında para yardımında bulunmuştur. Ayrıca yapının kuzey yönündeki nefinin batı duvarı üzerinde kilisenin; kilise yetkili papazlarından Eduardo Tonna tarafından Meryem’e ithafen yaptırılmış olduğuna dair bir yazıt vardır. Bu yazıt üzerinde 1891-1963 tarihleri görülmektedir (Avcı, 2002, s.33).

Yapı; 1951-1992 tarihleri arasında Cappucini rahiplerine hizmet etmiştir (İzmir Mimarlık Rehberi, 2005, s.67).

Kilise 13.4.1985 gün ve 914 sayılı Kurul kararı ile anıtsal yapı olarak tescillenmiştir (Karşıyaka Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü -Kurul kararı). Çarşı aksının sonunda Donanmacı Mahallesi, 1728 Sokak’ta konumlanan söz konusu yapı; 1997 yılında mimar Giorgio De Portu tarafından onarılmıştır.

Yapı bir avlu içerisinde yer almaktadır. Yapının doğu yüzeyinde revaklı bir girişi bulunmaktadır. Revağa üç yönden de giriş sağlanmaktadır. Kilise 3 nefte ayrılmış bir bazilika plan şemasında üretilmiş olup, ana nef, yan neflere göre geniş ve yüksektir. Yapının yan nefleri, birer sunak masası konularak şapel şeklinde düzenlenmiş, üzeri kaburgalı tonozlarla örtülmüştür. Ana nefin sonunda bir apsid yer alır. Sunak kısmında Saint Helen’e ait tasvir bulunmaktadır (Avcı, 2002, s.32). Yapının kuzeyinde bulunan çan kulesi iki katlıdır. Yapı iç mekâna daha çok ışık almak kaygısıyla yüksek tutulan ana nefi, cepheye hakim olan sivri kemerli pencereleri, giriş cephesinde kullanılan ağırlık kuleleri ile İzmir’de Gotik üslupta inşa edilmiş önemli örneklerin başında gelir. Yapının pencerelerinin vitraylarında aziz ve azizelerin tasvirlerine yer verilmiştir. Kilisenin dört köşesinde Azize Helen ve Aziz Konstantin’in mermer heykelleri mevcuttur.

St. Helen Kilisesi bahçesinde yer alan Papaz İkametgahı yapısı, kilise yapısı ile bir kompleks oluşturarak dini fonksiyonları tamamlarlar. Saint Helen Kilisesi’nin bir dönem eki olan Papaz

EN SOLDA Saint Helen Katolik Kilisesi (Begüm Erdoğmuş Arşivi-2010)

SOLDA Saint Helen Katolik Kilisesi ve Papaz Evi (Karşıyaka Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi’nden)

Saint Helen Katolik Kilisesi
(Begüm Erdoğan Arşivi-2010)

“SAINT HELEN KATOLİK KİLİSESİ İZMİR’DE GOTİK ÜSLUPTA İNŞA EDİLMİŞ ÖNEMLİ ÖRNEKLERİN BAŞINDA GELİR”

ikametgahına da 1720 Sokak’tan ulaşılmaktadır. Söz konusu dönem eki 1961 yılında Y. Müh. Mimar Güngör Kaftancı tarafından onarılmıştır.

Karşıyaka yerleşiminde günümüze aktarılmış bir diğer dini yapı da, bölgede yaşayan Yahudi Cemaatin temsil edildiği havra yapısıdır. Kaal Kadoş Havrası, Yahudi Cemaati’nin Kemeraltı yerleşimi dışına yayılmaları sürecinde Kordelya’ya yerleşen cemaatin ibadet mekânı olarak Alaybey bölgesinde inşa edilmiştir. 20. yüzyılda kentte inşa edilen sinagog yapılarının mimari biçimlenmeleri, Yahudi Cemaati’nin batılılaşma sürecini yaşamalarının mekânda okunabilen izleridir. Bu anlamda kentte;

Karşıyaka’da, Bornova’da ve Karataş’ta üç ayrı sinagog yapısı aynı üslupla inşa edilmiştir. Bu üslup 16. yüzyılda kente yerleşen Yahudi Cemaati’nin örgütlediği merkezli planlı içe dönük üslubun tam tersi bir biçimlenişe sahiptir. Bazilikal plan kurgusuna sahip olan aydınlanma dönemi sinagogları, iç mekânlarının dışa yansıtıldığı, dönemin yaygın üslubu olan Neo-klasik mimari üslubu ile üretilmişlerdir. 20. yüzyılda Yahudilerin Kemeraltı dışında yerleşmeler kurmaları ile Alaybey’de yaptırılmış olan bu sinagog da Karataş’taki Beit Israil sinagogu gibi İtalyan etkisi ile bazilikal planlı inşa edilmiştir. “Biması” çift olup; “hekal²” duvarında “Aron Kodesh³”lerle

bütünleşerek yerden iki basamak yükseltilmiş bir platformun üzerinde yer almaktadır. Sinagogun iç mekânı bir bütün olarak düşünülmüştür ve mekân merkezi plan şemalı sinagoglarda olduğu gibi dokuz parçaya bölünmemektedir. Yapının iç mekânı son derece sade, bezemesiz ve Sefarad sinagoglarında olmadığı kadar ışıklıdır. Yapı bir bahçenin içinde yer almaktadır. Sinagogun bahçe duvarları Kemeraltı’nda bulunan sinagoglarda olduğu gibi avlu duvarı niteliğinde masif ve yüksek inşa edilmeyip alçak tutulmuş ve sokaktan yapının algısını okunur kılmıştır. Neoklasik cephe kurgusuna sahiptir. Söveli pencereleri, kat silmeleri, ferforjeli parmaklıkları,

bitim silmeleri ile Yahudi Cemaati'nin Aydınlanma döneminde İzmir kentinde inşa ettiği karakteristik bir yapıdır. Kaal Kadoş Sinagogu günümüzde, Karşıyaka Belediyesi Konservatuvarı tarafından kullanılmaktadır (Tanaç Zeren, 2010, s.227-Tanaç, 2004, s.324).

Son Söz...

19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyıl başlarında İzmir'de bulunduğu belirtilen 35 kiliseden ve 17 havradan 4 kilise ve 1 havra yapısı Kordelya'da üretilmiştir. Neo-klasik üslubu ile Kaal Kadoş Havrası ve Neo-Gotik üslubu ile St. Helen Katolik Kilisesi, tarihsel süreçte varlık gösterip günümüze taşınamamış olan diğer örnekler; farklı dini gruplar ve etnik yapılar için inşa edilmiş örneklerdir. Dolayısı ile günümüzde mevcut olan ve olmayan tüm bu yapıların mevcudiyeti; Cumhuriyet öncesi batılı toplumların özgürce yaşamlarını sürdürdükleri bu kentte kimliklerini okutabilme ve kendilerini ifade etme biçimleridir. □

Mine Tanaç Zeren, Yrd. Doç. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilimdalı Öğretim Elemanı

Begüm Erdoğan, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilimdalı Doktora Öğrencisi

DİPNOTLAR

1 Karataş yerleşimi İzmir için bir perifer yerleşimi niteliğinde olsa da, 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında Yahudi Cemaati için önemli bir yerleşim yeri olmuştur.

2 Kible

3 Tevrat'ın saklandığı dolap nişleri

KAYNAKLAR

- Karşıyaka Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi
- İzmir Mimarlık Rehberi, 2005, (Ed. Deniz Güner), Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları, İzmir.
- Avcı, M. (2002), İzmir'deki Hristiyan Dini Cemaatler, DEÜ Yayınlanmamış YL Tezi
- Beyru R., (2000), 19. Yüzyılda İzmir'de Yaşam, Literatür Yayınları, İzmir
- Orcan G. Tanaç M. (2006), 20. yüzyılda Karşıyaka'da Kentsel ve Mimari Dönüşümler, Kültür ve Çevre Sempozyumu 22-23 Aralık 2006 Bildiriler Kitabı, Karşıyaka Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir.
- Tanaç M. (2004) 17.-19. Yüzyıllarda Osmanlı Kentlerinde Sefarad Mimarisinin Dönüşümünün Mimariye Yansıması, DEÜ Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Zeren Tanaç M., 2010, İzmir'de Sefarad Mimarisi ve Sinagogları, Yayın Yalıncılık, İstanbul.
- Erişim Tarihi: 12.08.2010, <http://www.ankaraio.meb.k12.tr/>

Kaal Kadoş Sinagogu
(Mine Tanaç Arşivi-2011)

Yoksulluk ve “Sağlık – Mekân” İlişkisi Üzerine... İzmir, Karşıyaka Örneği

YAZIDA; YOKSULLUK MESELESİ İLE İLİŞKİLİ OLARAK GÜNDEMDE YER BULAN SAĞLIK – MEKÂN İLİŞKİSİ ALANINDAKİ ÇALIŞMALAR İZMİR – KARŞIYAKA ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN İRDELENMEKTEDİR

Hayat Zengin

Dünyada son dönemde ortaya çıkan çarpıcı gelişmeler her alanda geleceğin biçimlendirilmesine yönelik stratejileri ve projeleri beraberinde getirirken, söz konusu arayışlar bazen daha sağlıklı gelecek umutlarına, bazen de sadece aniden ortaya çıkan kriz koşullarının atlatılmasını sağlayıcı geçici tedbirlere temellenmektedir. “Sağlık” alanındaki çalışmaların böyle bir aşamada, çok yönlü bir içerikle ve özellikle de son süreçte popüler bir başlık haline gelmiş olan “yoksulluk” meselesi ile ilişkili olarak gündemi oluşturmaya başladığı izlenmektedir. Sağlıklı yoksullukla ilişkilendiren ele alışlar “mekânı” da değerlendirmelerin konusu haline getirmekte ve gerek mimariyi ve gerekse de kentsel mekânı tartışmaların odağına taşımaktadırlar. Zira 1980 tarihli Black Raporu ile başlayan ve ardından gelişen pek çok yazın içerisinde ve daha çok yapısal/materyalist ele alışlarda sağlığın sosyal ve ekonomik faktörlerin etkisi ile belirlenmekte olduğu savunulmakta, gelir ve refah seviyesindeki göreceli yoksunluğun ve bununla ilişkili olarak ortaya çıkan yaşam kalitesindeki yetersizliklerin sağlık problemlerine yol açtığı kabul edilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü’nün yaklaşımı da sağlık alanında yaşanan sıkıntıların temel kaynağını yoksulluğa bağlamaktadır¹. Yoksulluğu bir insan hakları sorunu olarak ortaya koyan ele alışlarda, bebeklerin aşılanamaması, temiz su ve sanitasyonun², iyileştirici ilaçların ve diğer tedavilerin sağlanamaması, annelerin doğumlarda ölmesi, çocuk ve bebek ölümleri, ömür süresinin kısalığı,

sakatlık gibi konulara dikkat çekilmekte ve yoksulluk ruh hastalıklarına, strese, intihara, ailenin dağılmasına ve uyuşturucu madde kullanımına yol açan temel etken olarak da gösterilmektedir.

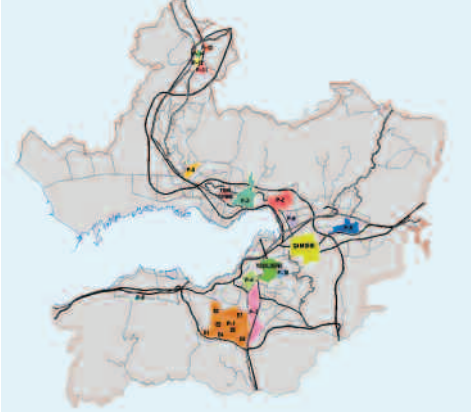
Bununla birlikte bu çerçevedeki ele alışlar karşısında sağlığı kültürel davranışsal bir durum olarak tanımlayan ve sağlığın sınıfla hiçbir ilişkisi olmadığını savunan taraflar da bulunmakta ve değişik argümanlarla bu görüşlerini ortaya koymaktadırlar. Dolayısıyla yoksulluk ve sağlık ya da sağlıksızlık arasındaki ilişkinin kurulma biçimi son derece sorunlu ve farklı türden değerlendirmeler yapmaya açıktır. Ancak tüm bu tartışmalar içerisinde genellikle sağlıksızlığın yoksulluğa değil ama yoksulluğun sağlıksızlığa yol açtığı görüşü temelinde ve dolayısıyla da yoksulluğa etken yani belirleyici bir rol biçildiği dikkati çekmektedir. Bu yazı böyle bir çerçevede yoksulluğu etken kabul eden ele alışları örnek bir araştırma üzerinden sinamak ve sağlık parametrelerinin bir mekânsal bütünlüğü doğru kavrayabilme ve yönlendirebilmede hangi konumda değerlendirilebileceğini tartışmaya açmak amacına temellenmektedir.

İzmir’de Yoksulluk Bölgeleri ve Mekânsal Geliştirme Stratejileri

İzmir’in böyle bir değerlendirmede özel bir konumunun bulunduğunu söylemek mümkündür. Zira İzmir kentinde tarihsel olarak hep var olan mekânsal ve toplumsal ayrışma deseni 1980’lerle birlikte, gerek ülke geneline hâkim olan ekonomik kriz koşullarının etkileri,

ÜSTTE Mekânsal dönüşümün toplumsal dönüşümle birliktelik koşulları kritik bir konu olarak ön plana çıkmaktadır (Karşıyaka - 2011)

EN SOLDA Merkez kent sağlıklaştırma ve yenileme program alanları
(Kaynak: 2006 Nazım Plan Raporu)

SOLDA Karşıyaka İlçesi Sağlık Bölgeleri - 2006

SAĞ ÜSTTE Karşıyaka ilçesinde sosyal güvence olanakları - 2006
(Kaynak: İzmir-Karşıyaka Sağlık Grup Başkanlığı verileri)

SAĞ ALTTA Sosyal güvencesiz olanların en fazla yoğunlaştığı mahalleler
(Kaynak: İzmir-Karşıyaka Sağlık Grup Başkanlığı verileri-2006)

gerekse de yoksul göçün varış noktası haline gelmiş olmakla önemli değişimlere uğramıştır. Bir başka ifade ile bu aşamadan itibaren değişen şartlar, İzmir kentini ülke genelinde olduğu şekliyle giderek yoksullaşan orta sınıfların yaşam alanı olarak, ama daha da belirgin biçimde derin yoksulluk şartlarının göç aracılığıyla kente taşınmış olması sebebiyle “sağlık-mekân” ilişkisi açısından sorunlu bir noktaya taşımıştır. Bununla birlikte kentin 1950’li yıllardan itibaren önemli bir bileşeni haline gelmiş gecekonduvarlarının af yasaları ile inşaat piyasası içerisine çekilmiş olması, altyapı yatırımları ve çevre şartları açısından kısmi iyileşmelere neden olmakla birlikte, mülkiyet problemleri ve rant temelli yaklaşımlar çerçevesinde zaten kenti sağlıksız bir fiziksel örüntünün içerisine sürüklemiştir. Merkezdeki sağlıksız imar uygulamalarını çeperde hızı azalmış olmakla birlikte yeni gecekondu alanlarının oluşum süreci izlemiş, 1990’lar ise yeni gecekondu bölgeleri için, sınırlanmaya başlayan istihdam olanakları, ağırlaşan yaşama şartları, yeni tüketim kalıpları ve onu temsil eden mekân örüntüsü temelinde sadece fiziksel çevrenin sağlık şartlarındaki yetersizliklerle³ açıklanamayacak yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur⁴. Kente en son eklemlenen bu dış halkaya kent merkezindeki eskimiş tarihsel doku da eşlik etmiş, bu bölgeler fiziksel ve sosyal yaşam nitelikleri açısından giderek kentin bütününden ayrılmaya ve derin yoksulluk şartlarının iz düştüğü alanlar olarak farklı düzeylerde sorunlarla örülmeye başlamışlardır⁵.

2000’ler ise, kendi içine kapalı ve

kentle illegal süreçlerle de olsa bütünleşme olanaklarını yitirmiş söz konusu yoksulluk bölgelerinin, yeni gelişme stratejileri ile karşı karşıya geldiği bir aşamayı temsil etmektedir. Çünkü başta Ankara ve İstanbul’da ekonomik hedeflerin taşınmaz piyasası üzerinden gerçekleşmesini sağlamak üzere kritik eylemler olarak ortaya çıkmış “kentsel dönüşüm” adı altındaki büyük yenileme projeleri, kısa sürede İzmir’in gündemini de işgal etmeye başlamıştır. Kentsel gelişmenin sınırlarına dayandığı bu aşamada, fiziksel sorunlara ve sağlık şartlarına vurgu yapılarak⁶ ortaya konan projeler, aslında yeni yapılaşma olanakları yaratmanın ve sermaye hareketlerini yeniden canlandırmanın araçları olarak gelişim göstermişlerdir. 2006 tarihli İzmir Nazım İmar Planı çalışmaları da merkezde yoğunlaşmaya dayalı bir gelişme stratejisi benimsemiş olduğundan, söz konusu sağlıklaştırma ve yenileme alanlarını programa alarak, planın temel hedefleri doğrultusunda etaplandırmıştır. Böylece İzmir’de kentsel yapılanma kendisini yeni bir aşamaya taşıyacak uygulamalarla yüz yüze gelmiştir. Bu uygulamaların bugün izlenebilen bazı sonuçları⁷, ortaya çıkarılan fiziksel strüktürlerin mimari ve kurgusal nitelikleri ve bu niteliklerin kentsel mekânla bütünleşme düzeyleri, mekânsal dönüşümün toplumsal dönüşümle birliktelik koşulları ve dönüşümle yaratılan ekonomilerin dağılım biçimleri gibi konular çerçevesinde kritik açılımlar olarak ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu noktada söz konusu uygulamalar aracılığıyla yoksulluğun kentsel mekânda nasıl biçim ya da yer değiştirdiği konusu ise kentin gelecekte yaşayacağı sorunların

nitelikleri ve aslında “sağlık-mekân” ilişkisi temelinde de önemli hale gelmiştir.

Zira ağırlıklı göçle oluşmuş yoksulluk bölgeleri üzerinde ilerlemesini sürdüren yenileme uygulamaları, fiziksel iyileşme hedeflerini yakalamakla birlikte, sosyal yaşamla bütünleşme başarısını elde etmede önemli sıkıntılar yaşamıştır. Çoğu durumda tasfiye edici nitelikteki uygulamalar aracılığıyla, yoksulluk başka alanlara ötelenirken, yoksullukla ilişkili olarak ortaya konan sorunlar da kendilerini yeniden üretmek üzere başka alanlara transfer olmuşlardır. Böylece aslında sermayenin kent mekânı üzerindeki hareket kabiliyeti ölçüsünde yoksulluk da hareket eder hale gelmiştir. Buradaki hareket biçiminin elbette pozitif yönde ve genellikle göç sürecini tamamlayan bir devingenlik biçiminde gerçekleşmediği açıktır. Üstelik derin yoksulluk şartlarında yaşayan kesimlerin kentlerde açığa çıkan olumsuzlukların sebebi olarak önce damgalanmaları ve kentin dışına itilmelerine neden olan bu gelişmeler, ani şoklar biçiminde gerçekleşiyor olduklarından, söz konusu kesimleri kentsel gelişmeler karşısında savunmasız bir hale de getirmeye başlamıştır (Zengin & Bal, 2008, s.277-282).

Karşıyaka İlçesi Üzerinden Bir Değerlendirme

Karşıyaka ilçesi, bu şartlar içinde gerek “sağlık-mekân” ilişkisi gerekse de yoksul göçün yaşama bölgelerini hedef almış “kentsel dönüşüm” uygulamaları bağlamında özel bir örnek olarak karşımızda durmaktadır. Zira İzmir’de başlangıçta üst ve orta gelir gruplarının

yaşam alanı olarak gelişim göstermiş ilçe, 1950'ler sonrasında ve özellikle de 1985-1990 döneminde kazandığı yoğun göçler çerçevesinde kuzeye doğru genişleyerek mekânsal gelişimine devam etmiş ve bu çerçevede açığa çıkan bir yarılma deseni bölgenin biçimlenişine damgasını vurmuştur. 2000'lerle birlikte İzmir-Çanakkale karayolu ile ayrılan kuzey Karşıyaka bölgesinde yer alan göçle oluşmuş yoksulluk alanları giderek yeni konut yatırımlarının ve bu kapsamda da yenileme projelerinin potansiyel uygulama alanı haline gelmeye başlamıştır. Bunu 2006 tarihli İzmir Nazım Planı kararlarında, Bayraklı, Alparslan, Çiçek, Fuat Edip Baksı, Cengizhan, M. Erener, R. Şevket İnce ve Çay mahallelerinden oluşan bir alt bölge ile yine Emek, Gümüşpala, Yamanlar, Orgeneral Nafiz Gürman, Onur mahallelerinden oluşan ikinci bir alt bölgenin yenileme ve sağlıklaştırma program alanı kapsamında ele almış olması izlemiştir. Diğer yandan plan kararlarında, Yeni Girne'nin batısı ve Anadolu Caddesi ile çevre yolu arasında kalan bölgelerin de yerel yönetim ya da özel girişimci eliyle dönüştürülmesinin programa bağlanmış olmasıyla gelişmeler hız kazanmıştır. Böylece birkaç yıl içinde ilçenin fiziksel görünümünü, ama daha da önemlisi toplumsal ayrışma deseni yeniden yapılandırarak etkiler ortaya çıkmıştır.

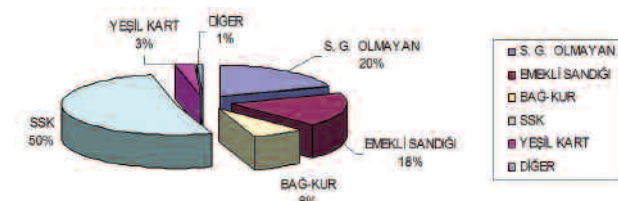
Söz konusu yapılanmada altyapı unsurlarının ve mimari niteliklerin değişiminde ortaya çıkan olumlu etkilerle birlikte kaçınılmaz olarak bazı kesimler için dönüşüm, yer değişikliği, yaşam kültürünün değişikliği, yeni bir ekonomiyi göğüsleme, dayanışma ağlarını kaybetme gibi etkiler bağlamında da kritik hale gelmiştir. Bu ise aslında iyi bir kentsel çevre yaratmanın maliyetlerinin sadece toplumun bazı kesimlerinin omzuna yüklenmiş olmasından kaynaklanmıştır. Bir başka ifade ile kentlerin zaten çevresel kalite bağlamında baştan yakalaması gereken standartları, yoksulluk alanlarının dönüşümü üzerinden tarif etmekle, biçimsel hedefler ve toplumsal gerçeklik arasında bir gerilimin açığa çıkmasına neden olunmuştur. Böyle bir iç gerilimi önceden değerlendirmeyi ve elbette gelişmeleri ekonomi politikalarını temel

olarak yönlendirebilmeyi sağlayacak veri tabanı ise, bu uygulamalarda sadece işaret ettikleri "fiziksel yetersizlik" bağlamında anlam kazanabilmiştir.

Oysa bu verilerin fiziksel şartlarda var olan yetersizlikler kadar başka kritik açılımlara da işaret ediyor oldukları açıktır. Nitekim 1/25.000 ölçekli İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı kararlarının üretildiği 2006 yılına ilişkin ETF kayıtlarında (Ev Tespit Formlarında), 26 farklı sağlık bölgesi ve üç ana bölge itibarıyla yer alan bilgiler⁸ kırılğan bölgeler yani kentsel uygulamalar karşısında en savunmasız olan dolayısıyla müdahalelerde en fazla hassasiyet gösterilmesi gerekli alanlar hakkında bilgi oluşturmaya olanak sağlayacak nitelikler taşımaktadır. Yoksulluk ve savunmasızlık söz konusu olduğunda, bir bölgede değerlendirme yapmaya olanak sağlayacak en temel veri hiç kuşkusuz sosyal güvence olanaklarının varlığıdır⁹. Sosyal güvence sistemi, gelirin ve çalışma hayatını ama daha da belirgin bir biçimde sağlık hizmetlerinden yararlanma olanaklarının güvence altına alınmasını sağlamaktadır¹⁰. Bununla birlikte istihdam alanında giderek artan krizler, kayıt dışı istihdam ve elbette ekonomi politikalarının global krizler karşısındaki zayıflığı söz konusu sistemin etkinliğini azaltmış ve böylece korunmasızlık da toplumsal düzeyde giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Nitekim 2006 yılı verileri Karşıyaka ilçesinde yaşayanların %20'lik bir bölümünün herhangi bir sosyal güvence kurumuna kayıtlarının bulunmadıklarını ortaya koymuştur. Veriler ayrıca ciddi bir oran olarak karşımıza çıkan ve yeşil kartı bile olmayan bu en zayıf kesimin 2 no'lu bölge olarak tanımlanmış kuzey Karşıyaka bölgesinde ikamet etmekte olduklarını göstermiştir.

Bu elbette bölgenin yoksul göç için varış noktası haline gelmiş olmasının doğal bir sonucudur. Bir başka ifade ile kuzey Karşıyaka bölgesi 1960'lardan itibaren ve aşamalı olarak göçlerle gelişmiş bir kent bölgesi olmakla birlikte, 1980 sonrasında şekil değiştirmiş göç akışı ile devraldığı yoksulluk bağlamında¹¹ korunmasız bir kent bölgesi haline gelmiştir (Zengin ve diğerleri, 2008, s.254). Korunmasızlık düzeyi ise, yoksulluk alanlarını

belirlemenin ötesinde, aslında işaret etmekte olduğu tehlikeler ve riskler bağlamında önem kazanmıştır. Tehlikeler ve riskler çeşitlidir ve bilimsel ya da politika oluşturma merkezli tüm çalışmalar için önemli bir veri tabanı oluşturma kapasitesine sahiptir. Burada öncelikle karşımızda duran söz konusu alanların aynı zamanda yoksulluk şartları ya da fiziksel yetersizliklerle açığa çıkmakta olan bazı sağlık problemleri ile mücadele halindeki toplulukların yaşama alanı haline gelmiş olmasıdır. Yoksulluğun pek çok sosyo-ekonomik faktör aracılığıyla ve mekânsal nitelik değişimleriyle birlikte sağlık şartlarında önemli etkiler yaratmakta olduğunu ortaya koyan araştırmalarda, sık ve ağır hastalanma, bulaşıcı ve kronik hastalıkların ortaya çıkması, sık ve erken ölümler, anne ve bebek ölümleri, düşük doğum ağırlığı, kalıtsal hastalıklar, mental hastalıklar, alkolizm, intihar, kaza ve obezite (Dedeoğlu, 2004, s.51-53) gibi sonuçlara vurgu yapılmakta olduğu izlenmektedir. Dünyanın gelişmiş ve azgelişmiş coğrafyalarının ayrıştırılmasında da kullanılmakta olan söz konusu sağlık parametreleri açısından çarpıcı bir biçimde ön plana çıkanlar ise, risk grupları olarak tarif edilen kadınlara ve çocuklara ilişkin istatistiklerdir. Bu bağlamda doğumlar ve bebek ölümleri giderek dünya

TABLO 1 Gebelik sonlanma Özellikleri

(Kaynak: İzmir-Karşıyaka Sağlık Grup Başkanlığı verileri-2006)

KURUMLAR	1500 GR.ALTİ		1500-2500 GR.ARASI		PREMATÜR DOĞUM		ÖLÜ DOĞUM		DÜŞÜK	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
MERKEZ 1		0		0	5	4,03	1	0,81	4	3,25
MERKEZ 2		0	12	3,55	14	4,12	2	0,59	13	3,85
MERKEZ 3		0	2	1,9	5	4,72	1	0,94	7	6,67
E.LEBLEBİCİOĞLU		0		0	2	1,92		0	7	6,73
BOSTANLI		0	7	4,9	6	4,17	1	0,69	2	1,4
DEMİRKÖPRÜ		0	4	2,09	3	1,56	1	0,52	10	5,24
SEMİKLER		0	3	1,13	2	0,75	2	0,75	3	1,13
GERBAY İNŞAAT		0	7	1,32	16	2,96	8	1,48	11	2,07
YAMANLAR		0	7	2,41	14	4,78	2	0,68	27	9,28
K.YAMANLAR		0	6	1,52	9	2,24	5	1,25	10	2,53
DOĞANÇAY		0	22	4,86	15	3,29	3	0,66	25	5,52
İŞMET AKMAN		0	5	1,45	8	2,31	2	0,58	52	15,12
BAYRAKLI 1		0	15	2,68	11	1,96	2	0,36	10	1,79
BAYRAKLI 2		0	3	1,29	8	3,4	2	0,85	3	1,29
BAYRAKLI 3		0	4	1,52	7	2,64	1	0,38	3	1,14
RECEP ÜNDEY		0		0		0	1	2,56	1	2,63
R.ŞEVKET İNCE		0	3	1,05	7	2,45		0	21	7,34
SEVİM YILDIRIM		0	2	1,9	3	2,86		0	3	2,86
ALAYBEY		0	3	4,69	5	7,81		0	4	6,25
BOSTANLI 2		0	6	4	9	5,92	2	1,32	7	4,67
ALPASLAN		0	5	2,99	2	1,2		0		0
M.M.AYDIN KAYNAK		0	6	5,22	2	1,74		0	6	5,22
NERGİS		0	6	4,11	7	4,73	2	1,35	1	0,68
6 NOLU AÇSAP		0	4	6,9	2	3,45		0		0
11 NOLU AÇSAP		0	2	1,96	1	0,98		0	2	1,96
14 NOLU AÇSAP		0	1	1,39	5	6,85	1	1,37	9	12,5
KSGB	0	0	135	2,39	168	2,96	39	0,69	241	4,27

TABLO 2 Doğumların yapıldıkları yerlere göre dağılımı

(Kaynak: İzmir-Karşıyaka Sağlık Grup Başkanlığı verileri-2006)

KURUMLAR	HASTANE		SP YARDIMI İLE		SP YARDIMI OLMADAN		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
MERKEZ 1	122	100	0	0	0	0	122	100
MERKEZ 2	336	99,7	0	0	1	0,3	337	100
MERKEZ 3	105	100	0	0	0	0	105	100
E.LEBLEBİCİOĞLU	103	100	0	0	0	0	103	100
BOSTANLI	136	100	0	0	0	0	136	100
DEMİRKÖPRÜ	188	100	0	0	0	0	188	100
SEMİKLER	265	100	0	0	0	0	265	100
GERBAY İNŞAAT	536	100	0	0	0	0	536	100
YAMANLAR	287	98,29	2	0,68	3	1,03	292	100
K.YAMANLAR	398	99,5	0	0	2	0,5	400	100
DOĞANÇAY	438	97,55	5	1,11	6	1,34	449	100
İŞMET AKMAN	336	98,82	2	0,59	2	0,59	340	100
BAYRAKLI 1	551	99,46	1	0,18	2	0,36	554	100
BAYRAKLI 2	224	97,82	5	2,18	0	0	229	100
BAYRAKLI 3	264	100	0	0	0	0	264	100
RECEP ÜNDEY	39	100	0	0	0	0	39	100
R.ŞEVKET İNCE	281	98,94	2	0,7	1	0,35	284	100
SEVİM YILDIRIM	104	100	0	0	0	0	104	100
ALAYBEY	63	100	0	0	0	0	63	100
BOSTANLI 2	146	100	0	0	0	0	146	100
ALPASLAN	162	99,39	0	0	1	0,61	163	100
M.M.AYDIN KAYNAK	113	100	0	0	0	0	113	100
NERGİS	143	100	0	0	0	0	143	100
6 NOLU AÇSAP	57	100	0	0	0	0	57	100
11 NOLU AÇSAP	102	100	0	0	0	0	102	100
14 NOLU AÇSAP	71	100	0	0	0	0	71	100
KSGB	5570	99,38	17	0,3	18	0,32	5605	100

üzerindeki zayıf bölgeleri ifade etmenin de temel bileşeni haline almışlardır.

Karşıyaka ilçesine ait sağlık verileri bu çerçevede değerlendirildiğinde, sosyal güvence olanaklarının yetersiz olduğu bölgelerin gerçekten de düşüklerde ve prematüre doğumlarda (Tablo 1-2) ön plana çıkmış olduğu

düzeyde yararlanamamayı da beraberinde getirirken, buna kültürel yapı ve eğitimsizlik de eklendiğinde düşük, erken doğum ya da bebek ölümleri sıklıkla kendini göstermeye başlamaktadır.

Kültürel davranışların ve eğitimin hamilelik ve doğumlarla ilgili sorunların

Yamanlar mahallelerinde bir sağlık kuruluşuna gitmemekle birlikte, sağlık personeli yardımı almadan doğum yapanların bulunduğunu gösteren veriler, aslında bölgenin özel niteliklerini ve 2006 yılında son derece kırılğan bir yapı sergilemekte olduğunu çarpıcı biçimde gözler önüne sermiştir.

“SAĞLIK VE MEKÂN ARASINDA KURULACAK İLİŞKİDE ÖZEL DEĞERLENDİRMELERE VE YETERLİ DÜZEYDE OBJEKTİF ARAŞTIRMAYA İHTİYAÇ BULUNMAKTADIR”

izlenmektedir. Yamanlar, Küçük Yamanlar, Gerbay İnşaat ve Doğançay mahalleleri, dolayısıyla kuzey Karşıyaka bölgesi vaka sayılarının yüksekliği ile dikkat çekmekte ve aslında bölgenin hassas niteliklerini açıkça ortaya koymaktadır. Yetersiz ekonomi, yetersiz beslenme ile birlikte büyüklük, donanım ve kalite açısından zayıf konut alanları içerisinde varlık sürdürme, diğer yandan söz konusu düşük nitelikli konut bölgeleri ile kent arasında ortaya çıkan yarılma ile baş edebilme bağlamında önemli zorluklar açığa çıkarmaktadır. Kentin dışında kalma, giderek kentsel hizmetlerden yeterli

açıya çıkmasında önemli etkilerinin olduğu bilinmektedir. Bu durum hamilelik sürecinin takibi ve doğumların gerçekleşme biçimi ile de kendisini ortaya koymaktadır. Ancak hamilelik ve doğum konusunda destek alma isteğinin bütün bunlarla birlikte ekonomik olanaklarla da ilgili olduğu ve sosyal güvencesi bulunmayan kesimler için karşılanması güç maliyetlere sebep olması bağlamında kritik hale geldiği de açıktır. Nitekim yoksulluk şartları açısından zayıf kuzey Karşıyaka bölgesinin bu açıdan da sorunlu bir konumda bulunduğu izlenmektedir. Doğançay, Yamanlar ya da Küçük

Sonuç

Yukarıda ele alınan başlıklar dışında, bir kentsel bölgenin mekânsal ve toplumsal nitelikleri hakkında bilgi edinmeyi sağlayacak çok sayıda sağlık verisi mevcuttur. Bugün sağlık hizmetlerinin dengeli ve adil dağılımını sağlamak ya da sağlık açısından zayıf bölgeleri desteklemek üzere yürütülen çalışmalarda kullanılmakta olan verilerin, mimarlık ve kentle ilgili çalışmalara da girdi oluşturma potansiyeli bulunmaktadır. Zira yetersiz fiziksel şartlardan kaynakladığı bilimsel olarak ortaya konmuş sağlık problemlerinin mekânsal dağılımı üzerinden bir bölgeye ilişkin önemli çıkarımlar yapabilmek, kırılğan yani çok daha dikkatle yaklaşılması gerekli alanları ayrıştırabilmek mümkündür. Ancak bu çıkarımların sıklıkla izlendiği şekliyle, kentsel bölgelerin damgalanması ve bu yolla da imar uygulamalarına konu edilmesine aracılık

etmekten öte açılımlar sağlaması büyük önem taşımaktadır. Kaldı ki bugün kentlerde yoksullukla ilişkilendirilemeyecek bir sağlıksızlığın da bulunduğu kolaylıkla izlenebilmektedir. Bu noktada insan sağlığını fiziksel ve ruhsal olarak tehdit eden şartların sadece yetersiz ekonomilerle değil, yanlış imar uygulamaları ve kentsel politikalarla da ortaya çıkmakta olduğunun farkında olmak büyük önem taşımaktadır. Diğer yandan yoksulluğu başka alanlara öteleyen uygulamaları sağlık şartlarını iyileştirici uygulamalar olarak başarılı saymak olanağı da bulunmamaktadır. Dolayısıyla sağlık ve mekân arasında kurulacak ilişkide özel değerlendirmelere ve yeterli düzeyde objektif araştırmaya ihtiyaç bulunduğu açıktır. Ancak böyle bir çerçevede “Sağlık-Mekân” tanımlamasını yeni bir kavram olarak bilimsel çalışmaların merkezine taşımak ve politika üretme süreçlerinin önemli girdisi olan karar destek sistemlerine sağlık parametreleri üzerinden yeni girdiler sağlamak önemli bir çıkış noktası olacaktır. ■

Hayat Zengin, Yrd. Doç. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

ALTTA Dönüşüm Kuzey Karşıyaka bölgesinde yarattığı ciddi fiziksel değişimin yanında yoksulluğun ötelenmesine de aracılık etmektedir (Karşıyaka - 2011)

DİPNOTLAR

- 1 Dünya Sağlık Örgütü 1995 yılından bu yana her yıl düzenli olarak yayınladığı raporlarda yaptığı bu vurguyu ilk rapor olan “farklılıkların giderilmesi” başlıklı 1995 raporunda “Dünyanın en büyük katili, hastalığın ve acının en büyük nedeni, aşırı yoksulluk.” ifadesi ile ortaya koymuştur.
- 2 Sanitasyon Latince’de sağlık anlamına gelen sanitas kelimesinden köken almıştır. Sanitasyon geniş anlamda insan sağlığının iyileştirilmesi, korunması ve sağlığın tekrar kazanılmasında uygulanacak prensipleri içermektedir. Gıda sanayisinde sanitasyon denilince “üretimde hijyenik ve sağlıklı durumların yaratılması ve devam ettirilmesi” anlaşılmaktadır. Sanitasyon doğada biyolojik dengenin korunması konusu içinde yer alan ve insan sağlığı ve rahat bir yaşam sürmeleri amacıyla yapılan çalışmaların tümünü kapsamaktadır.
- 3 Devlet İstatistik Enstitüsü’nün 2000 yılı konut niteliklerine ilişkin verileri, İzmir kentinde yaşayan toplam 922.729 hanenin, yaklaşık % 4’lük bir bölümünde hiç tuvalet, banyo ve mutfak birimlerinin bulunmadığını ortaya koymaktadır. Yine istatistikler söz konusu hane halklarının % 14’ünde tuvaletin konut yapısının dışında olduğunu göstermektedir.
- 4 Peker (1997), 1996 tarihli araştırmasında İzmir’de, gecekondularda yaşanan en ciddi problemin “gelir yetersizliği” ve “işsizlik” olduğunu ve bununla ilişkili olarak söz konusu bölgelerde yaşayan kesimlerin kentle bütünleşme konusunda sıkıntılar yaşamakta olduklarını ortaya koymaktadır.
- 5 Zengin (2002), 1980 sonrası İzmir’de yoksul göçün yoğunlukla kentin en dış çeperinde ve kent merkezinde cökemiş olduğunu, demografik bilgilerin mekânsallaştırılması yoluyla ortaya koymaktadır.
- 6 Tekeli (2002), yoksulluk sorununa yaklaşım biçimlerinin samimiyet düzeyinin tartışmalı olduğunu ve kullanılan söylemlerin, ortaya atılan projelerin fırsatçı olduğunu vurgulamaktadır.
- 7 Kaygalak (2006), Karşıyaka bölgesinde gerçekleştirdiği araştırmada, en dış çeperdeki göçle oluşmuş alanlarının, gelişme dinamiklerinin yüksek olmasına bağlı olarak planlama ve çevre sorunlarının yanı sıra sosyal sorunların da yeni merkezi haline gelmiş olduğunu ortaya koymaktadır.
- 8 2006 yılı verileri İzmir Nazım İmar Planı kararlarının oluştuğu ve bu bağlamda uygulamaların henüz hız kazanmaya başladığı bir aşamanın mekânsal ve toplumsal izlerini okuma olanağı sağlaması bakımından bu yazıda kullanılmıştır. Diğer yandan 2006 yılı kayıtları aile hekimliği sistemine geçişten önceki son veri tabanıdır ve bu aşamadan itibaren sağlık kayıtlarının takip ve ayrıntı düzeyinde önemli farklılıklar bulunmaktadır.

- 9 2007 tarihli Dokuzuncu Kalkınma Planı, Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Raporu’nda da ifade edildiği şekliyle, sosyal güvenlik sistemleri yoksulluğun ve gelir dağılımındaki eşitsizliklerin önlenmesinin ve toplumsal huzurun sağlanmasının önemli araçlarından biridir. Ancak yoksul kesimler çoğunlukla çalışmadıkları veya kayıt dışı sektörlerde düşük ücretlerle çalıştıkları ve prim ödeme gücüne sahip olamadıkları için sosyal sigorta sistemi içinde yer alamamakta, bu sebeple ancak sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar sistemi aracılığıyla desteklenmektedirler.
- 10 Sosyal koruma, yoksul hane halklarının kaynaklarını ve böylece tüketim kapasitelerini artırma amacına temellenmekte ama esas olarak onların tehlikelere ve risklere karşı güçlenmesini sağlamaktadır (Barrientos ve Diğerleri, 2005, s.3).
- 11 Işık O. & Pınarcıoğlu M. (2001)’nın tespitleriyle de yoksulluk göçle oluşmuş yaşama alanlarında giderek derinleşmektedir ve kente en son eklemlemeye çalışan kesimler yoksulluk şartlarını öncelilerden devralmaktadırlar.

KAYNAKLAR

- Barrientos, A. ve Diğerleri, (2005), En Yoksulu Sosyal Koruma: Kapsamlı bir Bakış Açısı ile Ele Alınması, Kronik Yoksulluk Araştırma Merkezi Çalışmaları Enstitüsü, Manchester.
- Dedeoğlu, N., (2004), Sağlık ve Yoksulluk, Toplum ve Hekim, Ocak-Şubat, Cilt:19, Say:1, Türk Tabipleri Birliği Yayını, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2007), Dokuzuncu Kalkınma Planı, Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Kaygalak İ. (2006), İzmir Karşıyaka-Çiğli Periferisinde Göçün Sosyo-Ekonomik Boyutları, Ege Coğrafya Dergisi, 15 , s.87-103, İzmir
- Işık, O. & Pınarcıoğlu, M. (2001), Nöbetleşe Yoksulluk, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Peker, M., Önen, E. & Balkız, B. (1997). Göç, Kentleşme Sorunları ve Yerel Siyaset, Yeni Eğilimler, Yeni Yaklaşımlar, Saray Yayıncılık, İzmir.
- Tekeli, İ. (2002), “Yoksulluğu Düşünme Biçimimiz Samimiyet Sınavını Geçebilir mi?”, Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama, 8 Kasım Dünya Şehircilik Kolokiyumu, s.37-44, Ankara.
- Zengin (Ünverdi), H., (2002), “sosyo-ekonomik ilişkiler Bağlamında İzmir Gecekondularında Kimlik Yapılanmaları, Karşıyaka-Onur Mahallesi ve Yamanlar Mahallesi Örnekleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, D.E.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Zengin (Ünverdi) ve Diğerleri (2008), “Varlık-Yokluk Ekseninde Bir Deneyim Alanı: Onur Mahallesi Örneği” Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları, Yakın Kitabevi, İzmir.
- Karşıyaka Sağlık Grup Başkanlığı ETF Kayıtları-2006

İzmir’de Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar Tarafından Tasarlanan Köy Okulları

BU MAKALE, KIRSAL ALANLARA YÖNELİK EĞİTİM POLİTİKALARININ MEKANSAL BEKLENTİLERİNİN, MUTLU VE YAPANAR TARAFINDAN TASARLANAN TİP-PROJELERDE NASIL ÇÖZÜMLENDİĞİNİ, İZMİR’DE İNŞA EDİLMİŞ ÖRNEKLER ÜZERİNDEN AÇIKLAMAYI AMAÇLAMAKTADIR

F. Nurşen Kul

ÜSTTE Ilıman iklim bölgesi tipine göre inşa edilmiş köy okullarından biri
Kaynak: Özel, M. (2000)

SAĞDA Sıcak iklim bölgesi köy okulu tipi
Kaynak: Anon. (1943). "Köylerde yaptırılacak okul binaları hakkında tamim", Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, Sayı 250

Ilıman iklim bölgesi köy okulu tipi
Kaynak: Anon. (1943)

Soğuk iklim bölgesi köy okulu tipi
Kaynak: Anon. (1943)

Erken Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının en özgün projesi olan Köy Enstitüleri, kırsal alanların eğitim sorununu çözmenin yanı sıra, devrimleri ve devrimlerle gelen yaşam biçimini yaygınlaştırmayı ve köylülere modern tarım ve hayvancılık teknikleri öğretmek, tarımda kendine yeterli bir toplum oluşturmayı hedeflemektedir. Bu hedefin gerçekleştirilmesi için, köy okulu müfredat programı içinde ağırlıklı olarak uygulamalı dersler yer almakta ve öğretmenin de okul içinde yaşaması öngörülmektedir. Bu öngörünün mekânsal karşılığı ise teorik derslerin verileceği dersliklerin dışında uygulamalı dersler için gerekli servis yapıları, tarım arazileri ve öğretmenin yaşayacağı lojman oluşturmaktadır. Ancak mevcut köy okulları, Köy Enstitüleri projesinin mekânsal beklentilerine cevap verememektedir. Bu sebeple yarışma yoluyla ihtiyaç duyulan nitelikteki okul projelerinin elde edilmesi yoluna gidilmiştir. Söz konusu yarışmayı kazanan Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan tip-projeler, bu makalenin konusunu oluşturmaktadır. Makale, kırsal alanlara yönelik eğitim politikalarının mekânsal beklentilerinin, Mutlu ve Yapanar tarafından tasarlanan tip-projelerde nasıl çözümlendiğini, İzmir’de inşa edilmiş örnekler üzerinden açıklamayı amaçlamaktadır.

Köy Enstitülerine Giden Süreç

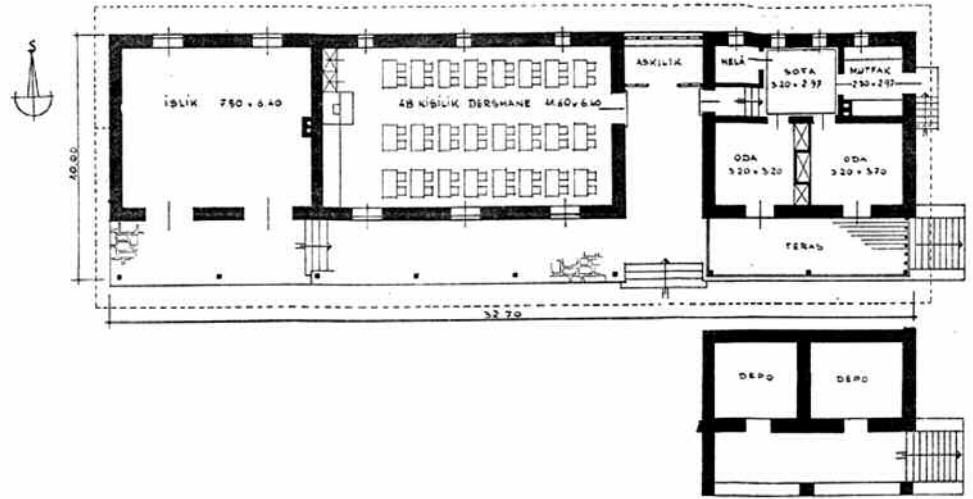
1927 nüfus sayımına göre yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin genel okur-yazarlık oranı yüzde 8,6’dır¹. Bu oran şehirlerde %32,04 iken köylerde

%5,97’ye düşmektedir². 1935 yılı istatistiklerine göre ise şehir ve kasabalarda öğrenim çağındaki çocukların %80’i okula giderken köylerde okutulabilen çocukların oranı %20’yi aşamamaktadır³. Bu rakamlar, eğitim yoluyla devrimlerin benimsetilmesi hedefinin gerçekleştirilebilmesi için kırsal alanların eğitim sorununun acilen çözülmesi gerektiğini göstermektedir. Kısacası, ilköğretim hizmeti en kısa süre içerisinde bütün köylere ulaştırılmalı ve “...Türk köylüsüne Cumhuriyet rejiminin bir yurttaşı olduğu bilinci...” verilmelidir⁴. Bunun gerçekleştirilmesi ise “...bu işi başaracak rehberler hazırlamayı ve bunları uzun yıllar köylerde çalıştırmayı icap ettirmektedir”⁵. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren gerçekleştirilmeye çalışılan bu hedef, 1936 yılında “eğitmen” yetiştirme denemesi ile uygulamaya geçirilmiş, bu denemenin sonuçlarının başarılı olması ile de 1937 yılında Köy Eğitmenleri Kanunu yürürlüğe girmiştir⁶. Köy Eğitmenleri Kanunu, köylü gençler arasından seçilen adayların, Ziraat ve Maarif Bakanlıklarının ortak yürüttükleri bir yıllık kurs sonunda köylerine eğitmen olarak atanmasını öngörmektedir⁷. Eğitmenler, sadece köy çocuklarını eğitmekle kalmayacak, aynı zamanda devrimlerin anlaşılması ve vatandaşlık bilincinin oluşturulması için de çalışacaklardır.

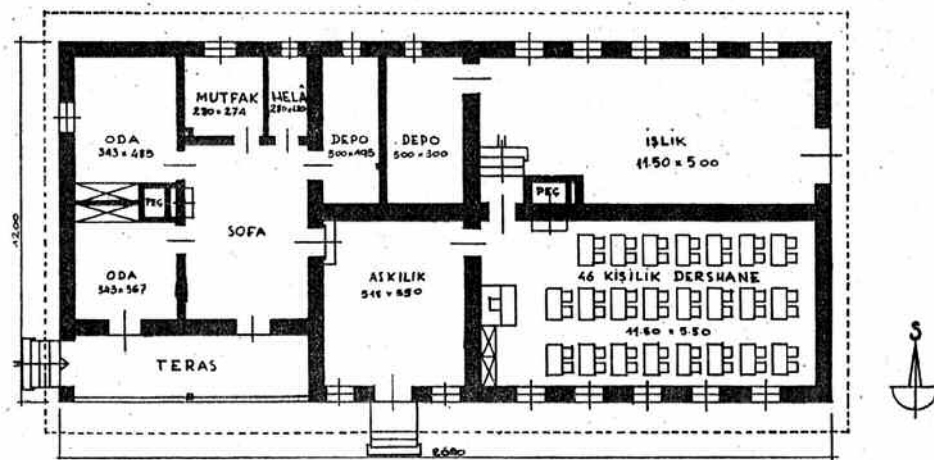
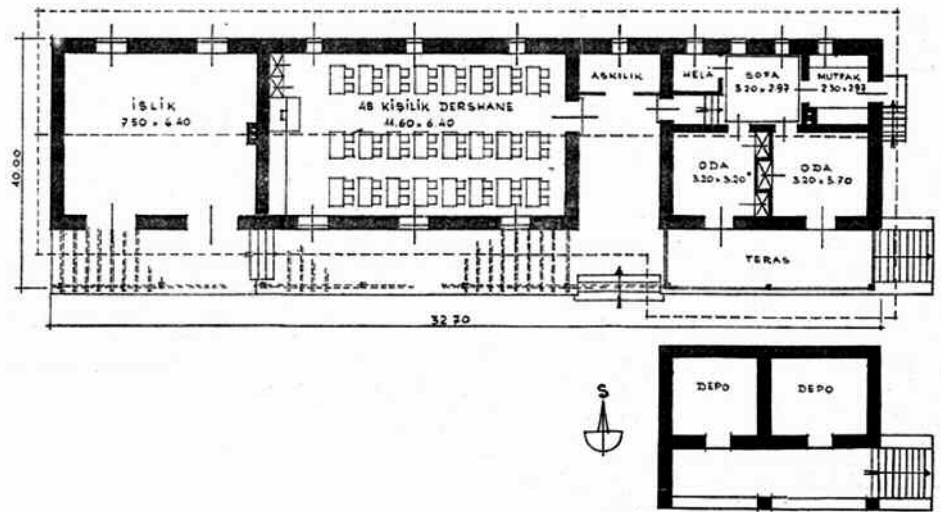
Kırsal alanlara yönelik eğitim politikalarının deney aşaması olarak değerlendirilebilecek Köy Eğitmenleri Projesi ile 1940 yılına kadar 3.815 köy eğitmenli okula kavuşturulmuştur⁸. Aynı

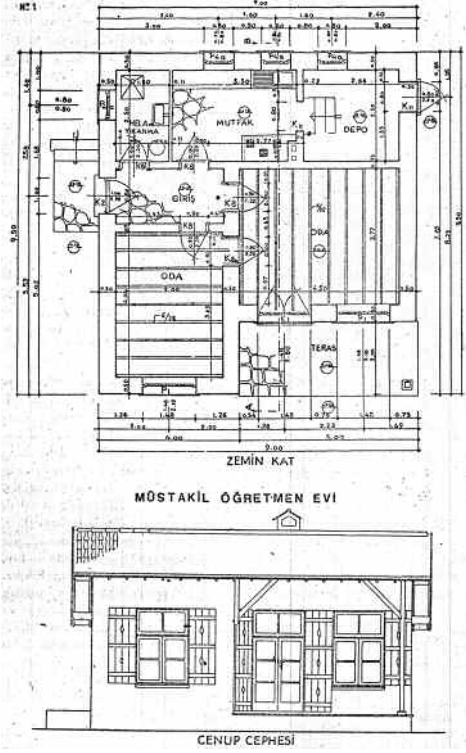
yıl öğretmenli köy okulu sayısı ise 4.499'dur⁹. Toplam sayısı 40.000 olan köylerdeki bütün çocukları okutabilmek ve ilköğretim hizmetini ülkenin tümüne ulaştırabilmek için, geri kalan yaklaşık 32.000 köyün her birine okul inşa etmek ve öğretmen atamak gerekmektedir. Gerekli sayıdaki öğretmeni az zamanda, az masrafla ama iyi ve amacına uygun yetiştirebilmek için 1940 yılında Türk eğitim tarihinin en özgün projesi olan Köy Enstitüleri kurulmuş ve aynı yıl Köy Enstitüleri Kanunu yürürlüğe girmiştir. Köy Enstitüleri, köy ilkokullarından mezun köylü çocukları olarak beş yıl boyunca eğitecek ve yetiştirilen öğretmenler döndüklerinde köylerin her türlü eğitim ve öğretim işlerinden sorumlu olacaklardır. Bu öğretmenler aynı zamanda örnek tarım uygulamalarıyla ve atölye gibi tesislerle köylülere rehberlik edecek ve köylülerin de bunlardan istifade etmelerini sağlayacaklardır. Hiç şüphesiz, Enstitü mezunlarından beklenen diğer önemli bir görev de rejime halk tabanından destek sağlanmasıdır. Bu ilkeler doğrultusunda yetiştirilen öğretmenler köylerine gönderildikten sonra, "...Cumhuriyetin vatandaşlar arasına yaymak hedefini güttüğü ülkü, dil, iş, ahlak birliği yaratılabilecek; Halkçılık, Milliyetçilik, Cumhuriyetçilik, İnkılapçılık, Devletçilik, Layiklik ilkeleriyle yoğrulmuş; yeni medeniyetin istediği vasıfları kazanmış diri nesillere kavuşulacaktır"¹⁰.

Köy Enstitüleri projesinin amacına ulaşabilmesi için yetiştirilen öğretmenlerin uzun süre köylerde kalmaları ve bu süre içindeki çalışma ve yaşam koşullarının sağlanması gerekmektedir. Bu amaçla Enstitü mezunlarına Bakanlık tarafından 20 yıl zorunlu hizmet şartı getirilmiştir. Normal öğretmenlere göre çok daha az maaş alan köy öğretmenlerinin "...tayin edildikleri okullara, köy hududu içindeki ziraat işlerine elverişli araziden köy kanununa göre öğretmenin ve ailesinin geçimine, okul talebesinin ders tatbikatına yetecek miktarda arazi tahsis edil(mektedir)"¹¹. Öğretmenler, bu arazilerde örnek tarla, bağ ve bahçe uygulamalarıyla hem öğrencilerin uygulamalı tarım derslerini öğrenmelerini sağlayacak ve hem de köylülere modern tarım teknikleri

“KÖY OKULU MÜFREDAT PROGRAMI İÇİNDE AĞIRLIKLIL OLARAK UYGULAMALI DERSLER YER ALMAKTA VE ÖĞRETMENİN DE OKUL İÇİNDE YAŞAMASI ÖNGÖRÜLMEKTEDİR”

ÜSTTE Daha önce inşa edilmiş köy okullarının lojman ihtiyacını karşılamak için hazırlanmış müstakil öğretmen evi planı
Kaynak: Tonguç, İ.H. (1944). İlk Okul Öğretmenleri İçin Yapılacak Evler

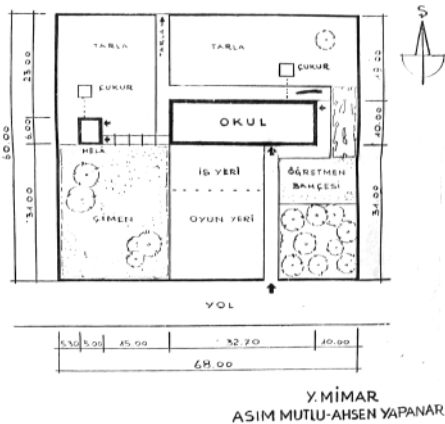
ALTTA Sıcak ve ılıman iklim bölgesi köy okulu tiplerinin arazi içindeki konumunu gösteren vaziyet planı önerisi
Kaynak: Anon. (1943)

Soğuk iklim bölgesi tipine göre inşa edilmiş Bozkır Kuruçay köy okulu
Kaynak: Özel, M. (2000). Köy Enstitüleri, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara

SAĞ ÜSTTE Mutlu ve Yapanar tarafından hazırlanan tip projeye göre inşa edilmiş Güldarpi köyü öğretmen evi.
Kaynak: Özel, M. (2000)

SAĞDA 1, soğuk iklim bölgesi köy okulu tipinin özgün çizimi (Anon., 1943) - 2, tip-projenin revize edilerek uygulandığı Tire Ayaklıkırı köyü okulu (F.N. Kul., 2008) - 3, tip-projenin farklı bir revizyonla uygulandığı Tire Saruhanlı köyü okulu (F.N. Kul., 2008), Tire Yeniçiftlik ve Menemen Çavuşköy okulları da aynı revizyonla inşa edilmişlerdir (İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü arşivi) - 4, tip-projenin farklı bir revizyonla uygulandığı Ödemiş Lübbey köyü okulu (İl Milli Eğitim Müdürlüğü arşivinden ulaşılan plan krokisi düzeltilerek)

KÖY OKULU SICAK VE MÜTEDİL İKLİM BÖLGELERİ
TEK OKULLU VAZİYET PLANI 1/500

öğreteceklerdir. Bu arazilerin işletilmesinden elde edilen gelirle de geçimlerine katkı sağlayacaklardır.

Köy Enstitüleri projesinin başarılı olabilmesinin diğer bir önkoşulu da, hedeflenen nitelikte eğitimin verileceği okul binasının, uygulamalı teknik ve tarım dersleri için gerekli servis yapılarının ve açık alanların, Enstitü mezunları köylerine dönmeden hazırlanmış olmasıdır. Bu husus, gerekli yasal düzenlemelerle garanti altına alınmıştır. Bu yasal garanti, Köy Enstitüleri Kanunu'nun 16. maddesinde, "Köy öğretmenlerinin tayin edilecekleri okulların binaları ve öğretmen evleri Maarif Vekilliğince verilecek planlara göre köy kanununa tevfi kan ... köy ihtiyar heyetleri tarafından yaptırılır ve öğretmen tayin edilecek köylere keyfiyet üç yıl önce bildirilir. Köy bütçesinden de ona göre tedbirler

an önce çalışmaya başlayacak ve "... (köy) alemin (in) içinde yeni değerlerle bezenecek bir nesil yetiştirme ödevini omuzla(yacaklardır)"¹³.

Mutlu ve Yapanar Tarafından Tasarlanan Tip-projeler

Köy Enstitülerinin kurulmasıyla mezunlarının gidecekleri köylerde acil ve çok sayıda okul binası inşası gündeme gelmiş ve gerekli okul projelerinin elde edilmesi amacıyla 1940 yılında bir yarışma düzenlenmiştir. Yarışma şartnamesine göre; "(p)rojesi yapılacak ilkokul binaları her vilayetin köylerinde yapılacak binalardır. Onun için müsabakaya iştirak edecek mimarlar; soğuk, sıcak ve mutedil iklim bölgelerini göz önünde tutarak bir bina için bu bölgelere göre üç tip-proje teklif edeceklerdir. Mimarların

“GEREKLİ OKUL PROJELERİNİN ELDE EDİLMESİ AMACIYLA 1940 YILINDA DÜZENLENEN YARIŞMADA ASIM MUTLU VE AHSEN YAPANAR TARAFINDAN HAZIRLANAN PROJELER BİRİNCİ SEÇİLMİŞTİR”

alınır. Öğretmen işe başlamadan evvel okul binası ile öğretmen evi tamamen bitirilir” şeklinde tanımlanmaktadır¹². Böylece köylerine döndüklerinde okulu, atölyeyi, yaşayacakları lojmanı, hem eğitim ve hem de bütçelerine katkı sağlamak amacıyla işleyecekleri tarlayı hazır bulacak olan köy öğretmenleri, bir

memleket iklim bölgelerinin hususiyetlerinden başka köylerde bulunabilen inşaat malzemesinin cinsini ve evsafını, köylerdeki inşaatlarda çalıştırılabilecek elemanın teknik durumlarını nazarı itibare alarak projelerini hazırlamaları...” gerekmektedir¹⁴. Şartnameye göre köy

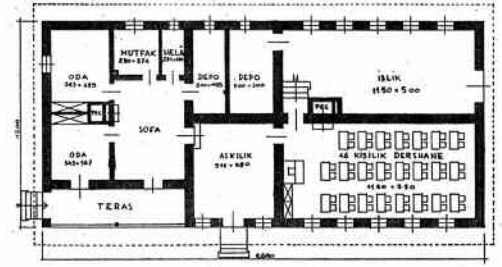
okullarının ihtiyaç programı; 50 öğrencilik bir dersane, vestiyer; iki oda, bir mutfak, bir tuvalet ve banyodan oluşan öğretmen lojmanı, ağaç veya demir işlerinin yapılabilmesine elverişli bir atölye(işlik), ve odunluktan oluşmaktadır. Binanın ölçek ve yüksekliğinin tespitinde, çatı konstrüksiyonunda, malzeme ve inşaat tekniklerinin seçiminde ve ısı yalıtımında mahalli özelliklerin göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmakta, en kolay ve en ucuz çözümlerin üretilmesi beklenmektedir¹⁵. Bu yarışmada Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından hazırlanan projeler birinci seçilmiştir. Mutlu ve Yapanar, yarışma şartnamesinde belirtilen hususlar doğrultusunda sınıf, atölye ve öğretmen evini aynı çatı altında barındıran; sıcak, ılıman ve soğuk iklim bölgelerinde inşa edilmek üzere üç farklı tip-proje; daha önce inşa edilen köy okullarının öğretmen evi ve atölye ihtiyacı için ayrıca tip-projeler hazırlamışlar ve açık alanların düzenlenmesine ilişkin öneriler getirmişlerdir.

Mutlu ve Yapanar'ın tasarladığı tip-projelerin mimari programı; derslik, atölye, öğretmen evi ve bahçe içinde okuldan ayrı bir yerde konumlanmak üzere planlanmış tuvaletlerden oluşmaktadır. Oysa Köy Enstitüleri projesinin öngördüğü ve uygulamalı derslerin ağırlıkta olduğu müfredat programı; ahır, samanlık, kümes, depo gibi tarım ve hayvancılık derslerinin gerektirdiği birçok mekânı da gerektirmektedir. Bu mekânların tasarımı ve inşası, okul öğretmenlerinin inisiyatifine bırakılmıştır. Bütün bu mekânların bahçe içinde nasıl konumlanacağına ilişkin Mutlu ve Yapanar öneri getirmiş olsa da, düz bir arazi için tasarlanan bu öneri birçok köyde uygulanamamış, arazinin ve topoğrafyanın şartlarına uygun açık alan düzenlemeleri benimsenmiştir. 1940'lı yıllar boyunca köy okullarının büyük bir bölümü, Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan tip-projelere göre inşa edilirken daha önce var olan okullar ise yine Mutlu ve Yapanar tarafından tasarlanan öğretmen evi ve atölye binalarıyla ve gerekli açık alan düzenlemeleriyle Enstitü mezunlarının kullanımına uygun hale getirilmişlerdir.

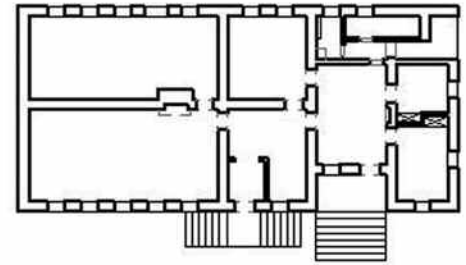

İzmir'de Mutlu ve Yapanar Tarafından Tasarlanan Tip-Projelere Göre İnşa Edilen Köy Okulları

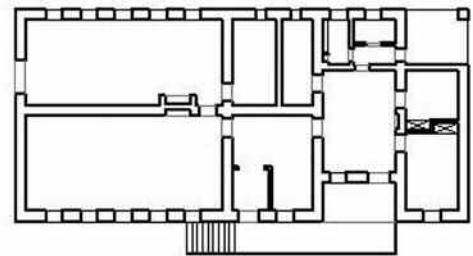
Eğitim alanındaki reformlarla bütün yurttaki devam eden eğitim seferberliği İzmir'de özellikle 1926-1935 yılları arasında valilik yapan Kazım Dirik döneminde büyük bir okullaşma hareketine dönüşmüş ve birçok okul binası inşa edilmiştir. Dolayısıyla 1940'lı yıllara gelindiğinde köylerdeki okul ihtiyacı büyük oranda karşılanmıştır. Ancak hala okul inşa edilememiş ya da eski binalarda hizmet veren okulların bulunduğu köyler de bulunmaktadır. Tüm ülke genelinde olduğu gibi İzmir'de de okul ihtiyacı olan bu köylerde gerekli binalar, Mutlu ve Yapanar tarafından tasarlanan tip-projelere göre inşa edilmişlerdir. Yapılan araştırmalar sonucunda İzmir'de Mutlu ve Yapanar tarafından tasarlanmış tip-projelere göre inşa edilmiş altı adet okul binasının bilgisine ulaşılabilmektedir¹⁶. Bunlar; Bergama İsmaili, Menemen Çavuşköy, Ödemiş Lübbey, Tire Ayaklıkırı, Tire Saruhanlı ve Tire Yeniçiftlik köylerinde bulunmaktadır. Bu okulların tamamı soğuk iklim bölgesi köy okulu tipine göre inşa edilmiştir¹⁷. Bu tip-proje, Bergama İsmaili köy okulu hariç diğer bütün okullarda inşa edildiği yerin koşullarına göre revize edilerek uygulanmıştır. İnşa edildiği tespit edilen bu altı yapıdan iki tanesi ise yerinde incelenmiştir. Bunlar; Tire Ayaklıkırı ve

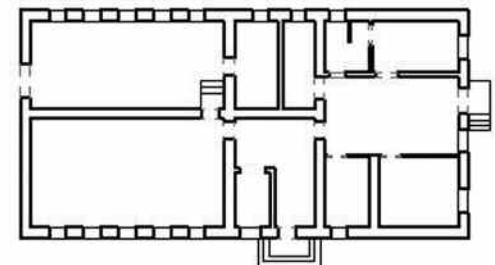
1

2

3

4

“İZMİR’DE AYAKTA KALABİLEN ÇOK AZ SAYIDAKİ OKUL, ATÖLYE VE LOJMAN BİNALARININ KORUNMALARI İÇİN GEREKLİ TEDBİRLER ALINMALIDIR”

ÜSTTE Tire Saruhanlı köyündeki okul binası
Kaynak: F.N.Kul, 2008

ALTTA Tire Gökçen Kızılcaavlu köyündeki öğretmen lojmanı
Kaynak: F.N.Kul, 2008

SAĞ ÜSTTE Tire Gökçen Kızılcaavlu köyündeki atölye binası
Kaynak: F.N.Kul, 2008

SAĞ ALTTA Tire Boynuyoğun köyündeki atölye binası
Kaynak: F.N.Kul, 2008

Tire Saruhanlı köylerindeki okullardır. Bu okullar, bulundukları köydeki nüfusun azalmasından dolayı taşınmalı eğitime geçilmesinden sonra terkedilmişlerdir. Tavan ve döşeme kaplamaları, çatıları, kapı ve pencere doğramaları sökülmüş olan her iki yapı da bugün oldukça harap durumdadır.

İzmir’de Mutlu ve Yapanar tarafından tasarlanan tip-projelere göre inşa edilmiş olan lojman ve atölye yapıları, okullara göre sayıca daha fazladır. Arşiv taraması sonucunda, 13

adet lojman ve 7 adet atölye binasının bilgisine ulaşılabilmektedir¹⁸. 1920’li ve 1930’lu yıllarda inşa edilmiş köy okulları, bahçelerine eklenen bu lojman ve atölye yapılarıyla Enstitü projesinin hedeflediği mekânsal niteliklere kavuşturulmuştur. Örneğin Tire Gökçen Kızılcaavlu köyünde 1933 yılında inşa edilen köy okulu, 1946 yılında lojmanın ve 1947 yılında da atölyenin inşa edilmesiyle Enstitü projesinin öngördüğü eğitime uygun hale getirilmiştir. Köy Enstitülerinin kapatılmasından sonra atölye binası lojmana dönüştürülmüş; daha sonra ise her iki yapı da terkedilmiştir. Bugün oldukça harap durumdaki bu iki bina, az sayıda ayakta kalabilen lojman ve atölye örnekleri olmaları sebebiyle önem taşımaktadırlar. Ayakta kalabilen az sayıdaki atölye binalarından diğeri ise Tire Boynuyoğun Köyü’nde bulunmaktadır. 1932 yılında inşa edilen köy okulunun bahçesine 1947 yılında eklenen bu yapı, Tire Kızılcaavlu örneğinde olduğu gibi Enstitülerin kapatılmasından sonra lojmana dönüştürülmüş ve daha sonra da terkedilmiştir.

Arşiv taraması sonucunda inşa edildiği tespit edilen okul, lojman ve atölye binalarından kaç tanesinin bugün ayakta olduğu ve bu örnekler dışında inşa edilen binalar olup olmadığına ilişkin kesin bir bilgi yoktur¹⁹. Ancak arazi çalışması kapsamında Bergama, Ödemiş ve Tire ilçelerinde incelenen yaklaşık 100 köyde, bu makale kapsamında ele alınan iki adet okul, iki adet atölye ve bir adet lojman binasının kalabildiği tespit edilmiştir²⁰. Köy Enstitülerinin kapatılmasından sonra uygulamalı derslerin müfredattan kaldırılmasıyla atölye, ahır, kümes gibi uygulamalı dersler için gerekli servis birimlerine ihtiyaç kalmadığı için bunlar zaman içinde yıkılmış ve ziraat derslerinin yapıldığı tarım arazileri de atıl kalmıştır. Öğretmenin okul içinde yaşamasını öngören politikadan vazgeçilmesi sebebiyle lojmanlar da zamanla terkedilmiştir. Eğitim sistemindeki değişikliklere, pedagojik gelişmelere ve artan nüfusun ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz kalan köy okullarının bir bölümü yıkılmıştır. Bazı durumlarda ise, yeni okul binasının inşa edilmesi ya da Tire Ayaklıkırı ve Tire Saruhanlı örneklerinde

olduğu gibi nüfusun azalmasından dolayı taşınmalı eğitime geçilmesiyle eski okul binaları terk edilmiş ve bu sebeple ayakta kalabilmiştir. Ancak bakımsızlık ve amaç dışı kullanımlarla bu yapılar ciddi malzeme ve strüktürel sorunlarla karşı karşıya kalmakta ve yıkım süreci hızlanmaktadır.

Son yıllarda akademisyenler ve sivil toplum örgütleri tarafından yürütülen ve Köy Enstitüleri projesini anlamayı ve toplumsal hafızada sürekli kılmayı hedefleyen çalışmalar vardır. Ancak sadece Enstitü yapıları ile sınırlı bu ilginin, Enstitülerle bir bütün olarak aynı amaca hizmet eden, yarışma sonucunda elde edilen ve dönemin iki önemli mimarı Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanmış olan köy okullarını ve servis yapılarını da kapsamı gerekmektedir. İzmir’de ayakta kalabilen çok az sayıdaki okul, atölye ve lojman binaları da bu çerçevede değerlendirilmeli ve en kısa süre içerisinde korunmaları için gerekli tedbirler alınmalıdır. ■

F. Nurşen Kul, Araş. Gör. Dr., İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mimari Restorasyon Bölümü

*Bu makale, ODTÜ Mimarlık Bölümü Restorasyon Programında, Doç. Dr. Emre Madran danışmanlığında ve Doç. Dr. Elvan Altan Ergut yardımcı danışmanlığında 2010 yılında tamamlanmış olan “Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığının Koruma Statüsünün Tanımlanmasına Yönelik Yeni Bir Yaklaşım, Örnek Çalışma: İlkokul Binaları, İzmir” isimli doktora tezinden üretilmiştir.

DİPNOTLAR

- 1 Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü. (1930). İstatistik Yıllığı 1930, Ankara, s.49.
- 2 Zaim, S. (1932). “İstatistikler ve Köyde Maarif”, Dönüm, Sayı 4, s.24.
- 3 Anon. (1944). Köy Enstitüleri 2, Maarif Matbaası, Ankara, s.12.
- 4 Anon. (1939). Türkiye’de Tahsilin Bugünkü Durumu ve Ana Meseleleri Hakkında Rapor, Ankara, s.10.
- 5 Anon. (1941). Köy Enstitüleri I, Maarif Matbaası, İstanbul, s.3.
- 6 Köye farklı bir tip öğretmen yetiştirme girişimi daha önce bakanlık yaptığı dönemde Mustafa Necati tarafından açılan iki köy öğretmen okulu ile denenmiş ancak Mustafa Necati’nin ölümünden sonra her iki okul da kapatılmıştır [Başgöz, İ. (2005). Türkiye’nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk, Pan Yayıncılık, İstanbul, s.169-170].
- 7 Köy Eğitimleri Kanununun amacı 1. maddesinde “(n)üfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy öğretmenleri istihdam edilir” şeklinde ifade edilmektedir. [Ergin, H. (ed). (1946). Köy Eğitimleri ve Enstitüleri Kanunu ile bu Kanunlarda Sözü Geçen diğer Kanunlar, Işıl Matbaası, İstanbul, s.3].
- 8 Ayas, N. (1948). Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi: Kuruluşlar ve Tarihçeler, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, s.150.

- 9 Anon. (1941). s.3.
- 10 Anon. (1944). s.16.
- 11 Köy Enstitüleri Kanunu, Madde 12, Alındığı kaynak; Ergin, H. (ed). (1946). s.7.
- 12 Köy Enstitüleri Kanunu, Madde 16, Alındığı kaynak; Ergin, H. (ed). (1946). s.8.
- 13 Anon. (1944). s.23.
- 14 Anon. (1940). Köy Enstitüleri mezunlarının çalışacakları köylerde yaptırılacak okul binalarının planlarına ait müsabaka şartnamesi”, Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, Sayı 100, s.79.
- 15 Erken Cumhuriyet döneminde, her köyün para ve işgücü desteğiyle kendi okulunu inşa etmesinin zorunlu tutulduğu bir politika benimsenmiştir. Bu politikanın başarılı olabilmesi için, malzemelerin ulaşılabilirliği, yerel halkın bildiği ve uygulamada zorluk çekmeyeceği inşaat tekniklerinin kullanılması, iklime uygun çatı malzeme ve konstrüksiyon biçimlerinin seçilmesi gibi hususlar, köy okullarının tasarım ve inşa sürecini şekillendiren temel veriler olmuştur.
- 16 Bu bilgi, İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Bergama ve Tire İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri ve İzmir Cumhuriyet Müzesi arşivleri ile çeşitli okul arşivlerinden, literatür araştırmasından ve yazarın Bergama, Bornova, Buca, Güzelbahçe, Karşıyaka, Konak, Narlıdere, Ödemiş ve Tire ilçelerini kapsayan arazi çalışmasının sonuçlarından derlenmiştir. İzmir’de 1923-50 arasında inşa edilmiş ilkokul

binalarının bilgisine ulaşmayı hedefleyen bu araştırmanın sonuçlarının başka bir makale kapsamında paylaşılması hedeflenmektedir.

17 İzmir gibi ılıman iklim koşullarının hüküm sürdüğü bir şehirde soğuk iklim bölgesi tipinin inşa edilmiş olması, farklı iklim koşullarında inşa edilmek üzere tasarlanmış tip projelerin iklim koşullarından bağımsız olarak herhangi bir şehirde uygulanabildiğini göstermektedir.

18 Lojman binasının inşa edildiği tespit edilebilen köyler; Bayındır-Burgaz, Bayındır-Kızılkeçili, Bergama-Göçbeyli, Buca-Kırıklar (1946-47), Bornova-Pınarbaşı (1945-47), Karaburun-Mordoğan, Karaburun-Sarpıncık, Kemalpaşa-Ören, Tire Akyurt, Tire-Kızılcaavlu, Seferihisar-Hereke (1946-47), Seferihisar-Ulamış ve Urla - Zeytinanlı (1946-47). Atölye binasının inşa edildiği tespit edilebilen köyler; Bayındır-Burgaz, Bergama-Aşağıkırıklar (1948), Mordoğan-Incek (1947), Tire-Boynuyolu (1947), Tire-Kızılcaavlu, Seferihisar-Ulamış ve Urla - Zeytinanlı (1946-47).

19 İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün okul envanteri, sadece kullanılan okulları kapsamaktadır ve bu envanter okulların hizmete giriş tarihini esas almaktadır. Terk edilen veya yıkılıp yerine yenisi inşa edilen yapılara ilişkin herhangi bir kayıt olmadığından bu okul ve servis yapılarından kaç tanesinin ayakta kalabildiğine ilişkin sağlıklı bir bilgiye ulaşılamamaktadır.

20 Bakınız; dipnot 15.

Mevcut Binaların Enerji Verimliliğinin Artırılması

YAZIDA BİNALARDA ENERJİ VERİMLİLİĞİNİN ARTIRILMASI ÇALIŞMALARI VE TÜRKİYE'DEKİ MEVCUT YASAL DÜZENLEMELERİN YANI SIRA DIŞ JALUZİ KULLANIMININ ÖNEMİNE DEĞİNİLMEKTEDİR

Z. Tuğçe Kazanasmaz

ÜSTTE Hareketli dış jaluzi örneği
FOTOĞRAF **Fikret Okutucu** (Resim 1)

SAĞ ÜSTTE Enerji kaynakları bazında enerji talebi ve tüketimindeki gelişmeler 1970-2020
(Keskin ve Ünlü, 2010) (Şekil 1)

SAĞ ALTTA 1970-2007 yıllarında binaların nihai enerji tüketimindeki payı
(Keskin ve Ünlü, 2010) (Şekil 2)

Binalarda enerji verimliliğinin artırılması ile fosil yakıtların kullanımını azaltıp doğal ve yapı çevrenin korunmasına katkı sağlamak hedeflenmiştir. Bu hedefe ulaşmada yasal düzenlemelerin yanı sıra, yapının enerji verimliliğinde çok önemli rolü olan cam yüzeylerin, dış taraflarına monte edilen dış jaluziler aracılığı ile soğutma gerektiren dönemlerde iç mekândaki güneş ışığı kalitesini de bozmadan gereksiz ısı artışlarını engellemekte etkili olmaları sağlanmalıdır.

Türkiye, enerji tüketimi ve buna bağlı olarak enerji talebi hızla artan bir ülke konumundadır. 1990-2008 yılları arasında enerji gereksinimindeki artışın yılda ortalama %4,4 olduğu görülmüştür (Şekil 1). 2008 yılında konut ve ticari amaçlı kullanılan binalarda enerji tüketimi nihai enerji tüketiminin %36'sını oluşturmuştur. 1980 yılından itibaren de enerji tüketimi iki katına çıkmıştır. Ekonomik büyümeye bağlı olarak yükselen yaşam standartları (cihazların ve havalandırmanın daha fazla kullanılması dâhil olmak üzere) ve bina sayılarındaki kayda değer artışla birlikte, 1990 yılından bu yana yerleşim birimlerinin enerji talepleri üç katına çıkmıştır. Bu durum göz önüne alındığında (Şekil 2) enerji verimliliğinin önem arz etmesi kaçınılmazdır (Keskin ve Ünlü, 2010).

Enerjinin verimli kullanılması için yapılan iyileştirme çalışmaları, yenilenebilir enerji kaynaklarını verimli kullanmayı ve sosyal sürdürülebilirliği getirecektir. Diğer yandan, kullanıcıların konfor ve beğeni düzeylerini olumlu yönde artırmak enerji etkin

uygulamalara yönelik toplumsal bilinç ve ilginin yaygınlaşmasını da sağlayacaktır.

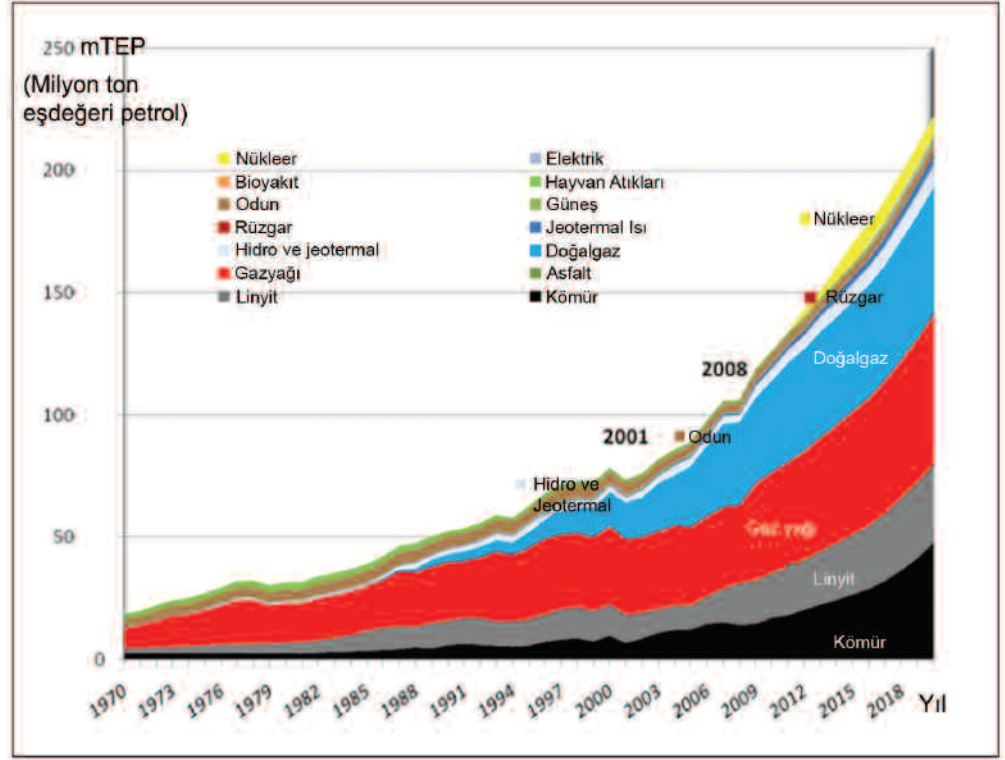
Bu amaçla, binalarda enerji verimliliği ısıtma, soğutma ve aydınlatma dengesi içerisinde irdelenmeli ve kullanıcılarla birlikte uygulayıcılar (mimar, mühendis vb.) bu konuda bilgilendirilmelidir. Binaların enerji yükünü, esas olarak ısıtma, soğutma ve aydınlatma oluşturur. Enerji sınıflandırması çalışmaları, binanın bağıl enerji verimliliği ve tüketimi hakkında kendine özgü bilgi sağlamaktadır. Bina kabuğuna yönelik ölçümler, (yalıtım değerleri, pencere verimliliği) aydınlatma, havalandırma ve binanın ısıtma soğutma sistemlerinin verimlilik ve enerji tüketim değerleri bu kapsamda ölçülmektedir. Sonuçlar, 1 ile 100 arasında değişen skorlarla derecelendirilir (Santamouris, 2005). Enerji verimli tasarımın iki temel amacı olan; binanın tüm mekanik sistem kurulum yükünü ve bu sistemlerin kullanım süresini azaltmaktan bahsedilir. Bu amaçla, doğal kaynaklardan en yüksek seviyede yararlanmak ve yapma enerjiyi minimum seviyeye indirmek hedeflenir. Mimari tasarım, binaların yer seçimi, yönlendirilmesi, biçimi, konumlandırılması ve kabuğunun termofiziksel özellikleri gibi tasarım değişkenleri ile enerji etkin sürdürülebilir bir çevre oluşturmada katkı sağlar. Mimari tasarım ve uygulamadaki bazı eksikliklerden kaynaklanan, soğutma sezonunda aşırı ısınma (güney pencere alanının gereğinden fazla olması ve yazın fazla miktarda güneş ışınımının iç mekâna

geçmesi), ısıtma sezonunda kontrolsüz ısı kaybı (yalıtımın olmaması veya kuzey pencere alanının fazla olması ile ısı kaybının artması) gibi problemler, enerjinin verimli kullanılmasını engeller. Günışığının kontrollü olarak iç mekâna ulaşması sağlanmalıdır.

Günışığı, güneşin konumuna göre gün içinde ve farklı mevsimlerde, havanın kapalı ve açıklık durumuna göre yine gün içinde, adı geçen yerin coğrafi konumuna göre değişiklik gösterir. Gün içinde aydınlatma değeri açısından tahmin edilemeyen değişiklikler nedeniyle, elektrik aydınlatmasına ihtiyaç duyulur. Elektrik aydınlatmasına ne kadar çok ihtiyaç duyulursa elektrik enerji tüketiminde de o kadar artış olur (Leslie, 2003).

Yukarıda bahsedilen, günışığı kaynaklı sorunlarda, ısı ve görsel konfor koşulları ile enerji verimliliğini sağlamak amacıyla pencerelerde veya tepe açıklıklarında güneş kırıcılar önerilmektedir. Bu sistemler, panjur/kepenk, perde, saçak elemanları, tenteler, iç/dış jaluzi sistemleri ve güneş kırıcı yapı elemanları olarak sınıflandırılabilir. İç ve dış jaluzi olarak iki farklı tipte olanlar en yaygın kullanılanlardır (Kuhn, Bühler ve Platzer, 2000, 59-74). Dış jaluzilerin güneş kırıcı etkileri, iç jaluziye oranla çok daha yüksek olmaktadır. Bunun sebebi iç jaluzi sisteminde ısıma nedeni ile oluşan ısı kazancıdır. Güneş kırıcısız bu etkinin maksimum seviyeye çıktığı bilinmektedir. Bu durum, yaz koşulları için iç jaluzili uygulamalarla kıyaslandığında, dış jaluzili sistemlerin iç mekândaki soğutma sistemlerinin enerjisini düşürdüğü bilinmektedir (Lee, Bartolomeo ve Selkowitz, 1998, 47-63).

Dış jaluzili bir cam yüzeyin enerji verimliliğine olan katkısını sınamak amacıyla, Ege Üniversitesi Güneş Enerjisi Enstitüsü Binası'nda 2005-2008 yılları arasında bir bilimsel araştırma projesi (DPT/05-GEE-002) yürütülmüştür (Okutucu ve Tokuç A, 2005). Tam güneşe ve tam batıya bakan iki cepheli 26 m² büyüklüğündeki bir odanın soğutma gerektiren dönemlerde dış jaluzili (Resim 1) ve dış jaluzisiz konumlarda üç yıl boyunca iç mekân sıcaklıkları ölçülmüştür. Sonuç olarak, dış jaluzili odanın iç mekân sıcaklığında günlük ortalamada 3,2°C'lik bir iyileşme (düşme) olmuştur. Bu da

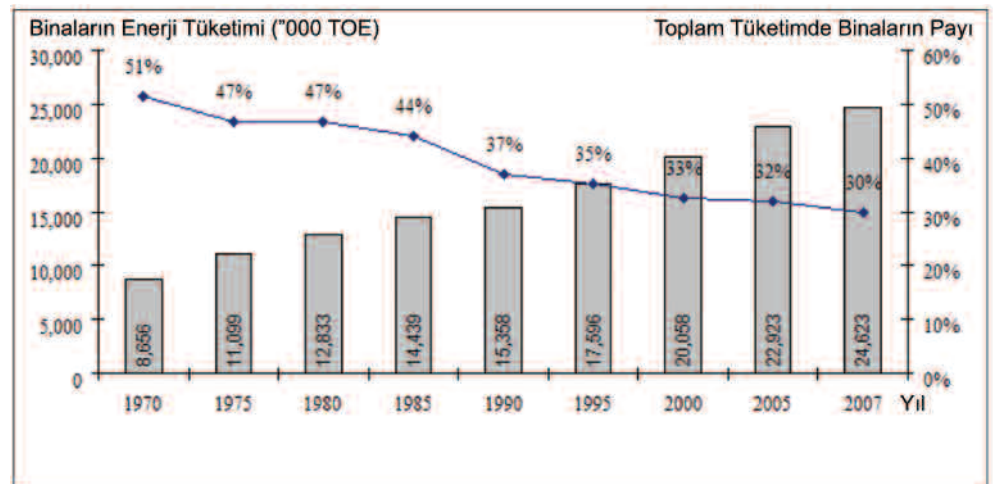
“ENERJİNİN VERİMLİ KULLANILMASI İÇİN YAPILAN İYİLEŞTİRME ÇALIŞMALARI YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARINI VERİMLİ KULLANMAYI GETİRECEKTİR”

soğutma döneminde etkin olarak kullanılan klima sisteminin kurulum yükünde ve kullanım süresinde azalma sağlamıştır.

Hareketli sistemler ısı kazançlarını kontrol etmekte, parlaklığa karşı korumakta, gün ışığını yansıtmakta kullanılabilirler (IEA, 2000).

Enerji Verimliliğinin Artırılması Çalışmaları

Enerji verimliliğinin artırılması çalışmaları yapılmadan önce, yapıların enerji performanslarının, yeni tasarlanacak binaların enerji gereksinimlerinin belirlenmesi ve mevcut binaların bu gereksinimleri

ENERJİ KİMLİK BELGESİ

Binanın Bilgileri:
 Tipi:
 İnşaat Yılı:
 Kapalı Kullanım Alanı:
 Ada, Parsel:
 Adresi:
 Binanın Resmi:
 Enerji Sahibi:
 Adı Soyadı:
 Adresi:
 Müşterek Tesisatların Sahibi (gerekliyse):
 Adı Soyadı:
 Adresi:

Enerji Performansı:
 Yükseklik:
 A B C D E F G
 SGG Emisyonu:
 A B C D E F G
 Yenilenebilir Enerji Kullanım Oranı: %

Enerji Kullanım Alanı	Kullanılan Sistem	Yıllık Enerji Tüketimi (kWh/m²/yıl)	Yükseklik (m)	Yükseklik (m)	Yükseklik (m)	Yükseklik (m)	Yükseklik (m)	Yükseklik (m)
Isıtılma								
Soğutma								
Isıtılma ve Soğutma								
Soğutma								
Isıtılma ve Soğutma								
Soğutma								

Açıklamalar:

Belgeyi Düzenleyen:
 Adı Soyadı:
 Fırması:
 Oda Sicil No:

sağlayacak şekilde yenilenmesi üzerine çeşitli araştırmalar yapılması ve yöntemlerin tanımlanması önerilmektedir (Directive 2010/31/EC). Özellikle Avrupa Birliğince 4 Ocak 2003 tarihinde yayımlanan ve 2010 yılında 2010/31/EC Yönergesi olarak yenilenen Binaların Enerji Performansı Yönergesi 2002/91/EC sonrasında, mevcut binaların enerji verimli yenilenmesine yönelik birçok araştırma ve resmi çalışma yürütülmesine rağmen, ülkemizde bu konuda gerek resmi gerek özel kurumlarca yeterli bilimsel araştırma yapılmadığı görülmüştür. Kamu kullanımına açık yapıların ve konutların enerji verimliliğinin artırılması konusunda ise ülkemiz literatüründe yeterli sayıda uygulamaya rastlanamamaktadır. Kamu kullanımına açık yapıların belli standartlara uygun tasarlanmaması veya belirlenmiş normlara uygun tasarlanmasına rağmen kullanım ve işletim esnasında karşılaşılan sorunlar nedeniyle gereğinden fazla enerji tüketimi görülmektedir. Türkiye'deki konut üretimi, gerek nüfus artışının getirdiği barınma ihtiyacının artması, gerek diğer sektörler için daha pahalı olması nedeniyle önemini korumaktadır.

Konut yatırımlarının ekonomik etkilerinin boyutu bu konuya ayrı bir önem yüklemektedir. Konutların kullanılmaya başlandıktan sonraki enerji giderlerindeki artışlar, konutların enerji verimli olarak tasarlanmasını zorunlu kılan başka bir önemli nedendir.

Mevcut yapılarda enerji tüketimini azaltacak iyileştirmelerin yapılması, diğer bir deyişle mevcut yapıların enerji verimli hale getirilmesi, 21. yüzyılda yapı fiziği, yapı malzemesi ve altyapı sistemleri mühendisliğinin önemli çalışma alanlarından biri haline gelmiştir. Türkiye'de kamu kullanımına açık yapılarının inşası genellikle belirli enerji korunum standartlarına uygun olarak yapılmamaktadır. Bu sebeple yıllık enerji tüketimi olması gerekenden daha fazla gerçekleşmektedir. Mevcut binaların enerji verimli hale getirilmesi, kullanıcı konforu ve yıllık enerji tüketimi arasındaki geri beslemeli ilişki, enerji tüketimini azaltırken kullanıcı konforunu artıracak yönde geliştirilen bir uygulama olmalıdır.

Türkiye, Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde yasalaşmış olan 2010/31/EC "Binaların Enerji Performansı Yönergesine", mevzuat uyumunun sağlanması ve enerji tasarrufuna yönelik uygulamaların geliştirilmesini yapmakla yükümlüdür. Bu yönerge, net bir şekilde; yapıların enerji performanslarının belirlenmesi, yeni binalar için en az performans gereksinimlerinin belirlenmesi, mevcut binaların en az performans gereksinimlerini sağlayacak biçimde yenilenmesi üzerine yöntemler tanımlamaktadır. Bu sebeple, özellikle kamu kullanımına açık yapılarda yapılacak enerji-verimli iyileştirme çalışmaları, mevcut bina stoğu için örnek teşkil edebilecek, kamu ve özel girişimlerin konuya olan duyarlılığını ve desteğini artıracak, kullanıcıların enerji kullanımı konusunda farkındalığını artıracak öncü çalışmalar olacaktır.

2010/31/EC, mevcut binaların kapsamlı yenilenmesi için projelendirme ve uygulama sırasında seçilecek yapı malzemeleri ve bina kabuğunun enerji performans ölçütlerinin de dikkate alınmasını beklemekte, başka bir deyişle, uyulması beklenen minimum şartlar sadece binanın sigorta değeri ve yenileme çalışmalarının maliyetine

dayandırılmamalıdır (Hegner, 2004,37-39). Yönergenin 2006 başında uygulamaya geçmesiyle birlikte iyileştirilen binanın Enerji Performans Sertifikası'nın, binanın herkes tarafından kolaylıkla görülebilir bir yerinde sergilenmesi zorunluluğu da getirilmiştir.

Avrupa Birliği ülkelerinde, binaların enerji verimliliğini artırma amaçlı iyileştirme çalışmaları, hiç yalıtımı olmayan veya yetersiz yalıtım yapılmış binalar ile inşaat tarihi 20. yüzyıl başlarına dayanan bina stoğu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar, bina stoğunun mevcut durumunu ortaya koyma amaçlı envanter çalışmaları ya da yapıların enerji-verimli hale getirilmesi için yapılacak iyileştirmeler için yöntemler geliştirilmesi üzerinedir (Lopes, 2005, 698-706; Rey, 2004,367-372).

Türkiye'deki Mevcut Yasal Düzenlemeler

Türkiye'deki durum incelendiğinde; binaların enerji performanslarının belirlenmesi amacıyla bir dizi standart geliştirilmiş ve yasal düzenlemeler yapılmış, performans belirleme yöntemleri çalışmaları gerçekleştirilmiş olduğu görülür. Bu çalışmalara devam edilmektedir. Öncelikle, 1999 yılında çıkarılan, 2000 yılında yürürlüğe giren ve uygulanması zorunlu olan TS 825 standardının amacı, binaların ısıtılmasında kullanılan enerji miktarlarını sınırlamak dolayısıyla enerji tasarrufunu artırmaktır. 2008 yılında yayımlanan Isı Yalıtım Yönetmeliği ise, tüm binalar için, ısı kayıplarını azaltmak, enerji tasarrufunu sağlamak için uygulama esaslarını belirleyen kuralları düzenler. Son yıllarda yürürlüğe giren Enerji Verimliliği Yasası (2007) ve Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği (2008) ile de 2010/31/EC Yönergesinde belirlenen kurallara uyum sağlanmaktadır. Yönetmelikte, binanın enerji performansı açısından mimari proje tasarımlarında dikkat edilmesi gereken hususlar madde madde açıklanmıştır. İlkinde, imar ve ada/parsel durumu dikkate alınarak ısıtma, soğutma, doğal havalandırma, aydınlatma ihtiyacının asgari seviyede tutulması; doğal ısıtma, soğutma, havalandırma ve aydınlatma imkânlarından azami derecede

yararlanılması önerilmektedir. Binaların ve iç mekânların yönlendirilmesinde, o iklim bölgesindeki güneş, rüzgâr, nem, vb. meteorolojik veriler dikkate alınarak binalarda istenmeyen ısı kazanç ve kayıpların engellenmesi mimari projelerde amaç olmalıdır. Yönetmelikte “bina içerisinde sürekli kullanılacak yaşam alanları, güneş ısı ve ışığı ile doğal havalandırmadan optimum derecede faydalanacak şekilde yerleştirilmelidir” denilmektedir. Yönetmelik; konutlar, ofisler, eğitim binaları, sağlık binaları, oteller, alışveriş ve ticaret merkezleri gibi bina tipolojilerindeki mevcut ve yeni binaları kapsar ve Binaların Enerji Kimlik

“Bu hesaplama yöntemi, bina enerji performansını değerlendirirken;
• binaların ısıtılması ve soğutulması için binanın ihtiyacı olan net enerji miktarının hesaplanmasını,
• net enerjiyi karşılayacak kurulu sistemlerden olan kayıpları ve sistem verimlerini de göz önüne alarak binanın toplam ısıtma-soğutma enerji tüketiminin belirlenmesini,
• havalandırma enerjisi tüketiminin belirlenmesini,
• binalarda günışığı etkileri göz önüne alınarak, günışığından yararlanılmayan süre ve günışığının etkili olmadığı alanlar için aydınlatma enerji ihtiyacının ve tüketiminin hesaplanmasını,

“MEVCUT BİNALARIN ENERJİ VERİMLİLİĞİNİN ARTIRILMASI İÇİN FARKLI UYGULAMA ÖNERİLERİ GETİRİLMESİ, İLGİLİ ARAŞTIRMACILAR, KULLANICILAR VE TASARIMCILAR İÇİN BİLGİ ALTYAPISI VE GERİ BİLDİRİM SAĞLAYACAK BENZER ENERJİ ETKİN ÇALIŞMALARIN YAYGINLAŞMASINA DA DESTEK OLACAKTIR”

Belgesi’ndeki “Bina Enerji Sınıfı” ve “Bina Emisyon Sınıfı”nın belirlenmesine ait hesap yöntemlerinin geliştirilmesini içerir (Şekil 3).

Bayındırlık Bakanlığı tarafından geliştirilen ve 5 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği gereği ulusal yöntem olarak kullanılacak olan “Binalarda Enerji Performansı Hesaplama Yöntemi (BEP-TR)” için çalışmalar devam etmektedir. Bu kapsamda bir tebliğ yayımlanmış (Binalarda Enerji Performansı Ulusal Hesaplama Yöntemine Dair Tebliğ) ve Enerji Kimlik Belgesi uzmanlarına ve eğitici kuruluşlara yazılımın kullanımı ile ilgili eğitimler verilmeye başlanmıştır. Eğitici kurum ve kuruluşların, bir sonraki aşamada, Enerji Kimlik Belgesi (EKB) uzmanlarına eğitim vermesi söz konusudur. Bakanlık tarafından EKB uzmanlarına merkezi sınav yapılır ve başarılı olanlara kişisel sertifika, kullanıcı adı ve şifresi verilir. Enerji Kimlik Belgesi düzenlenmeye başlanır.

• sıhhi sıcak su için gerekli enerji tüketiminin hesaplanmasını, kapsamaktadır” (BEP-TR).
Yönetmelik gereği öncelikle yeni yapılacak binalara enerji kimlik belgesi verilecek, mevcut binalar için ise 10 yıllık bir geçiş süresi verilecektir. Bu nedenle mevcut binalar için çalışmalara başlanması gerekmektedir. Bu çalışmalar ile mevcut binaların enerji performansının standartlaştırılmış seviyesi tespit edilebilir ve enerji ihtiyacının hesaplanması yolu ile enerji verimliliği tedbirlerinin uygulanması ve uygulanmaması durumları değerlendirilebilir. Mevcut binaların, enerji verimliliğinin artırılması için farklı uygulama önerileri getirilmesi, ilgili araştırmacılar, kullanıcılar ve tasarımcılar için bilgi altyapısı ve geri bildirim sağlayacak benzer enerji etkin çalışmaların yaygınlaşmasına da destek olacaktır. ■

Z. Tuğçe Kazanasmaz, Dr., Öğr.Gör., İYTE Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

(Teşekkür: Yazar, araştırma sırasında katkılarından dolayı Dr. Fikret Okutucu’ya teşekkür eder.)

KAYNAKLAR

- Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği (2008) Sayı: 27075, Resmi Gazete.
- Binalarda Enerji Performansı Ulusal Hesaplama Yöntemine Dair Tebliğ (2010), Sayı: 27778, Resmi Gazete.
- Binalarda Isı Yalıtım Kuralları Standardı-TS825 (1999) Sayı: 23725, Resmi Gazete.
- Binalarda Isı Yalıtım Yönetmeliği (2008) Sayı: 27019, Resmi Gazete.
- Directive 2010/31/EC of the European Parliament and of the Council (2010) On the Energy Performance of Buildings.
- Enerji Verimliliği Yasası (2007) Sayı: 5627.
- Hegner HD (2004) Binaların Enerji Performansı AB Yönergesi 2002/91/EC: AB, Almanya ve Türkiye’deki Hazırlıklar. TTMD Dergisi, Eylül-Ekim; 37-39.
- IEA, International Energy Agency (2000). Daylight in Buildings: a Sourcebook on Daylighting Systems and Components. A report of IEA SHC Task 21/ ECBCS Annex 29, Wasington D.C.: IEA.
- Keskin MT, Ünlü H (2010) Türkiye’de Enerji Verimliliğinin Durumu ve Yerel Yönetimlerin Rolü, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, İstanbul.
- Kuhn TE, Bühler C, Platzer WJ (2000). Evaluation of Overheating Protection with Sun-Shading Systems. Solar Energy, 69; 59-74.
- Lee ES, Bartolomeo DL, Selkowitz SE (1998). Thermal and Daylight Performance of an Automated Venetian Blind and Lighting System in a Full-Scale Private Office. Energy and Buildings, 29; 47-63.
- Leslie RP (2003) Capturing the daylight dividend in buildings: why and how? Building and Environment 38; 381-385.
- Lopes L, Hokoi S, Miura H, ve Shuhei K (2005) Energy efficiency and energy savings in Japanese residential buildings-research methodology and surveyed results. Energy and Buildings. 37-7; 698-706.
- Okutucu F, Tokuç A (2005). Güneş Enerjisi Enstitüsü Binasının Hava Bacalarından Birinin Modifiye Edilmesi ve Pasif Sistem ile Isıtılmaya Çalışılan bir Odanın Cam Yüzeylerinden Gece olan Isı Kayıplarının Azaltılması. Proje No: 05-GEE-002. (DPT) Bilimsel Araştırma Kesin Raporu. İzmir: Ege Üniversitesi Güneş Enerjisi Enstitüsü.
- Rey E (2004) Office building retrofitting strategies: multicriteria approach of an architectural and technical issue. Energy and Buildings. 36; 367-372.
- Santamouris M (2005) Introduction On the Energy Rating of Buildings, in Energy Performance of Residential Buildings, Ed.M.Santamouris, James & James/Earthscan, UK.

SOLDA Enerji kimlik belgesi (Şekil 3)

Sanat ve Zanaatın Buluştuğu Bir Yapı Malzemesi: Karosiman

YAZIDA, ÜLKEMİZDE 19. YÜZYILIN ORTALARINDAN İTİBAREN KULLANILAN KAROSİMAN YER DÖŞEMELERİ; TARİHÇESİ, NASIL ÜRETİLDİĞİ VE İZMİR'DEKİ ÖRNEKLERİ İLE BİRLİKTE AKTARILIYOR

Ahmet Vefa Orhon

ÜSTTE 19. yüzyıl sonlarında İstanbul ile özdeşleşen karosiman desenlerinden biri (Resim 1)

SAĞDA İzmir'de 1870 - 1900 arasında yapılmış bazı Levanten evlerinde kullanılan geometrik desenli karosimanlardan örnekler (A. Vefa Orhon Arşivi) (Resim 2)

Karosiman yer döşemeleri, yurdumuza 19. yüzyılın ortalarından itibaren İzmir ve İstanbul başta olmak üzere Levanten yapılarında kullanılarak girmiştir. Levanten yapılarıyla deyim yerindeyse özdeşleşen bu yapı malzemesinin yurdumuzdaki geçmişi, dünyadaki geçmişi kadar eskidir.

Çimento'nun yapı malzemeleri arasına katılması 19. yüzyılın ilk çeyreğinde olmuştur. Dünyadaki ilk çimento patenti 1796 yılında alınmış olsa da fabrikasyon çimento üretimi ancak 1824 yılında Joseph Aspdin'in "Portland Çimentosu" adını verdiği patentle İngiltere'de başlamıştır (Francis, 1978). Başlangıçta yığma harcı olarak kullanıma giren bu yeni malzemenin gerçek potansiyelinin fark edilebilmesi için bir kaç on yıl geçmesi gerekmiştir. Çimentonun giderek Avrupa'ya yayıldığı bu süreçte yaratılan en akıllıca kullanım alanlarından biri, 1850'li yılların başlarında Vivier'de (Ardèche, Fransa) "carreaux ciment (carreau ciment, carreaux de ciment)" adıyla desenli beton yer karolarının üretilmeye başlanmasıdır. Carreaux ciment, dilimize devşirilen Fransızca kelimelerde âdet olduğu üzere okunuşuyla karosiman olarak dilimize geçmiştir. Dünyada ilk kez orta güney Fransa'da -Fransa'nın ilk çimento fabrikasının bulunduğu bölgede- başlayan karosiman üretimi, kısa sürede Lyon'dan Marsilya'ya kadar yayılmış, birkaç yıl içinde de İspanya ve Portekiz başta olmak üzere komşu ülkelere geçmiştir. 1870'lere gelindiğinde Barselona, Lizbon, Cenova, Napoli ve Selanik şehirleri giderek özgünleşen

desenleriyle malzemenin en güzel örneklerinin üretildiği merkezler olarak öne çıkmaya başlamıştır.

Ülkemize ilk kez, Avrupa ile ticari ve kültürel bağlarını sürdüren Levantenlerin evlerinde kullanılarak giren karosiman, 19. yüzyılın son çeyreğine doğru, özellikle Selanik ile bağlantılı Rum zanaatkarlar sayesinde, İstanbul ve İzmir başta olmak üzere ülkemizde de üretilmeye başlanmıştır. Nitekim malzemenin Rum karosu adıyla da anılması bundandır. Rumlar dışında, yapı zanaatlarındaki maharetleri bilinen Ermeni ustalar da karosiman üretimi yapmışlardır.

Çoğunlukla 20 cm x 20 cm yüzey boyutlarında üretilen malzemenin kalınlığı genellikle 2,2-2,5 cm arasındaydı. Çimento, mermer tozu, ince kum, pigment olarak ince öğütülmüş doğal taş (kuvars, granit, bazalt, kalsit vb.) ve doğal oksit boyalar kullanılarak üretilen malzemenin üretim süreci emek yoğunluğunda. Hamur malzeme çok iyi bir biçimde karıştırıldıktan sonra el yapımı özel kalıplara tek tek dökülüp, preslerle sıkıştırılarak karolar üretilirdi. Pigment katılmış akışkan kıvamdaki hamur malzemeyi bakırdan yapılmış kalıplara düzgün biçimde dökmek üzere kasavra adı verilen, genellikle yandan saplı, ucu daralan kepçeler kullanılırdı. İnce işçilik gerektiren kalıplara döküm işi dışında, hamur malzemeyi homojen karıştırmak, doğal pigment olarak granit, bazalt vb. sert taşları ince öğütmek, bitmiş karoları preslemek vb. işler için makine kullanılsa dahi o dönemde bu makineler büyük ölçüde kol gücüne dayandığından, malzemenin üretim

süreci oldukça zahmetli ve yorucuydu. Bu işler malzemenin niteliklerinde de oldukça belirleyici olurdu. Örneğin; karoların üretim sürecinde iyice preslenmesi yüzeyi düzgünleştirmek, pigment tabakasını zemin tabakasına gömüp kaynaştırmak dışında emicilik katsayısını düşürmek için de gerekliydi. Düşük emicilik katsayısı, yerde (ve kimi zaman da duvarda) kullanılan malzemenin üzerine dökülen sıvılarla lekelenmemesi için temel gereklilikti. Nitekim günümüzde üretilen karosimanlarda yüksek basınç presleri ve ideale yakın hamur karışımları

ustalarınca da kullanılan bu Hatayî görünümlü desen, Selanik başta olmak üzere Yunanistan'da da kullanılmıştır.

19. yüzyılın ortasında Fransa'da başlayıp kısa sürede Akdeniz çevresinde yayılan karosiman üretiminde, başlangıçta basit geometrik şekiller tercih edilirken zamanla kullanılan desenler, şehirlere özgü stillerle farklılaşmıştır. Aynı dönemde İngiltere'de başlayan Arts And Crafts akımı, sanat-zanaat ayrımını ortadan kaldırmayı ve endüstrileşmenin karşısında el emeğine dayanan üretimi yeniden canlandırmayı savunan

“KAROSİMAN ÜLKEMİZE İLK KEZ AVRUPA İLE TİCARİ VE KÜLTÜREL BAĞLARINI SÜRDÜREN LEVANTENLERİN EVLERİNDE KULLANILARAK GİRMİŞTİR”

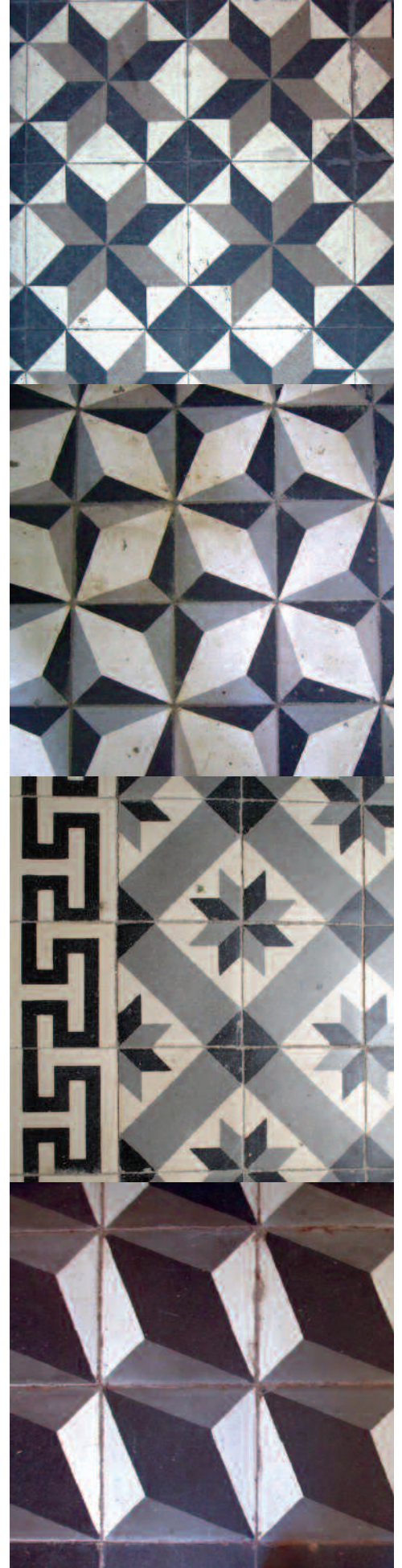
sayesinde malzemenin kalınlığı 1,6 cm'ye kadar indirilebilmiş olsa da o dönemde bu iş kol gücüyle çalışan basit preslere ve daha az homojen hamur karışımlarına dayandığından malzemenin kalınlığı 2,2 cm'nin altına indirilmemiş, hatta kimi eski örneklerde 3 cm kalınlığa kadar çıkmıştır. Genel bir kural olarak karosimanlarda malzeme ne kadar inceyse o kadar kaliteli olduğunu söylemek mümkündür. Hamur kalıplara döküldükten sonra karolar döşenebilecek mukavemete ulaşabilmesi için 10 ile 28 gün arasında kurutulurdu. Bu süreçte kılcal çatlakları minimize edecek önlemlerin alınması üretimi hassaslaştıran bir diğer sorundu. Yine de emek yoğun üretimdeki tüm zorluklara rağmen karosiman zanaatkarları, sadece kalitelerini artırarak değil kendilerine ait desenler geliştirerek de diğer üreticilerden ayrılmayı bilmişlerdir. 19. yüzyılın sonlarında Barselona, Cenova, Selanik, Napoli, İstanbul gibi her üretici şehrin belirli bir stili oluşmaya başlamış ve temel desenler dışında bu şehirlerle özdeşleşen özgün desenler oluşmuştur.

Resim 1'de görülen desen İstanbul ile özdeşleştirilen en ünlü karosiman desenlerinden biri olmakla birlikte, tahmin edilebileceği üzere Selanik kökenlidir. İzmir'deki karosiman

yaklaşımıyla bu üsluplaşmada oldukça etkileyici olmuştur. Mesela, Fransız karosiman desenlerinde birkaç on yıl içinde, bu akımdan temellenen Art Nouveau akımının etkisi görülmeye başlanacaktır. Barselona'da, karosiman üretimine dair ilk referans, 1857 yılında Butsems i Companyia adlı bir fabrikaya aittir. Barselona stilinde, 1886 yılında kurulan ve İspanyol Art Nouveau tasarımlarıyla bilinen Fortuny i Companyia şirketi önemli rol oynar. Bu şirket, kurduğu atölyelerle bu stilin Latin Amerika'da da yayılmasında da etkili olmuştur (Hernandez, 2008). Barselona stilinde Art Nouveau yanında, Endülüs tarzı geometrik İslam süslemelerinden ilham alan desenler de görülür. Lizbon stili ise daha çok yan yana gelen veya iç içe geçen temel geometrik şekillerden (üçgen, kare, daire) oluşur (Mendoza, 2007).

İstanbul'da Balat, Beyoğlu, Fener, Galata, Moda, Teşvikiye; İzmir'de Alsancak, Buca, Bornova semtlerinde olmak üzere, erken örnekleri 1860'lara kadar uzanan bir süreçte yapılan ve yıkılmadan günümüze kadar gelebilen eski yapıların önemli bir kısmında karosiman döşemelerin günümüze kadar gelmeyi başarmış örnekleri görülebilir.

Resim 2'de İzmir'de 1870 - 1900 arasında yapılmış bazı Levanten

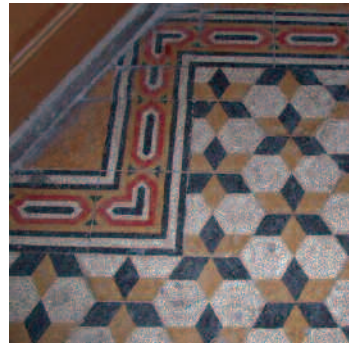

evlerinde kullanılan geometrik desenli karosimanlardan örnekler görülmektedir. İstanbul'da da karşılaşılan bu desenler, Lizbon stiline yakındır ve yaygın biçimde kullanılmıştır. Gri tonlarındaki bu desenlerin renkli örnekleri de mevcuttur. Resim 3'te Buca'da 83 sokaktaki (eski adıyla Uzun Sokak) bir Rum evinin karosiman döşemesi görülmektedir.

Sadece Levanten evlerinde değil, Türk evlerinde de karosimanlar yaygın bir biçimde kullanılmıştır. Resim 4'te Varyant'ta 19. yüzyıl sonlarında yapılmış olan bir konut yapısının karosiman kaplaması görülmektedir; günümüzde yıkık durumda olan yapının sadece zemin kat döşemesi kalmıştır.

İzmir'de önceleri birer köy niteliğinde olan Bornova ve Buca yerleşimleri, 19. yüzyılın ikinci yarısında barındırdıkları varlıklı Levanten topluluğun batılı kimliğini, ait olduğu, benimsediği yaşantı ve kültürü temsil eden mekânsal yapılanmaları sergilediği yaşam alanları haline gelmiştir (Akkurt, 2004). Bu açıdan bakıldığında Buca ve Bornova'daki Levanten konutlarında karosimanların en güzel örneklerinin görülmesi şaşırtıcı değildir. Mesela, resim 5'te görülen karosiman döşeme, Buca, Heykel mevkiinde yer alan ve varlıklı bir Rum'a ait olan 1871 tarihli bir konut yapısında günümüze kadar

“19. YÜZYILIN ORTASINDA FRANSA'DA BAŞLAYIP KISA SÜREDE AKDENİZ ÇEVRESİNDE YAYILAN KAROSİMAN ÜRETİMİNDE, BAŞLANGIÇTA BASİT GEOMETRİK ŞEKİLLER TERCİH EDİLİRKEN ZAMANLA KULLANILAN DESENLER, ŞEHİRLERE ÖZGÜ STİLLERLE FARKLILAŞMIŞTIR”

SOL ÜSTTE Buca'da Rum evinde karosiman döşeme (A. Vefa Orhon Arşivi) (Resim 3)

EN SOLDA Varyant'ta 19. yüzyıl sonlarında yapılmış konut yapısında karosiman döşeme (A. Vefa Orhon Arşivi) (Resim 4)

ORTADA Buca, Heykel mevkiinde 1871 tarihli Rum evi (A. Vefa Orhon Arşivi) (Resim 5)

SOLDA Tristramp Konutu, Bornova (Hümevra Birol Akkurt Arşivi) (Resim 6)

SOL ÜSTTE Aliberti Konutu, Bornova
(Hümevra Birol Akkurt Arşivi)

SOLDA Tepecik Göğüs Hastanesi
(Hümevra Birol Akkurt Arşivi)

gelebilmıştır. Art Nouveau üslubundaki bu desenin, bu akımın 1895-1905 arasında yaygınlaştığı düşünülürse, yapım tarihi itibarıyla bu akımın öncü örneklerinden biri olduğu açıktır. Resim 6'da Bornova'da Tristramp konutunda kullanılan altıgen karolu karosiman döşeme görülmektedir; bir kenarı yaklaşık 11,55 cm uzunluğunda olan altıgen biçimli karolar 20 x 23 cm dış boyutlarındadır.

Malzemenin ortaya çıkışını takiben Levanten konutlarında yurdumuza giren, ait olduğu kültürle bağlarını koparmayan bu toplulukların elinde her türlü kültürel temsilleriyle (dönemin sanat akımları vb.) benimsenerek kullanılan ve erken dönemlerinden bu yana ülkemizde de üretilen karosiman malzeme, 1960'lı yıllara kadar popülerliğini korumuştur. Bu dönemde plastik kökenli yeni döşeme

malzemelerinin piyasaya çıkışıyla, karosiman atölyeleri kapanmaya başlamıştır. Günümüzde İzmir ve İstanbul'daki birkaç atölye dışında eski ustaların desenlerinin ve tekniklerinin izinden giderek karosiman üreten kalmamıştır. Bu yazı kapsamında bahsedilen en erken örneğin 140 yaşında olduğu -ve kıymetini bilen yapı sahibi tarafından sadece Arap sabunu ile silindiği için günümüze kadar neredeyse renklerini hiç yitirmeden gelebilmiş nadir örneklerden biri olduğu- düşünülürse, sanat ve zanaatın emekle harmanlandığı bu güzel yapı elemanlarının gereğince korunması ve yaşatılmasının önemi anlaşılabacaktır. Uygun şekilde bakılmadığında kolaylıkla güzelliğini yitiren bu malzemenin tarihi örneklerinin önce İzmir ve sonra Türkiye çapındaki dökümü bir an önce çıkartılmalı, önemli örneklerin asıl

yerinde korunması mümkün değilse yitirilmemeleri için hiç değilse bir bölümünün yerinden alınarak korunması gibi önlemler alınmalıdır. ■

Ahmet Vefa Orhon, Yrd. Doç. Dr.,
DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

KAYNAKLAR

- Akkurt, H. (2004). "Batılı Kültürün 19. Yüzyıl İzmir'inde Mekânsal Temsili: Bornova ve Buca Levanten Konutları", Ege Mimarlık 51, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları, İzmir.
- Francis, A. J. (1978). "The Cement Industry 1796-1914: A History", David & Charles, Devon.
- Hernandez, M. A. (2008). "Barcelona Tile Designs", Pepin Press, Amsterdam.
- Mendoza, D. H. (2007). "Tile Designs from Portugal/Desenhos Em Azulejos De Portugal", Pepin Press, Amsterdam.
- <http://www.carreauciment.fr>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Cement_tile
- <http://www.galatakaromozaik.com>

Nur Neredeydi?

NUR GAYRETLİ KENTİN HER GÜN ÖNÜNDEN GEÇİP GİTTİĞİMİZ YERLERİNE KEŞFEDİCİ GÖZLERLE BAKARAK GERÇEKLEŞTİRDİĞİ KEYİFLİ BİR KENT GEZİSİNİ BİZİMLE PAYLAŞIYOR

Nur Gayretli

ÜSTTE Denizin üzerinde beyaz leke oluşturan zarif yelkenli

SAĞ ÜSTTE Ayşe Mayda Konağı

SAĞ ALTTA Uşakizade Köşkü

Hemen cevaplıyorum: Geçtiğimiz 27 Mart Pazar günü Göztepe'deydim. Yeni bir fotoğraf makinesi edinmenin heyecanı ve gerçekten artık kendime zaman ayırmaya ihtiyacım olduğu düşüncesiyle otobüse atladım ve denizin üzerinde güzel birer beyaz leke oluşturmuş zarif yelkenlileri görene kadar sahil yolunda ilerledim. Böylece doğaçlama yaptığım gezime ve beni nelerin beklediğini bilmediğim güzel pazar gününe başlamış oldum.

İlk iş sahilde yürüyüp ben inene kadar maalesef uzaklaşmış olan yelkenlilerden bir tanesini fotoğraflamak, daha doğrusu fotoğraflamaya çalışmak oldu (evet, çok acemiyim!). Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nda biraz yürüdükten sonra, yolun karşısına, Mithatpaşa Caddesi'ne geçerek Göztepe'nin bilmediğim arka sokaklarına doğru devam etmeye karar verdim.

Daha girdiğim ilk sokakta karşılaştığım tarihi binalar beni hem sevindirdi, hem şaşırttı hem de bakımsızlıkları beni üzdü. Her birini fotoğraflayarak, içimden geldiğince sokaklara gire çıka yürüyüşüme devam ettim. Eski ve oldukça güzel konutlar arasından ilerlerken Behçet Uz Parkı olduğunu öğrendiğim parka geldim. Açıkçası Göztepe'de hem tarihi hem de çağdaş bu kadar çok estetik konutla karşılaşmayı beklemiyordum. Şaşıracak ve sevinerek yoluma devam ettim.

Bir süre sonra karşılaştığım sokakta -ki sonradan öğrendiğime göre 128. Sokakmış- Ahmet Tatar Cami ve devamında harabe bir konut, yanında bakımlı bir konut daha ve karşılarında

yine bakımsız fakat diğer ikisine göre oldukça büyük bir konut var. Ne yazık ki yapılar hakkında bilgi edinemiyorum, biri özel mülk ve diğerlerinde de sadece "yaklaşmak tehlikelidir" gibi uyarılar içeren tabelalar var, demir parmaklıkların ya da tel örgülerin arkasına hapsolmuş güzellikleri ufak bir dokunuş istiyor aslında tekrar eski günlerine dönebilmek için. Bu sokaktan sapıp, bugün dersane olarak kullanılan güzel bir evi daha arkamda bırakarak, köşedeki Küçükalyalı Kız Teknik ve Meslek Lisesi'nden yeni bir sokağa dönüyorum. Burada, yine restore edilmiş evlerin yanı sıra, tüm güzelliğini koruyan Ayşe Mayda Konağı yer alıyor. Daha önce duymadığım için yapıyı eve döndüğümde yaptığım araştırmalarla tanıyorum. İtiraf ediyorum, rastgele öğrendiğim bu yapıyı daha önce duymadığım için utanmamış da değilim. Mimarı, Saat Kulesi'nin de mimarı olan Raymond Charles Péré¹ ve konak, İzmir'in ilk bayan diş hekimi ve ortodontisti olan Ayşe Mayda'nın ailesiyle birlikte yaşadığı yer². Aynı zamanda, bahçe kapısında da yazdığı gibi, İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından Kentli İzmirli dalında, 2003 yılında verilen "Tarihe Saygı Yerel Koruma Ödülü"ne sahip. Konağın da bolca fotoğrafını çektikten sonra, gördüğüm Uşakizade Köşkü tabelasının peşinden gidiyorum, yolda yerini sorduğum esnaftan buranın Atatürk'ün evlendiği köşk olduğu bilgisini alıyorum.

Uşakizade Köşkü, bugün İzmir Türk Koleji, Bahattin Tatış Kampüsü içerisinde. Uşakizade ailesi için 1860 yılında yaptırılan köşk, tarih içerisinde

Atatürk'e ve onun misafirlerine çok kez ev sahipliği yapmış. Köşk, kolejin kurucusu Bahattin Tatış tarafından Latife Hanım'dan kiralanmış, 1991 yılına kadar eğitim amaçlı kullanılmış. 2001 yılında restorasyonu tamamlanan yapı, aynı zamanda yine İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 2003'te verdiği "Esaslı Onarım Ödülü"ne sahip³.

Uşakizade Köşkü'nden ayrıldıktan sonra ne kadar yükseğe tırmandığının farkında olmadan yoluma devam ediyorum. Yolumun üzerinde gerçekten güzel eski evler ve köşkler görmeye devam ediyorum; bunlardan biri Küçükalyalı Kız Meslek Lisesi ve Pratik Kız Sanat Okulu, demir kapısı kilitli. Yürüyüşüme devam ediyorum. Derken girdiğim sokakta beni karşılayan manzara heyecan verici: Körfeze tamamen hakim bir noktadayım! Karşıyaka'dan Alsancak'a, oradan Göztepe Köprüsü ve Balçova'ya kadar her yeri görebiliyorum. Bu güzel manzarayı zevkle izleyip fotoğraf çekerek yürümeye devam ederken bir

ses duyuyorum, "Beni de çek beni del!". Kafamı kaldırdığımda o sırada apartmanının kapısını fotoğraflamaya çalıştığım amcam rakı kadehiyle selamlıyor beni. Bu sokak artık son durağım, keyfim oldukça yerinde ama yorgunum. Sarı vosvosu da fotoğrafladıktan sonra çıktığım caddenin okuldan eve dönüş yolum olduğunu fark ediyorum. Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'ndan başlayan yürüyüşüm, İnönü Caddesi'nde son buluyor. Otobüsüne binip eve geliyorum ve işte o zaman gezip gördüğüm binaların aslında ne kadar önemli yapılar olduğunu öğreniyorum. Şans! Gezmeye devam. ■

*Nur Gayretli, DEÜ Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü 2. Sınıf Öğrencisi*

DİPNOTLAR

¹ wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=80292 (Erişim Tarihi: 27.03.2011)

² www.izmirdeyasam.com/haberler/33672/2/92_yasinda_ama_her_seyi_dun_yasamis_gibi_anlatiyor (Erişim Tarihi: 27.03.2011)

³ www.usakizadekosku.com (Erişim Tarihi: 27.03.2011)

Modüllerden Uyumlu Bütüne

İZMİR ÇEŞME'DE YER ALAN **CYSUS 2 EVİ** KULLANICISININ GENİŞ ÖN BAHÇE ARZUSU NEDENİYLE PARSEL GERİSİNDE KONUMLANAN MODÜLLER İÇERİSİNDE BİR YAŞAM SUNUYOR

Özel Kılıç FOTOĞRAFLAR Erdem Yıldırım

YAPI ADI **Cyssus II Evi**
MİMARİ PROJE **Özel Kılıç**
YARDIMCI MİMARLAR **Zeynep Ekinci, Nevra Kars, Seçil Taner**
İŞVEREN **Mahir Vural**
YAPIMCI **Mev. İnş. Ltd. Şti.**
İÇ MEKAN TASARIMI **Özel Kılıç**
PEYZAJ PROJE **Nesil Peyzaj**
TESİSAT PROJE **M. Çetin Güres**
STATİK PROJE **Zafer Baştuğ**
ELEKTRİK PROJE **Hasan Kıldış**
PROJE TARİHİ **2005**
YAPIM TARİHİ **2006**

Cyssus 2 Evinde kullanıcının isteği olan geniş bahçe arzusu nedeniyle yapı parsel gerisinde imar sınırına dayanmıştır. Cephe olabildiğince genişletilerek derinlik azaltılmıştır. Bu planlamayla istenildiği gibi, önde havuzlu büyük bahçe arkada oyun bahçesi ve otopark elde edilmiştir. Zemin kat kullanılan alanı tam olarak algılayabilmek için giriş, merdiven,

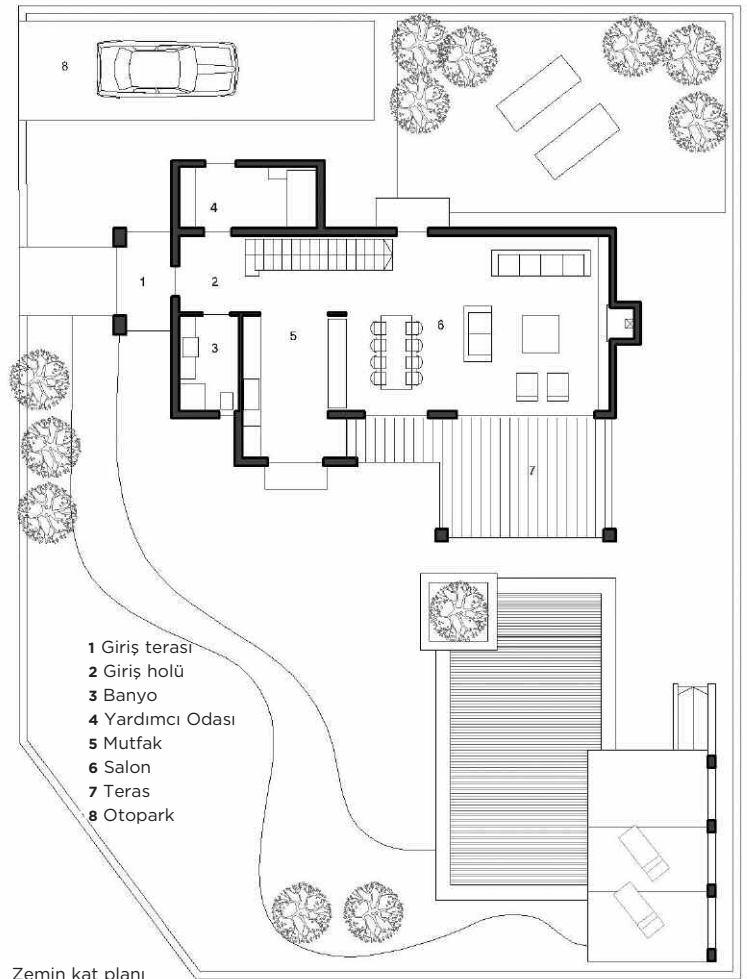
mutfak ve salon tek bir mekân olarak tasarlanmıştır. Üst kat tamamen yatma ve servis hacimlerinden oluşmaktadır. Yapı, her bölümü üçüncü boyutuyla farklı algılanabilen modüller ve bunların uyumlu bütünlüğünden oluşmaktadır. Modüller arasında renk, doku hareketleriyle uyumlu ve modern bir kitle yaratılmaya çalışılmıştır. ■

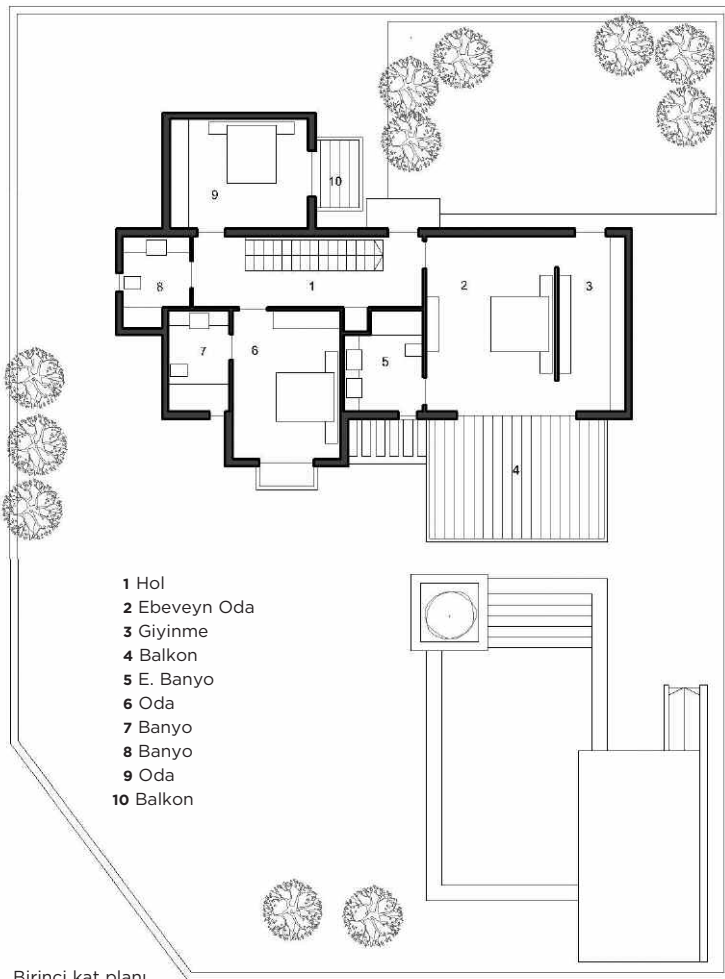
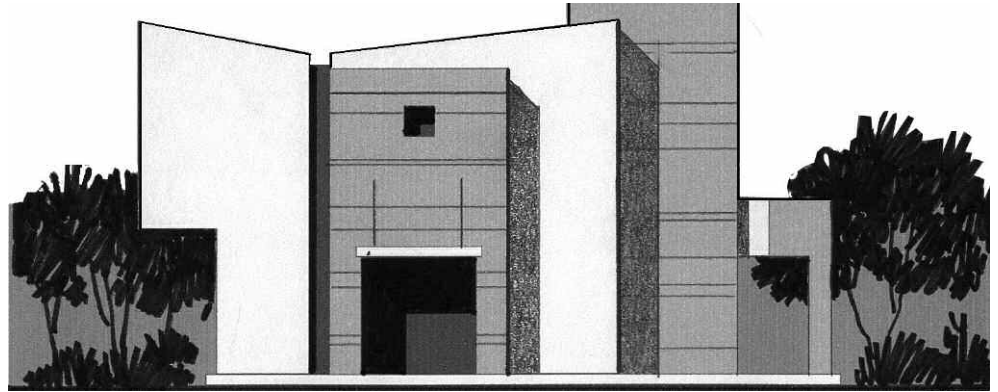
*“YAPI HER BÖLÜMÜ
ÜÇÜNCÜ BOYUTUYLA
FARKLI ALGILANABİLEN
MODÜLLER VE BUNLARIN
UYUMLU BÜTÜNLÜĞÜNDEN
OLUŞMAKTADIR”*

Zemin kat planı

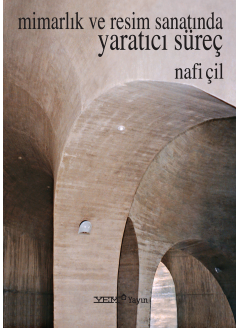

“MODÜLLER ARASINDA RENK, DOKU HAREKETLERİ İLE UYUMLU VE MODERN BİR KİTLE YARATILMAYA ÇALIŞILMIŞTIR”

Birinci kat planı

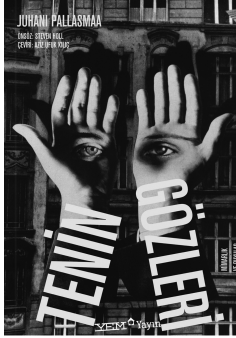

Mimarlık ve Resim Sanatında Yaratıcı Süreç

YAZAR **Nafi Çil**
YAYINEVİ **Yapı - Endüstri Merkezi**
YAYIN TARİHİ **Nisan 2011**
ISBN **9944757519**

YEM Yayın'dan Mimarlık ve Resim Sanatında Yaratıcı Süreç...“Ben mimar olmadan önce ressamdım” diyen Nafi Çil'in Mimarlık ve Resim Sanatında Yaratıcı Süreç adlı yeni kitabı YEM Yayın'dan çıktı...“Kim bir şeyler yaratmak istiyorsa, düşünce adına layık olan felsefi düşünce içinde bunu kanıtlamalıdır” diyen Nafi Çil, bir amaç uğruna, temelini felsefi düşüncenin oluşturduğu disiplin içinde tutkuyla çalışarak elde ettiği yaratma süreci deneyimini bu kitap aracılığıyla okuyucularla paylaşıyor. Nafi Çil, “Hocam” diye tanımladığı Prof. Dr. Süleyman Velioğlu ile birlikte geçirdiği uzun yıllar boyunca hem felsefi düşünce dünyası içinde mimarlık ve resim alanında, hem de bilimsel gerçekler içinde, insan denen varlığı ele alırken; kendisine varolmanın koşullarını ve düşünme yetisini kazandıran, yaratma edimi yoluyla ölüme ve yokluğa karşı durmayı özbilince dönüştüren öğretilerle bu yeni kitabında bir keşfe çıkıyor... Yaratıcı süreç kavramı, “Benlik, Bireyde Varolma Duygusudur”, Sanat Eseri Bağımsız Bir Değerdir”, “Tinsel Varlığın Yaratma Edimi ve Süreci”, “Biz Kime Mimar Diyoruz?”, “Bir Yapının Mimari Eser Olma Koşulu”, “Mimarlık Sanatı Üstüne Türkiye Gerçeği” gibi başlıklar altında irdelenen kitapta Nafi Çil'in bugüne kadar gerçekleştirdiği mimari yapıtlardan ve resimlerden örnekler de yer alıyor.

Tenin Gözleri / Mimarlık ve Duyular

YAZAR **Juhani Pallasmaa, Steven Holl**
ÇEVİRİ **Aziz Ufuk Kılıç**
YAYINEVİ **Yapı - Endüstri Merkezi**
ISBN **9944757462**
YAYIN TARİHİ **Mart 2011**

YEM Yayın “Mimarlık/Kuram/Eleştiri” dizisinin ilk kitabını yayımladı. “Tenin Gözleri: Mimarlık ve Duyular” adını taşıyan kitap, Finlandiya'nın önde gelen mimar ve mimarlık kuramcılarından Juhani Pallasmaa'nın imzasını taşıyor. İlk yayımlanışından bu yana bir mimarlık kuramı klasiğine dönüşen kitaba, Steven Holl'ün “İnce Buz” adını taşıyan önsözü eşlik ediyor. Mimarlık esin verir, bağlanma yaratır, yaşamı berkitir. Peki, o halde kâğıt üzerinde ya da bilgisayar ekranında iyi görünen eskizler “ten”e büründüklerinde nasıl oluyor da bu kadar düş kırıcı olabiliyor? Juhani Pallasmaa'ya göre sorun, mimarlık pratiği ve eğitimine nüfuz etmiş olan bugünün teknoloji eksenli tüketici kültüründe görsellik alanının başatlığından kaynaklanıyor. Dünya deneyimimiz beş duyunun bileşimiyle biçimlenir, oysa çağımızda mimarlık büyük ölçüde yalnızca bir duyu -görme- gözetilerek yapılıyor. Diğer duyu alanlarının bastırılması çevremizi yoksullaştırarak yalıtılmışlık ve yabancılaşma duygusu yaratıyor.

Egemimarlık Metinleri Yazım Kılavuzu

İÇERİK

- Metin, daha önce yayımlanmamış olmak şartı ile özgün yazı, derleme, proje tanıtımı, yapı tanıtımı, yayın tanıtımı, röportaj, çeviri yazı gibi alanlarda olabilir.
- Metin ile ilişkili görselleri içermelidir.

METİN BOYUTU

- Sunulacak yazılar, varsa özetleri de dahil olmak üzere 1600 kelimeyi aşmamalıdır. Dipnotlar ve kaynaklar bu sınırlamaya dahil değildir.

METİN YAZIM ŞEKLİ

- Sunulacak yazılar microsoft word programıyla yazılmalıdır.
- Yazım karakteri Arial'dır.
- Kullanılacak puto boyutu; ana başlıklar için 12, alt başlıklar ve metin için 10'dur.
- Paragraf ayrımları bir satır boşluk bırakılarak yapılmalıdır.

GÖRSELLER

- Görsel malzemenin sayısı 10'u aşmamalıdır.
- Kesinlikle metin içerisine yerleştirilerek değil, ayrıca gönderilmelidir.

- Siyah - beyaz veya renkli opak fotoğraf, dia veya digital formatta görsel yollanabilir.
- Digital formatta yollanacak görsellerin eni en az 20cm olacak şekilde en az 300 dpi çözünürlükte, JPG veya TIFF formatında teslim edilmelidir.
- Mimari çizimler, Autocad programında da teslim edilebilir.

TESLİM ŞEKLİ

- Makale, görselleri ile birlikte tek nüsha kağıt çıktısı, CD formatında Mimarlar Odası İzmir Şubesi'ne elden veya posta ile teslim edilebilir.

KAYNAKLAR

- Kaynaklar başlığı altında yazar soyadlarına göre alfabetik sırada verilmelidir.
- Kaynak kitap ise: Yazar Soyadı, Yazar Adı (Basım Tarihi), Kitap Adı, Çevirmen Adı Soyadı, Yayınevi, Basım Yeri düzeni geçerlidir. **Örnek:** Tümer, Gürhan (1998), Cumhuriyet Dönemi'nde Yabancı Mimarlar Sorunu, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları, Tükeltmat A.Ş.

- Kaynak makale ise: Yazar Soyadı, Yazar Adı (Basım Tarihi), “Makale Adı”, Makalenin İçinde Yer Aldığı Yayın, Editör Adı, Çevirmen Adı, Yayınevi, Basım Yeri, Sayfa Numarası düzeni geçerlidir. **Örnek:** Gündüz, Orcan (2006), “Cumhuriyet'ten 1980'li Yıllara Karşıyaka'nın Mimari Kimliğine Katkıda Bulunan Mimarlar, Mühendisler ve İnşaatçılar”, Egemimarlık 58, İnci Uzun, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları, Doruk Grafik San ve Tic. Ltd. Şti., 28.
- Metnin içinde kaynağa değinmek istenirse; (Yazar Soyadı, Yayın Yılı, Sayfa Numarası) şeklinde olmalıdır. **Örnek:** (Gündüz, 2006, 28)

DİPNOTLAR

- Ana metninle aynı yazım özelliğine sahip olarak, parantez içerisine alınan sıra numaraları şeklinde verilmelidir.
- Dipnotlar sayfa altında değil, metnin sonunda “Dipnotlar” başlığı altında sırasıyla yazılmalıdır.